

MUSEUMARCHIEVEN

Ultimately, it is only by looking back and building upon its past that a museum can look toward its future, learn from its experiences, and continue to thrive and function well into the next century. It isn't just about the art after all; archival records also document how the museum came to be, what it has done, and how it has impacted the community.

Master scriptie Archival and Information Studies UVA

Naam : R.W. Ubink
Studentnummer : 12436658
Scriptiebegeleider : prof. dr. K.J.P.F.M. Jeurgens
Tweede lezer : dr. A. Dekker
Datum : 3 februari 2022

Citaat voorpagina:

Ultimately, it is only by looking back and building upon its past that a museum can look toward its future, learn from its experiences, and continue to thrive and function well into the next century. It isn't just about the art after all; archival records also document how the museum came to be, what it has done, and how it has impacted the community.¹

Sam Morris (2003)

---

¹ S.J. Morris, "Starting from Scratch: How to Create a Museum Archives", *Libraries Research Publications* (2006). Geraadpleegd op 7 maart 2020, via http://docs.lib.purdue.edu/lib_research/45.

Voorwoord

Museumarchieven hebben altijd mijn interesse gehad. Het belang van een goede archivering werd mij al vroeg duidelijk bij het schrijven van mijn scriptie in 1999 voor de studie Kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Utrecht, over het tentoonstellingsbeleid van kunstenaarsvereniging Arti et Amicitiae. Waar in de negentiende eeuw nauwgezet een archief was opgebouwd, was dit in de loop van de twintigste eeuw verwaterd en vond ik mijn onderzoeksmateriaal ongeordend in dozen op zolder. Na het afronden van mijn scriptie ordende ik het Tentoonstellingsarchief en schreef ik een richtlijn voor de archivering van tentoonstellingen. Van 2001 tot 2018 werkte ik voor diverse musea als tentoonstellingsmaker en projectmanager. Veel van deze musea leken geen richtlijnen te hebben (of in ieder geval intern te communiceren) voor het archiveren van de tentoonstellingen. Na een korte rondgang bij diverse museumprofessionals, wist ik dat dit niet alleen een persoonlijke ervaring was, maar een gedeelde.

Sinds 2018 werk ik als directeur van het Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen en is er een wereld voor me opengegaan aan kennis en beschikbare handreikingen. Het blijkt dat er ook voor musea meer informatie beschikbaar is, waar zowel ik als mijn voormalig collega's geen weet van hadden. Met mijn onderzoek wil ik een eerste aanzet geven tot zowel het ontwikkelen van meer bewustwording als tot het realiseren van betere archivering in een museale omgeving.

Graag bedank ik mijn scriptiebegeleider, Charles Jeurgens, voor zijn begeleiding, steun en vertrouwen tijdens de afgelopen periode. Verder bedank ik graag alle mensen die ik heb geïnterviewd. Dankzij hun openhartigheid was het mogelijk onderzoek te doen naar museumarchieven in Nederland. Erika Hokke en Wouter van Dijk ben ik dankbaar voor hun kritische vragen en feedback. Dat heeft mij enorm geholpen. Tot slot wil ik mijn gezin, familie, vrienden en iedereen bij het Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen bedanken voor de interesse en steun tijdens mijn studieperiode.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
1.1. Musea als culturele speler in de moderne samenleving.....	6
1.2. Musea en hun gedocumenteerde historie.....	7
1.3. Belang specifieke richtlijnen particuliere en bedrijfsarchieven	10
1.4. (Ontbrekend) beleid voor museumarchieven	10
2. Onderzoeksopzet	12
2.1. Probleemstelling en onderzoeksvraag	12
2.2. Onderzoeksmethode	13
2.3. Leeswijzer	18
3. Theoretisch Kader	19
3.1. Aandacht voor museumarchieven	19
3.1.1. Aandacht voor museumarchieven in de Verenigde Staten en Verenigd Koninkrijk....	19
3.1.2. Aandacht voor museumarchieven op het vasteland van Europa.....	22
3.1.3. Fundamenten in beweging: archivarissen over particuliere archieven.....	24
3.1.4. Aandacht voor museumarchieven in museumtheorie	25
3.1.5. Handreikingen en richtlijnen voor museumarchieven	26
3.2. Nut en noodzaak specifieke richtlijnen museumarchief	32
3.2.1. Definitie museumarchief	33
3.2.2. Eigenheid museumarchief	34
3.2.3. Belangen museumarchief	36
4. Interviewresultaten en analyse	40
4.1. Definitie museumarchief.....	41
4.1.1. Wat is museumarchief?	41
4.1.2. Deelarchieven en systemen.....	42
4.1.3. Dynamisch archief – statisch archief	44
4.2. Belangen museumarchief.....	45
4.2.1. Collectiegeschiedenis.....	45
4.2.2. Bedrijfsvoering en verantwoordingsfunctie	46
4.2.3. Historisch onderzoek	47
4.2.4. Herkennen van belangen	48
4.3. Archiveringsysteem musea	50
4.3.1. Mensen en Kennis.....	50

4.3.2. Opslag en werkruimte.....	52
4.2.3. Mandaat en budget	54
4.4. Beleid, richtlijnen en procedures	55
4.4.1. Archiveringsbeleid	55
4.4.2. Richtlijnen en procedures	56
4.2.4. Informele richtlijnen en procedures	58
4.5. (Ontbreken van) aandacht en beleid voor archivering in musea.....	59
5. Bruikbaarheid handreikingen en richtlijnen	64
5.1. Toepasbaarheid beleid, richtlijnen deelnemende musea	64
5.1.1. Informatiebeleidsplannen deelnemende musea.....	65
5.1.2. Richtlijnen en procedures deelnemende musea	65
5.2. Toepasbaarheid internationale beleidsstandaarden op Nederlandse situatie.....	66
5.3. Toepasbaarheid bestaande selectielijsten	66
6. Conclusies en aanbevelingen	69
6.1. Conclusies	69
6.2. Aanbevelingen en verder onderzoek	71
6.2.1. Aanbevelingen	71
6.2.2. Verder onderzoek	72
Lijst van geraadpleegde bronnen en literatuur	73
Bijlagen.....	80
Bijlage A - Onderwerpen interviews.....	81
Bijlage B - Sample: omschrijving deelnemende musea	83
Bijlage C - Uitwerking belangen museumarchief.....	88
Bijlage D - Transcripties interviews.....	102

1. Inleiding

1.1. Musea als culturele speler in de moderne samenleving

Musea bewaren, verzamelen, onderzoeken, interpreteren en presenteren cultureel erfgoed. Daarmee vertellen ze aan een groot en divers publiek verhalen over wie wij zijn en waar we vandaan komen. Ze leveren een grote bijdrage aan de ontwikkeling van kennis, historisch besef en identiteit.² De functies van een museum zijn sinds de vorige eeuw echter gaandeweg veranderd. Zo verschoof het accent van verzamelen, conserveren en wetenschappelijk onderzoek naar aandacht voor presentatie en participatie van de bezoeker. Steeds meer zien musea het als hun taak om reflectie te bieden en debat te bevorderen om zo bij te dragen aan actuele, maatschappelijke opgaven als kansengelijkheid, diversiteit en een inclusieve samenleving.³ Musea zijn zelf onderdeel van de veranderende samenleving. Cultuurhistoricus Marit Berends stelt dat musea bepalen wat je ziet in hun tentoonstellingen en welke objecten ze van wie aankopen. Zij bepalen welke verhalen ze vertellen en welke niet; musea zijn dus niet neutraal maar het product van de geschiedenis. Volgens haar is het dan ook niet verwonderlijk dat vrouwen, mensen van kleur, LHBTQI, en andere minderheidsgroepen ondervertegenwoordigd zijn in museumcollecties.⁴ Hoewel dit volgens haar een gegeven is, vindt zij het belangrijk dat musea hierop durven te reflecteren en de gekleurde bril te erkennen en af te zetten. Wayne Modest, inhoudelijk directeur van het Nationaal Museum van Wereldculturen, stelt in een interview in 2021 dat alle musea deel uitmaken van een koloniale logica. Het Tropenmuseum was, zoals hij zegt, hét koloniale museum van Nederland, en daarom heeft het museum de verantwoordelijkheid om te kijken naar hoe het kolonialisme zijn collecties heeft gevormd. Modest is van mening dat zelfs als een object duidelijk een geschenk was, musea zich altijd moeten afvragen onder welke omstandigheden een object is verkregen. Daarnaast ziet hij een belangrijke rol weggelegd voor musea in de publieke discussie over hoe rekening gehouden moet worden met dit koloniale verleden, omdat ze deel uitmaken van die geschiedenis.⁵

---

² J. Bussemaker, "Museumbrief. Samen werken, samen sterker". [Kamerbrief] (Den Haag 2013). Geraadpleegd op 23 maart 2020, via <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2013Z11695&did=2013D24168>.

³ Museumvereniging, *Het Publieke belang van musea staat voorop Beleidsplan 2020-2022* (Amsterdam 2019), 3. Geraadpleegd op 2 maart 2020, via https://www.museumvereniging.nl/media/20191220_beleidsplan_mv_2020-2022_groen.pdf.

⁴ M. Berends, "Hoe musea zijn ontstaan en waarom ze niet neutraal zijn", *Cultuursnuiver*. Geraadpleegd op 3 juni 2021, via <https://cultuursnuiver.com/hoe-musea-zijn-ontstaan-en-waarom-ze-niet-neutraal-zijn/>.

⁵ K. Keijer, "Museumdirecteur Wayne Modest over kolonialisme en het teruggeven van kunst", *Het Parool* (Amsterdam), februari 16 2021. Geraadpleegd op 20 februari 2021, via <https://www.parool.nl/kunst-media/museumdirecteur-wayne-modest-over-kolonialisme-en-het-teruggeven-van-kunst~bc94feac/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>.

Vanuit het oogpunt van de archivaris is het interessant om te zien of deze ontwikkelingen en reflecties hun weerslag zullen vinden in de archieven van musea. Er zullen immers interne discussies, vergaderingen en besluitvorming plaatsvinden die wordt vastgelegd in documenten. Deze scriptie vertrekt daarom vanuit de overtuiging dat de geschiedenis en het belang van een museum niet alleen zichtbaar is in de collectie of de activiteiten die het organiseert. De geschiedenis wordt eveneens geopenbaard door de archieven. Collectie en archieven vormen samen het geheugen van het museum. En daar lijkt een knelpunt te zitten, zoals Willem Hupperetz, directeur van het Allard Pierson Museum, in 2017 constateerde in zijn inaugurele rede bij de aanvaarding van zijn ambt als bijzonder hoogleraar Nederlandse Cultuurgeschiedenis. Hij poneerde de stelling dat het geheugen van musea in veel gevallen niet goed genoeg is. Collecties zijn volgens hem wetenschappelijk uitvoerig beschreven, terwijl de inhoudelijke beweegredenen om de collecties te verwerven of te presenteren summier zijn vastgelegd of bewaard.⁶ Om een object in zijn volle omvang te begrijpen en zijn rol in de collectie te bepalen, is het volgens Huppertz nodig om de oorspronkelijke context, de geschiedenis van het object en de motieven voor de beslissing tot aankoop te kennen. Paste de aankoop binnen het verzamelbeleid of viel het binnen het persoonlijke interessegebied van een conservator of directeur? Hoe is het een object vergaan nadat het in de collectie is opgenomen? Waardoor werd een object een topstuk, of verdween het in depot?⁷ Volgens Huppertz moeten de antwoorden te vinden zijn in een museum.

Om antwoorden te vinden op bovenstaande vraagstukken, is het nodig de geschiedenis en het handelen van het eigen museum te kennen. De benodigde informatie zou te vinden moeten zijn in de archieven van de musea. De vraag of musea hiervoor zijn toegerust is de aanleiding voor deze scriptie.

1.2. Musea en hun gedocumenteerde historie

In maart 2021 werd de nieuwe 'Nationale Strategie Digitaal Erfgoed' gelanceerd. Hierin staat samenwerking tussen instellingen, onderlinge verbinding van informatie en toegankelijkheid centraal. Minister Van Engelshoven van OCW wees bij de lancering op het onverminderde belang van toegang tot digitaal erfgoed omdat het de verhalen vertelt over "waar we vandaan komen en wie we zijn."⁸ Bij het lezen van de strategie lijkt men ervan uit te gaan dat alle informatie over dat erfgoed reeds goed geordend en duurzaam toegankelijk is. De focus ligt op het digitaal delen en verbinden van informatie

---

⁶ W.H.M. Hupperetz, *Het museum als medium van het geheugen: over de biografie van erfgoedcollecties* (Amsterdam 2017), 22. Geraadpleegd op 28 februari 2020, via https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/14266429/Oratie_Hupperetz_W..pdf.

⁷ Ibidem.

⁸ Netwerk Digitaal Erfgoed. "Nieuwe Nationale Strategie Digitaal Erfgoed 2021-2024 ook voor de cultuur producerende sector", maart 15 2021. Geraadpleegd 22 maart 2021, via <https://netwerkdigitaalerfgoed.nl/nieuws/nieuwe-nationale-strategie-digitaal-erfgoed-2021-2024-ook-voor-de-cultuurproducerende-sector/>.

over collecties en niet zozeer op het vormen en beheren van informatie over de instituten. Het Kennisinstituut Cultuur en Digitale transformatie (DEN) ondersteunt de cultuursector bij deze digitale transformatie en signaleert in zijn beleidsvisie 2021-2024 dat cultuurinstellingen zich onvoldoende bewust zijn van het belang van archivering van het creatieproces om dit later te kunnen hergebruiken.⁹ De focus van cultuurinstellingen ligt volgens DEN primair op het maken van nieuwe producties, zoals voorstellingen en tentoonstellingen. Het documenteren en registreren van producties is een uitzondering. Verder signaleert het instituut dat er grote archieven ontstaan waarin materiaal niet eenvoudig terug te vinden is. Dit terwijl het materiaal en de verhalen in die archieven volgens DEN van grote waarde kunnen zijn voor het publiek.¹⁰

Naast het online toegankelijk maken van de collectie, laten musea ook steeds vaker online zien welke tentoonstellingen zij in het verleden georganiseerd hebben en presenteren dit als een (online) Tentoonstellingsarchief. Bij het Centraal Museum Utrecht kunnen bezoekers bijvoorbeeld online terugkijken tot 2007. Elke tentoonstelling is voorzien van veel beeldmateriaal, zodat de bezoeker zich een goede voorstelling kan maken van hoe de tentoonstelling eruitzag. Verder is er informatie over het tentoonstellingsconcept, welke objecten er te zien waren en de naam van de vormgever.¹¹ Een echt archief is dit echter niet, althans niet volgens de archiefwetenschappelijke opvatting waarin het wordt gedefinieerd als “geheel van archiefbescheiden ontvangen of opgemaakt door een persoon, groep personen of organisatie.”¹² Of als “Procesgebonden informatie, dat wil zeggen: informatie die door onderling samenhangende werkprocessen is gegenereerd en die zodanig door die werkprocessen is gestructureerd en vastgelegd dat ze vanuit de context van die werkprocessen kan worden bevraagd.”¹³

Online tentoonstellingsarchieven volstaan dan niet als bron indien een bezoeker of onderzoeker wil weten waarom een object is opgesteld, of onderzoek doet naar de tentoonstellingshistorie of een kunststroming. Enkele musea bieden hiervoor meer mogelijkheden. Ten eerste biedt het Van Abbemuseum via hun online mediabank toegang tot het Beheers- en Tentoonstellingsarchief, waardoor de gebruiker de gelegenheid heeft een persbericht, affiche, folder of andere archiefstukken uit het archief van het museum te bekijken. Bovendien is een groot deel van het Beheersarchief digitaal

---

⁹ DEN, “Beleid van DEN”. Geraadpleegd op 22 maart 2021, via <https://www.den.nl/over-ons/beleid-van-den>.

¹⁰ DEN, “Gezamenlijke zorg: het borgen van culturele particuliere archieven”. Geraadpleegd op 22 maart 2021, via <https://www.den.nl/actueel/artikelen/1119/gezamenlijke-zorg-het-borgen-van-culturele-particuliere-archieven>

¹¹ Centraal Museum. “Tentoonstellingsarchief”. Geraadpleegd op 12 mei 2020, via <https://www.centraalmuseum.nl/nl/ontdek/tentoonstellingsarchief>.

¹² A. J. M. den Teuling, *Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen* (Den Haag 2003), 8.

¹³ T. H.P.M. Thomassen, “Een korte introductie in de archivistiek” in: P.J. Horsman; F.C.J. Ketelaar, & T.H.P.M. Thomassen (red.) *SAP Jaarboek 1999: Naar een nieuw paradigma in de archivistiek* (Den Haag 1999), 11-12.

beschikbaar.¹⁴ Ten tweede maakt het Rijksmuseum van Oudheden het mogelijk om de correspondentie en een selectie van andere documenten vanaf de oprichting van het museum in 1818 tot 1923 te raadplegen via een archiefportaal.¹⁵

Zo probeerde Dirk Pültau, Hoofdredacteur van kunsttijdschrift *De Witte Raaf*, in 2011 informatie te vinden over een tentoonstelling uit 1970 in het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst (SMAK) in Gent. Hij vond het niet eenvoudig om in contact te komen met de juiste persoon die hem aan informatie kon helpen, zo blijkt uit het artikel dat Pültau over zijn zoektocht schreef. Hij schetst een doembeeld van “massa’s archiefdozen die op diverse plekken (onder meer in de Gentse haven) aan de vergetelheid zijn overgeleverd.”¹⁶ Uiteindelijk komt er alleen een persdossier tevoorschijn. Er is geen installatieplan, geen foto’s van de installatie, geen uitleg of beschrijving van het werk. Pültau vraagt zich af of die er niet zijn of dat ze niet vindbaar zijn. Hij is verbaasd en citeert een eerdere uitspraak van de directeur van het SMAK, Philippe Van Cauteren, die stelt: “Uiteindelijk maakt zelfs de herinnering aan een tentoonstelling, ‘de inventaris van gebeurtenissen’, deel uit van de collectie. Je verzamelt niet alleen objecten, maar ook de tentoonstellingshistoriek, de publiekservaringen, de commentaren en kritieken, het discours.”¹⁷ Pültau vraagt zich af hoe het kan dat de belangen die de directeur benoemt en daar actief mee naar buiten treedt, niet vertaald lijken te zijn naar beleid, capaciteit en praktijk.

Sinds hun verzelfstandiging in de jaren negentig zijn de voormalige rijks- en gemeentemusea niet langer gebonden aan de Archiefwet 1995, aangezien deze wet alleen geldt voor “een orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld; een ander persoon of college met enig openbaar gezag bekleed.”¹⁸ Musea beheren echter nog steeds de collecties van de staat en worden sinds de verzelfstandiging nog steeds voor een groot deel gefinancierd in de vorm van subsidies van de overheid, daardoor vormen ze een maatschappelijk domein dat zich bevindt tussen particulier initiatief en afhankelijkheid van de overheid.¹⁹ Een subsidierelatie maakt van een instelling echter nog geen overheidsorgaan, en daardoor hoeven de musea zich niet aan de Archiefwet te houden.²⁰ Particuliere

---

¹⁴ Van Abbemuseum, “Beheers Archief”. Geraadpleegd op 20 maart 2020, via <https://mediabank.vanabbemuseum.nl/vam/start/beheersarchief>.

¹⁵ Rijksmuseum Van Oudheden, “Welkom bij het Digitaal Archief van het Rijksmuseum van Oudheden”. Geraadpleegd op 15 maart 2020, via <http://archieven.rmo.nl/>.

¹⁶ D. Pültau, “Marcel Broodthaers, De tentoonstelling in de galerie MTL, 13 maart – 10 april 1970, 1970”, *De Witte Raaf (Brussel)* maart-april 2011. Geraadpleegd op 1 maart 2020, via <https://www.dewitteraaf.be/artikel/detail/nl/3627>.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ *Archiefwet 1995* (Artikel 1, onder b). Geraadpleegd op 15 maart 2020, via <https://wetten.overheid.nl/BWBR0007376/2020-01-01>.

¹⁹ Museumvereniging, *Meer dan Waard, de maatschappelijke betekenis van musea* (Amsterdam 2011), 5. Geraadpleegd op 15 maart 2020, via https://www.museumvereniging.nl/media/meer_dan_waard.pdf.

²⁰ In de Memorie van Toelichting Archiefwet 1995 wordt onder 5. Artikel 2 specifiek verduidelijkt: “Het enkele feit van subsidiëring of deelneming in het kapitaal door de overheid is niet voldoende om de toepasselijkheid van de Archiefwet te rechtvaardigen”. Geraadpleegd op 15 maart 2020, via <https://wetten.overheid.nl/BWBR0007376/2020-01-01>.

instellingen, waaronder musea, zijn wel wettelijk verplicht een adequate administratie te voeren.²¹ Zij zijn echter niet verplicht hun informatie in goede orde te houden en toegankelijk te maken, noch om deze om cultuurhistorische of politieke verantwoordingsredenen permanent te bewaren.

1.3. Belang specifieke richtlijnen particuliere en bedrijfsarchieven

In de archiefwereld lijkt er een ambivalente houding te zijn tegenover particuliere archieven. Archivarissen zien enerzijds een risico in de toenemende hoeveelheid particuliere archieven van wisselende kwaliteit, en anderzijds hun belang vanwege de variëteit en complementariteit met overheidsarchieven.²² In het onderzoeksrapport *Gewaardeerd Verleden* uit 2007, van de commissie Waardering en Selectie onder voorzitterschap van prof. dr. Charles Jeurgens, wordt gepleit voor waardering van particuliere archieven in samenhang en op voet van gelijkheid met overheidsarchieven. “De waardering, selectie en acquisitie van archieven moet volgens de commissie als doel hebben het bijeenbrengen en veiligstellen van bronnen die het voor individuen, organisaties en maatschappelijke groeperingen mogelijk maken hun geschiedenis te ontdekken en het verleden van staat en samenleving (en hun interactie) te reconstrueren.”²³ De commissie signaleert dat er steeds meer richtlijnen voor beheer en selectie ontwikkeld worden voor particuliere archieven. Zowel voor bedrijfsarchieven in het algemeen, als voor specifieke categorieën van archieven, waaronder bijvoorbeeld sportarchieven en van dansgezelschappen. Zij zien het ontstaan van die richtlijnen als bewijs van een groeiend bewustzijn van het belang van particuliere archieven en van pogingen om archiefvormers bewust te maken van het cultuurhistorisch belang van hun archieven.²⁴

1.4. (Ontbrekend) beleid voor museumarchieven

Het lijkt dan meer dan logisch dat musea, met hun onderling vergelijkbare doelen en taken en als semi-publieke instellingen, gezamenlijk komen tot beleid en procedures voor het duurzaam toegankelijk houden van hun informatie over taakuitvoering. In Nederland lijkt daar echter vooralsnog weinig aandacht voor te zijn. Zo zijn er in Nederland geen handreikingen opgesteld voor museumarchieven door de Museumvereniging en KVAN/BRAIN, de branche- en beroepsvereniging voor de archiefsector.

---

²¹ Zoals vastgelegd in Burgerlijk Wetboek 2 onder artikel 10. Geraadpleegd op 24 mei 2021, via <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003045/2021-05-01>.

²² T. Vermeer, P. Links, & J. Klein (red.), “Woord vooraf” in: *Particuliere archieven, Fundamenten in beweging, Jaarboek Stichting Archiefpublicaties* (Den Haag 2012), 9-10.

²³ K.J.P.F.M. Jeurgens, A.C.V.M. Bongenaar, & M.C. Windhorst, *Gewaardeerd Verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven* (Den Haag 2007), 37. Geraadpleegd op 28 februari 2020, via <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/gewaardeerd-verleden>.

²⁴ *Ibidem*, 29.

Er bestaan geen *best practices* die gedeeld worden tussen musea, en het beheer en behoud van museumarchieven is geen onderdeel van een beleids- of toetsingskader zoals de Museumnorm.²⁵ Een uitzondering is het *Basis Selectie Document* (BSD) van de Rijksmuseale instellingen uit 2014, dat gebaseerd is op het BSD van het Rijksmuseum Amsterdam en ontwikkeld is naar aanleiding van de verzelfstandiging van de Rijksmusea in 1995.²⁶

Wanneer in Nederlandse vakliteratuur of wetenschappelijke publicaties gesproken wordt over archieven in musea, wordt vrijwel altijd verwezen naar de collectiemanagementsystemen waarin de (object)collecties van het museum gedocumenteerd worden; of naar de archieven van derden die opgenomen zijn in de collectie; of naar het digitaal ontsluiten van de collecties voor het publiek. In publicaties waar op het eerste gezicht wel geschreven wordt over archivering en musea, gaat het voornamelijk over instellingen die samenwerken om van elkaar te leren en om hun collecties digitaal toegankelijker te maken.²⁷ Hoewel deze digitale ontsluiting en koppeling van de informatie over de collecties (zowel intern als inter-institutioneel) ongetwijfeld voordelen biedt voor de toegankelijkheid van kennis over ons erfgoed, draagt het niet bij aan de toegankelijkheid van contextgebonden informatie in de archieven van musea. Deze blijken immers niet in dezelfde mate (digitaal) ontsloten.

---

²⁵ Museumvereniging, *De Museumnorm 2020* (Amsterdam 2019). Geraadpleegd op 10 april 2020, via https://www.museumregisternederland.nl/Portals/0/Museumnorm%202020.pdf?ver=9QeZzGf1Qq9rinWIQ_knog%3d%3.

²⁶ Minister van OCW, *Basis Selectie Document Rijksmuseale instellingen, 1946-1995* (Den Haag 2014). Geraadpleegd op 30 maart 2020, via <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/bsd-rijksmuseale-instellingen1946-1995>.

²⁷ B. Siregar, "Voorwoord" *Werkprogramma 2019-2020* (Den Haag 2019), 2. Geraadpleegd op 2 maart 2020, via <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2019/02/14/werkprogramma-2019-2020>.

2. Onderzoeksopzet

2.1. Probleemstelling en onderzoeksvraag

Deze scriptie heeft als vertrekpunt dat Nederlandse musea, ondanks de erkenning van archiveringsbelangen, weinig tot geen archiveringsbeleid of archiveringsprogramma's hebben en er weinig archivistische kennis in de organisatie aanwezig is. Vanuit het perspectief van de archivaris is het moeilijk voor te stellen dat een instelling die zich bezighoudt met het bewaren en ontsluiten van geschiedenis, haar eigen institutionele informatie niet goed archiveert, behoudt en beheert. Het gevolg van het gebrek aan goede archivering is dat wanneer vraagstukken op het gebied van historisch onderzoek, bedrijfsvoering, bewijsvoering of verantwoording zich voordoen, het terugvinden van de benodigde informatie vaak moeizaam gaat en zelfs niet altijd mogelijk is. Informatie is vernietigd of bevindt zich verspreid over verschillende (deel)archieven binnen het museum die met regelmaat niet (centraal) toegankelijk zijn.

Gezien het gebrek aan Nederlandse publicaties, wetenschappelijke literatuur en discussie over dit onderwerp binnen de Nederlandse museum- en archiefsector, verdient dit onderwerp nader onderzoek. Door inzicht te krijgen in de verschillende archiveringsbelangen en gebruikersdoelen bij musea, en te analyseren hoe deze binnen het (internationale) museale veld vertaald kunnen worden naar beleid en procedures, tracht deze scriptie een aanzet te geven om de leemte in de Nederlandse wetenschappelijke publicaties op te vullen.

Deze probleemstelling leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

Wat zijn de specifieke belangen van archivering voor Nederlandse musea en hoe kunnen bestaande handreikingen en richtlijnen helpen bij het nastreven van deze belangen?

Deelvragen:

- 1. Wat wordt er in de wetenschappelijke literatuur verstaan onder museumarchief en hoe zien Nederlandse musea dat zelf?*
- 2. Welke archiveringsbelangen worden in de wetenschappelijke literatuur voor musea beschreven en komt dit overeen met de belangen die Nederlandse musea zelf erkennen?*
- 3. Hoe worden deze belangen vertaald naar beleid, richtlijnen en procedures?*
- 4. Waardoor is er zo weinig beleid en aandacht voor archivering in Nederlandse musea?*
- 5. Welke handreikingen en richtlijnen zijn er beschikbaar en hoe toepasbaar zijn deze voor Nederlandse musea?*

Het is natuurlijk interessant om uit te zoeken wat de achterliggende oorzaak is van het uitblijven van aandacht en beleid, maar belangrijker is om inzicht te krijgen in welke belangen er *nu* voor Nederlandse musea zijn als het gaat om archivering. Een belangrijk doel van dit scriptieonderzoek is daarnaast om te zien hoe musea die vormgeven in beleid en archiveringspraktijk. Aanvullend kan dit onderzoek leiden tot verbeteringen in de bestaande handreikingen voor het archiefbeheer bij musea.

2.2. Onderzoeksmethode

Om tot een antwoord op de onderzoeksvraag te komen, is gekozen voor een kwalitatieve studie in de vorm van literatuuronderzoek, interviewonderzoek en deskresearch, zoals hieronder beschreven.

Literatuuronderzoek

Voor het beantwoorden van de eerste deelvraag vormt literatuuronderzoek de basis. Het lijkt vanzelfsprekend dat we weten wat musea bedoelen als ze verwijzen naar hun museumarchieven. Er bestaan echter verschillende interpretaties van wat museumarchieven zijn en er is veel variatie in de benamingen. Hoewel er in Nederland weinig tot geen relevante literatuur voorhanden is, is er internationaal meer onderzoek gedaan en gepubliceerd over museumarchieven. Via databases en websites van internationale organisaties op het gebied van musea en archieven zijn verschillende artikelen en publicaties gevonden op basis van, en varianten van, de zoekterm museumarchief: waaronder *Museum Archives*, *bedrijfsarchief museum*, *institutional archives Museum*, *company archives*, *Museumarchiv*, *Archives du Musée*, *Archives de musee*. Dit leverde geen wetenschappelijke literatuur over museumarchieven op uit Nederland, Duitsland, België of Frankrijk, zodat voor het literatuuronderzoek voornamelijk Angelsaksische publicaties werden geraadpleegd.

Het literatuuronderzoek schetst de aandacht voor de belangen van museumarchieven in de literatuur en de voor dit onderzoek belangrijkste publicaties en thema's die in de literatuur worden geïdentificeerd. Om de tweede deelvraag te kunnen beantwoorden wordt op basis van de literatuur ingegaan op de vraag welke specifieke archiveringsbelangen en waarden van museumarchieven er zijn voor musea en de samenleving.

Interviews

Voor de beantwoording van deelvraag een en twee is het verder nodig om inzicht te krijgen in de archiveringsbelangen en archiveringspraktijk in Nederlandse musea. Om antwoord te kunnen geven op de vierde deelvraag, namelijk waardoor er zo weinig beleid en aandacht is voor archivering in

Nederlandse musea, is de respondenten gevraagd naar de oorzaken van het uitblijven van beleid en goede archivering.

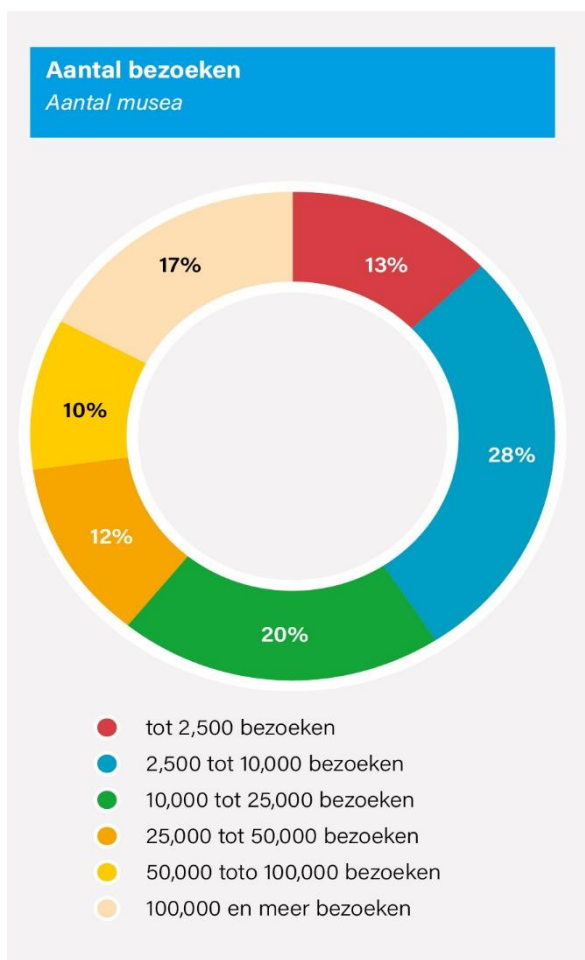
Daartoe zijn semigestructureerde interviews afgenomen bij 9 musea. Via het persoonlijk netwerk en via het inwinnen van inlichtingen via de museumwebsites, werd per museum gesignaleerd welke medewerker verantwoordelijk was voor de archieven. Er zijn in totaal 21 interviews gehouden met 22 respondenten. De respondenten zijn op verschillende posities in de musea werkzaam en hebben gemeen dat zij (eind)verantwoordelijk zijn voor het opstellen van beleid of beheer, en het beschikbaar stellen van de archieven. Twee respondenten werkten als directeur, zeven als Hoofd Collecties, twee als Hoofd Bedrijfsvoering en twee als directiesecretaris. De overige respondenten waren respectievelijk werkzaam als: Hoofdconservator Kunstverzamelingen, Hoofd Research Services, Hoofd Bibliotheek, Hoofd Collectiemanagement, Hoofd Collectie Informatie en Archief, senior bibliothecaris en archivaris, secretaresse, medewerker Archief en informatiemanager.

Er is gekozen voor semigestructureerde interviews op basis van open vragen. Ieder museum heeft een andere bedrijfsstructuur en heeft het museumarchief en de verantwoordelijkheid op een andere manier ingebed in de organisatie. De vrije vraagvorm maakte het mogelijk om in een gesprek met een respondent, die vanuit een collectiegerelateerde functie verantwoordelijk is voor het museumarchief, de collectie als startpunt te nemen en het gesprek gaandeweg toe te spitsen op de meer algemene informatiehuishouding en de informatiecultuur. Dit werd omgekeerd bij een interview met een zakelijk directeur of Hoofd Bedrijfsvoering. De besproken onderwerpen waren in elk gesprek dezelfde.

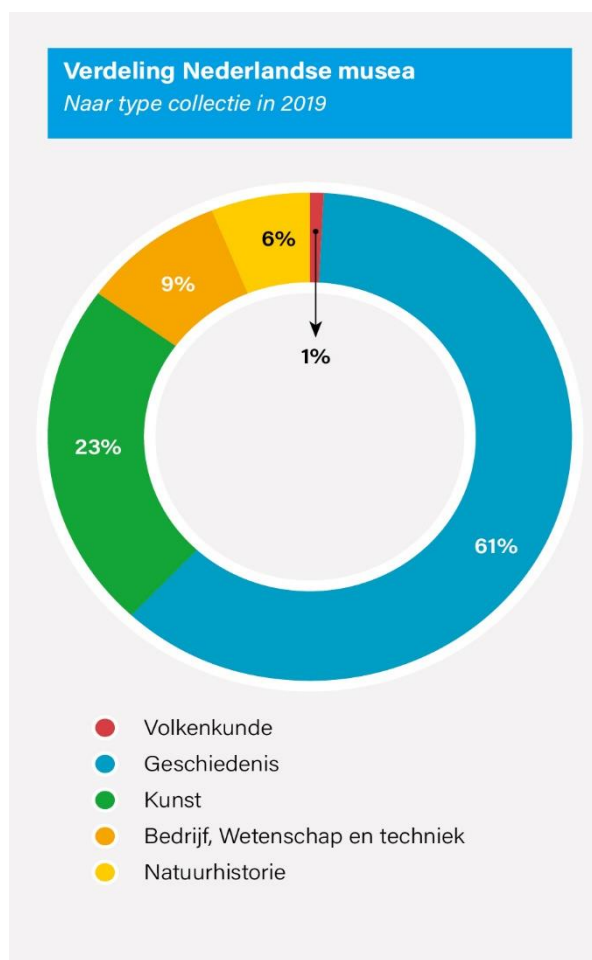
De onderwerpen zijn vastgesteld op basis van het literatuuronderzoek met als doel voldoende informatie te vergaren over de archiveringsbelangen en huidige archiveringspraktijk in musea. Zie Bijlage A voor de vragen/onderwerpenlijst. Tijdens de interviews zijn de onderwerpen behandeld die direct betrekking hebben op:

- 1) Museumarchief. Wat wordt verstaan onder archief en specifiek museumarchief, welke deelarchieven heeft het museum en wat is het verschil met andere institutionele archieven.
- 2) Archiveringsbelangen. De belangen en gebruikersdoelen erkend voor de vorming van en toegang tot het museumarchief.
- 3) Implementatie. Hoe musea deze belangen en gebruikersdoelen vertaald hebben naar beleid, richtlijnen en praktijk. Daartoe werden vragen gesteld om inzicht te krijgen in het archiveringsstelsel van de musea.
- 4) Ten slotte werd gevraagd welke risico's zij zien en welke zorgen zij hebben.

De interviews zijn met tussenpozen afgenomen in de periode 1 juni 2020 tot en met 30 juni 2021 en vonden, in verband met de coronamaatregelen, voornamelijk plaats via Microsoft Teams of per telefoon en duurden elk niet langer dan een uur. Tijdens de interviews zijn zowel opnames als aantekeningen gemaakt. De gesprekken werden getranscribeerd en verwerkt volgens de structuur van de onderwerpen in een Exceloverzicht.²⁸ De antwoorden werden gecodeerd volgens drie fasen: open, axiaal en selectief en vervolgens geanalyseerd.²⁹ Na 15 van de 21 interviews werd datasaturatie bereikt en werden geen nieuwe belangen meer benoemd. De respondenten hebben de uitgewerkte interviews ontvangen om een feitencheck uit te voeren. Na het uitwerken van de gesprekken, werden de opnames conform afspraak verwijderd. De respondenten hebben toestemming gegeven de interviews als bijlage D op te nemen en vonden het niet nodig dat hun namen werden geanonimiseerd voor scriptiedoeleinden. (in publicatieversie zijn de transcripties niet opgenomen)

Figuur 1: Verdeling Nederlandse musea naar aantal bezoeken in 2019.
Bron: Gegevens Centraal Bureau voor de Statistiek

Figuur 2: Verdeling Nederlandse musea per categorie.
Bron: Figuur overgenomen van de Nederlandse Museumvereniging.

²⁸ A.J. Pickard, *Research Methods in Information* (Londen 2013), 274.

²⁹ K. Williamson & G. Johanson, *Research Methods. Information, Systems, and Contexts* (Cambridge/Kidlington 2018), 455-459.

Sample

Nederland telde in 2019 volgens het CBS in totaal 616 musea. Van deze 616 musea waren er 438 musea aangesloten bij de Nederlandse Museumvereniging. Zeventien procent van deze musea ontvangt per jaar meer dan 100.000 bezoekers. (Zie figuur 1).³⁰ Het CBS en de Museumvereniging hanteren een indeling in vijf categorieën: Kunst, Geschiedenis, Natuurhistorie, Volkenkunde, en Bedrijf, Wetenschap en Techniek (zie Figuur 2).³¹ De categorieën zijn gebaseerd op het hoofdonderwerp van de museale collecties.

Om een zo gevarieerd mogelijk beeld te krijgen van de belangen en gebruikersdoelen bij musea in het algemeen, is ervoor gekozen om musea uit alle categorieën in het onderzoek op te nemen. De selectie van musea is gebaseerd op onderstaande criteria:

- Het is een geaccrediteerd, zelfstandig opererend museum, dus niet onderdeel van een groter geheel, zoals bijvoorbeeld een universiteit of een bedrijf.
- Het museum heeft meer dan 100.000 bezoekers per jaar. Daarmee valt het museum onder de categorie grote musea en zou gezien de omvang over de capaciteit en middelen kunnen beschikken om zich actief in te zetten voor zijn museumarchief.
- Het museum beschikt over een museumarchief.

Gezien de omvang van het scriptieonderzoek, was het uitgangspunt om minimaal twee en maximaal drie musea per categorie te includeren, afhankelijk van het procentuele aandeel dat deze categorie inneemt binnen de musea in Nederland. In de uiteindelijke selectie speelden onderstaande situaties een rol:

- Er zijn musea die twee of meer van de categorieën combineren. Bij de indeling van de musea ten behoeve van dit onderzoek wordt uitgegaan hoe de musea zich naar buiten toe presenteren, daardoor zijn het Rijksmuseum, het Centraal Museum en Museum De Lakenhal ingedeeld in de categorie Geschiedenis.
- Voor de categorie Natuurhistorie is één museum (Naturalis) opgenomen in het onderzoek. Naast Naturalis werd het Natuurhistorisch Museum Rotterdam benaderd. Het museum gaf aan af te zien van deelname met als reden dat er geen medewerker beschikbaar was die iets over het museumarchief kon zeggen en dat er geen noemenswaardig museumarchief aanwezig was

---

³⁰ Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), "Musea; collectie, bezoeken, tarieven, tentoonstellingen, werkgelegenheid". Geraadpleegd op 16 april 2020, via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83533NED/table?dl=4711>
Hoeveel musea er in Nederland zijn hangt af van hoe er geteld wordt. Volgens de criteria die het CBS hanteert, waren er in 2018 en 2019 616 musea. Van deze musea zijn er 427 aangesloten bij de Nederlandse Museumvereniging.

³¹ M. Moll, L. Kuiper, J. Visser, & H.M. Booi, *Museumcijfers 2019* (Amsterdam, 2020). Geraadpleegd op 15 mei 2021, via https://www.museumvereniging.nl/media/museumcijfers2019_def.pdf.

waarover beheer gevoerd wordt of beleid voor gemaakt wordt. Naast Naturalis zijn in Nederland geen musea die aan de criteria voldoen, waardoor geen andere natuurhistorische musea zijn opgenomen.

- Voor de categorie Volkenkunde vertegenwoordigt het Nationaal Museum van Wereldculturen vijf musea: Wereldmuseum, Tropenmuseum, Afrikamuseum en Museum Volkenkunde.³² Naast het Nationaal Museum van Wereldculturen voldoet geen van de andere volkenkundige musea in Nederland aan de criteria.

Deelnemende musea

De volgende negen musea zijn opgenomen in het onderzoek, zie Bijlage B voor een korte beschrijving van deze musea:

Kunst

- Van Abbemuseum Eindhoven
- Mauritshuis Den Haag

Geschiedenis

- Museum De Lakenhal Leiden
- Rijksmuseum Amsterdam
- Centraal Museum Utrecht

Natuurhistorie

- Naturalis Leiden

Volkenkunde

- Nationaal Museum van Wereldculturen Leiden Amsterdam Rotterdam
(Wereldmuseum, Tropenmuseum, Museum Volkenkunde en Afrika Museum)

Bedrijf, wetenschap & Techniek

- Rijksmuseum Boerhaave Leiden
- Teylers Museum Haarlem

---

³² Museum Volkenkunde is sinds 2014 gefuseerd met het Tropenmuseum in Amsterdam en het Afrika Museum in Berg en Dal. Samen vormen zij het Nationaal Museum van Wereldculturen. Sinds 2017 is het Wereldmuseum Rotterdam een samenwerkingsovereenkomst aangegaan waardoor het Wereldmuseum onder de paraplu gekomen is van het Nationaal Museum van Wereldculturen en delen sindsdien toezicht, bestuur, management en collectiedeskundigheid (een personele unie).

Deskresearch

Om de derde deelvraag te beantwoorden, dus om na te gaan of de in de literatuurstudie en interviews genoemde belangen vertaald zijn naar beleid en richtlijnen, zijn bij de musea beleidsdocumenten en instructies opgevraagd. Op basis van deze documenten, in combinatie met de interviewresultaten, kon inzichtelijk worden gemaakt of musea voldoende beleid of richtlijnen hebben opgesteld, bekend zijn met *best practices* en bestaande richtlijnen of handreikingen, en of zij deze hanteren. Door de omvang en het tijdsbestek van het onderzoek is de effectiviteit van de beleidstukken en de procedures niet in de praktijk getoetst. Om de vijfde deelvraag te beantwoorden, is in het onderzoek verder ingegaan op de manieren waarop bestaande handreikingen een aanvulling kunnen zijn op de richtlijnen in musea.

Afbakening onderzoek

Het object van onderzoek wordt gevormd door de archiveringsbelangen en de vertaling daarvan naar beleid en praktijk van de deelnemende Nederlandse musea. Het onderzoek beperkt zich tot de museumarchieven die het museum zelf beheert. Dit betekent dat de naar archiefdiensten overgebrachte archieven buiten beschouwing blijven.

2.3. Leeswijzer

Het resultaat van het onderzoek is uitgewerkt in de volgende hoofdstukken. In de theoretische inkadering, hoofdstuk 3, wordt de voor dit onderzoek relevante literatuur besproken. Vervolgens wordt in een aantal paragrafen uiteengezet wat de literatuur verstaat onder museumarchief en welke archiveringsbelangen worden gesignaleerd. Verder komt aan bod waarom museumarchieven om een eigen benadering vragen in vergelijking met andere institutionele archieven. Hoofdstuk 4 presenteert de resultaten uit de interviews. Er wordt beschreven hoe de musea hun museumarchief zien en wat zij onder museumarchief verstaan. De belangen die door de respondenten worden gesignaleerd worden geanalyseerd en er wordt kort beschreven hoe deze zich verhouden tot de in de literatuur benoemde belangen. Er wordt verder een beeld geschetst hoe deze vertaald zijn naar beleid, richtlijnen en praktijk binnen musea en een verklaring gezocht voor het ontbreken van beleid en aandacht voor goede archivering. Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 onderzocht hoe bestaande richtlijnen kunnen bijdragen aan de archiveringsbelangen en archiveringsvraagstukken van Nederlandse musea. Afsluitend geeft het concluderende hoofdstuk antwoord op de onderzoeksvraag en zullen enkele aanbevelingen gedaan worden voor vervolgonderzoek en verbeteringen die het archiefbeheer bij musea kunnen versterken.

3. Theoretisch Kader

Naast het definiëren van museumarchieven, schetst dit hoofdstuk hun belang zoals beschreven in de literatuur. Dit is nodig om de functie en werking van museumarchieven te begrijpen en om de specifieke rol die archieven binnen een museum spelen te benadrukken. Ten derde komen de bestaande handreikingen en procedures voor museumarchieven aan bod.

Er bestaan verschillende interpretaties van wat museumarchieven zijn en er is veel variatie in de benamingen. Om de literatuurselectie in dit theoretisch kader op de juiste manier te duiden, is het nodig om reeds nu bij de start van dit hoofdstuk een voorlopige definitie van museumarchief te formuleren. In Paragraaf 3.2.1. wordt deze definitie verder onderbouwd en uitgewerkt. In dit onderzoek worden museumarchieven gedefinieerd als:

Het geheel van documenten die gevormd of ontvangen worden bij de taakuitvoering van musea.

Onder taakuitvoering wordt hierbij enerzijds de taken verstaan die verband houden met de hoofdfunctie van het museum, te weten het verwerven, beheren, interpreteren en tentoonstellen van de collectie. Anderzijds gaat het om de taken die verband houden met de dagelijkse bedrijfsvoering en administratie die nodig zijn om het museum als organisatie te laten functioneren.

3.1. Aandacht voor museumarchieven

3.1.1. Aandacht voor museumarchieven in de Verenigde Staten en Verenigd Koninkrijk

De eerste wetenschappelijke literatuur over museumarchieven verscheen in de Verenigde Staten rond het eind van de jaren zeventig van de twintigste eeuw. De aandacht voor museumarchieven kwam daar voornamelijk voort uit een aantal jubilea van grote musea waardoor er een beroep gedaan werd op de archieven om de geschiedenis te onderzoeken. Uit deze exercitie kwam de urgentie naar voren om de geschiedenis van musea beter te preservareren. Daarnaast ontstond bij de overheid de behoefte aan een efficiënter en professioneler beheer van archieven om besparingen te realiseren voor de toenemende kosten voor de opslag en het beheer ervan.³³ Om musea te overtuigen van het belang van hun archieven, organiseerde de Archives of American Art, onderdeel van de Smithsonian

---

³³ B. Smit, "Archives in Museums", *Archives and Manuscripts* vol. 23, nr. 1 (2001), 40. DOI: 10.1080/01576895.2012.735826.

Institution in Washington, in 1979 een conferentie over museumarchieven. Na de conferentie werden de *Draft Guidelines* opgesteld.³⁴ Dit zijn elf korte richtlijnen die musea kunnen helpen bij het opzetten en uitvoeren van een archiveringsprogramma. Mede naar aanleiding van de conferentie werd in 1981 binnen de Society of American Archivists (SAA) de *Task Force Museumarchives* opgericht met als doel een onderzoek te starten naar het belang van museumarchieven.³⁵ De werkgroep ontwikkelde verschillende publicaties, waaronder een in 1984, getiteld *Archives, an introduction*, van William Deiss.³⁶ William Deiss, op dat moment adjunct-archivaris bij de Smithsonian Institution Archives, bouwde voort op de richtlijnen van de Taskforce uit 1979 en gaf voornamelijk praktische richtlijnen voor het aanleggen van museumarchieven. Voorts vertaalde hij de archivistische principes en uitgangspunten naar een op musea toegespitst situatie. Het doel was museumprofessionals te informeren over het belang van museumarchieven en hen basiskennis van archivistische principes en technieken bij te brengen om een effectief archiveringsprogramma op te zetten. Voor meer uitgebreide informatie over de archieffuncties, waaronder waardering en selectie, ordening en beschrijving, verwees hij naar de algemene basishandreikingen van de SAA. Deze publicatie van Deiss wordt internationaal beschouwd als het eerste standaardwerk op dit gebied.

In deze periode werd de professionalisering van museumarchieven actief opgepakt door musea en werden er verschillende publicaties en congressen aan gewijd.³⁷ In de jaren negentig erkende ook de American Alliance of Museums (AAM) het belang van museumarchieven en nam de AAM bij de aanvraag voor de museumaccreditatie, vragen op over het beheer van het archief van het aanvragende museum.³⁸ In publicaties kwam, naast de reguliere archivistische vraagstukken, gaandeweg meer aandacht voor vraagstukken als digitalisering, het documenteren van tentoonstellingen en het belang van preserveren van de kwetsbare digitale informatie.³⁹

---

³⁴ "Conference on Museum Archives", *Archives of American Art Journal* vol. 19, nr. 4 (1979), 25. Geraadpleegd op 16 april 2020, via <https://www.jstor.org/stable/1557319>.

³⁵ Society of American Archivists, *Museum Archivist: Newsletter of the Museum Archives Roundtable* vol. 1, nr. 1 (1986), 1. Geraadpleegd op 16 april 2020, via http://files.archivists.org/groups/museum/newsletter/pastissues/pdfs/198612_vol01n1.pdf.

³⁶ W.A. Deiss, *Museum Archives, an introduction* (Chicago 1984). Geraadpleegd op 2 maart 2020, via <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.32106005529877&view=1up&seq=41>.

³⁷ Society of American Archivists, *Museum Archivist: Newsletter of the Museum Archives Roundtable* vol. 2, nr. 2 (1988), 4. Geraadpleegd op 16 april 2020, via <https://files.archivists.org/groups/aac/newsletter/AACv2n2.pdf>.

³⁸ J.A. Fleckner, "Archives and museums", *The Midwestern Archivist* vol. 15, nr. 2 (1990), 67-75, aldaar 68. Geraadpleegd op 17 april 2020, via <https://www.jstor.org/stable/41101770>.

³⁹ M. Melton, "Preserving Love's Labors in the Museum Archives", *Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America* vol. 15,1 (1996), 7-9. Geraadpleegd op 16 april 2020, via <https://www.jstor.org/stable/27948811?refreqid=excelsior%3A3751e84f38d09bcff1dfafba76964194> ; D. Vogt O'Connor, "Exhibitions in Cyberspace: Museum Exhibition Documentation at the Millenium", *Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America* vol. 15, nr. 1 (1996), 17. Geraadpleegd op 17 april 2020, via <https://www.jstor.org/stable/27948813>.

In 2004 verscheen in opdracht van de SAA de publicatie *Museum Archives an Introduction* onder redactie van Deborah Wythe, archivaris bij het Brooklyn Museum of Art.⁴⁰ Deze publicatie wordt wel omschreven als een herziene, geactualiseerde tweede editie van Deiss' boek.⁴¹ De publicaties zijn echter niet eenvoudig met elkaar te vergelijken. Terwijl het boek van Deiss voornamelijk een bondige, ruim dertig pagina's tellende praktische handleiding is over de het belang van museumarchieven en de basisprincipes van het beheren van archieven in musea behandelt, telt de publicatie van Wythe 23 hoofdstukken en 256 pagina's. Wythe behandelt net als Deiss de basisprincipes en biedt de lezer handvatten voor het opzetten en beheren van een museumarchief, daarnaast behandelt ze echter een veel breder scala aan onderwerpen, waaronder het archiveren van oral history en zelfs het maken van een calamiteitenplan.⁴² Wythe wil met haar publicatie de ervaren archivaris die voor het eerst in een museum werkt inzicht geven in de complexiteit van informatie en processen in een museum en de museumprofessional een toegankelijke introductie geven op archivalistische principes. Wythe behandelt de verschillende archivalistische onderwerpen kort en plaatst ze in een museale context. De lezer is aangewezen op de verwijzingen in de voetnoten als hij zich verder in de theorie wil verdiepen.⁴³ Zo wordt in hoofdstuk 4 'Appraisal' het advies gegeven een waarderings- en selectiebeleid op te stellen, er worden wel diverse vragen opgeworpen, zonder concrete voorbeelden van oplossingen te geven. In het kader van dit scriptieonderzoek is het overigens opvallend dat Wythe hier adviseert vooral vast te leggen dat een activiteit heeft plaatsgevonden en veel uitvoeringsinformatie niet permanent bewaard hoeft te worden voor historisch onderzoek.⁴⁴

In 2012 werd in het Verenigd Koninkrijk het handboek *Records Management for Museums and Galleries: an Introduction* gepubliceerd, geschreven door Charlotte Brunskill en Sarah Demb, respectievelijk archivaris en recordsmanager bij het Paul Mellon Centre for British Art en archivaris en senior recordsmanager bij het Museum of London.⁴⁵ Het boek is bedoeld als aanvulling op Wythes publicatie omdat Wythe, volgens Brunskill en Demb, weinig tot geen aandacht besteedt aan het beheer van dynamisch archief.⁴⁶ Brunskill en Demb behandelen verschillende archiefwetenschappelijke principes en modellen waaronder met name het *life cycle*-model en het *records continuum*.⁴⁷ Hiermee maakt Demb duidelijk dat het nieuwere *records continuum* model meer van toepassing is op de

---

⁴⁰ D. Wythe, *Museum Archives: an introduction* (Chicago, 2004).

⁴¹ B.C. Batson, "Museum Archives: An Introduction [Review Untitled]", *Archival Issues* vol. 28, nr. 2 (2003-2004), 137-139, aldaar 137. Geraadpleegd op 2 maart 2020, via <https://www.jstor.org/stable/41102085>.

⁴² Wythe, *Museum Archives*.

⁴³ Ibidem, 28, voetnoot 1 ter illustratie.

⁴⁴ Ibidem, 33.

⁴⁵ C. Brunskill, S.R. Demb, *Records Management for Museums and Galleries* (Oxford 2012).

⁴⁶ Ibidem, XV.

⁴⁷ S.R. Demb, "Record management Basics", in: C. Brunskill & S.R. Demb (red.) *Records Management for Museums and Galleries* (Oxford 2012), 41-46, aldaar 41-43.

museale omgeving dan het *life cycle*-model dat Wythe in haar publicatie aanhoudt. Het *life cycle*-model gaat uit van een driedeling in het gevormde archief, waarbij documenten naarmate de tijd vordert steeds minder nodig zijn voor de archiefvormende organisatie. Het statisch archief zijn de oudere documenten die voornamelijk nog gebruikt worden voor historisch onderzoek. Het semi-statisch archief betreft de documenten die na afhandeling niet meer dagelijks gebruikt worden door de medewerkers, maar die nog wel af en toe geraadpleegd worden om zaken na te gaan. Het dynamisch archief zijn de documenten die dagelijks gecreëerd en gebruikt worden bij de taakuitvoering. Zij worden beheerd door verschillende afdelingen en blijven binnen handbereik van medewerkers. Het *records continuum* verwerpt het strakke onderscheid dat het *life cycle*-model maakt tussen de levensfasen. In de *records continuum*-benadering wordt geen onderscheid gemaakt tussen de waarde bij creatie en de potentiële (historische) waarde voor verschillende gebruikers in latere fasen.⁴⁸ Demb geeft aan dat deze benadering met name meerwaarde heeft voor de permanent te bewaren documenten die betrekking hebben op objecten en tentoonstellingen, doordat deze informatie nooit statisch wordt in een museum.⁴⁹ Demb sluit met haar overwegingen aan bij de postmoderne verschuiving in de archiefpraktijk waarbij de archivaris een meer proactieve, betrokken rol heeft vanaf de creatie van een document. Dit is noodzakelijk om digitale informatie duurzaam te kunnen bewaren.

3.1.2. Aandacht voor museumarchieven op het vasteland van Europa

De Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie (VVBAD) publiceerde in 2012 in het vaktijdschrift *META*, het vaktijdschrift voor bibliotheek en archief van Vlaanderen, een artikel over museumarchieven. Hierin wordt aan de hand van voorbeelden uit het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, het Museum voor Schone Kunsten Gent en het Groeningemuseum Brugge het belang en nut van museumarchieven inzichtelijk gemaakt.⁵⁰ De auteurs stellen daarnaast vast dat het “blijkt dat een professionele archiefbewaring in vele musea niet prioritair wordt geacht.” Er is volgens hen gebrek aan geschoold personeel en de belangrijkste rol van het museumarchief binnen de Vlaamse Kunsthistorische musea blijkt het documenteren van de tentoon te stellen objecten en de werken in de museumcollectie.⁵¹ In een ander artikel in *META*, uit 2020, wordt door Noortje Lambrichts beschreven wat de uitdagingen zijn voor de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (KMKG).⁵²

---

⁴⁸ Ibidem, 44.

⁴⁹ Demb, “Record management Basics”, 41-43.

⁵⁰ C. Van Bruwaene, B. Verbruggen, W. Le Loup & P. Ennaert, “Museumarchieven: Een interessant werkteerrein voor museummedewerkers, vorsers en publiek”, *META* vol. 88, nr. 2 (2012), 19-23.

⁵¹ Ibidem, 19.

⁵² N. Lambrichts, “Onderzoeksgedreven ontsluiting van museumarchieven: uitdagingen en kansen” *META 1* (2020). Geraadpleegd op 6 juni 2021, via <https://www.vvbad.be/meta/meta-nummer-20201/onderzoeksgedreven-ontsluiting-van-museumarchieven-uitdagingen-en-kansen>.

Het Nederlandse vakblad *Museumpeil* en het *Archievenblad* van KVAN/BRAIN publiceerden in 2019 in samenwerking tegelijkertijd een themanummer over archieven en musea, maar museumarchieven komen niet concreet aan bod.⁵³

In 2014 publiceerde het Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) een brochure die voortkomt uit een onderzoeksproject in het kader van de onderzoeksfocusgroep MeLa – European Museums in the Age of Migration. Er werd gesignaleerd dat bij Europese kunstinstellingen het archief onvoldoende op orde was en dat met name de tentoonstellingsarchieven nauwelijks bruikbaar waren voor onderzoek. Er is vervolgens onderzoek gedaan naar de archivering van tentoonstellingen in verschillende musea. Het resulteerde in een publicatie waarin een aantal *best practices* worden beschreven, aanbevelingen worden gedaan en praktische handvatten gegeven worden voor het archiveren van tentoonstellingen.⁵⁴ Net als bij Deiss en Wythe, worden verschillende basisvoorwaarden behandeld en archivistische principes besproken. De onderzoeksgroep signaleert dat deze onvoldoende gehanteerd worden, zoals het bestemmingsbeginsel en het structuurbeginsel.⁵⁵ Ze beschrijven dat musea documenten veelal archiveren per activiteit, bijvoorbeeld een evenement of tentoonstelling. Daarbij worden documenten in dossiers samengevoegd die oorspronkelijk gecreëerd zijn door verschillende afdelingen. De auteurs benadrukken dat het verstoren van de oorspronkelijke structuur leidt tot informatieverlies doordat de herkomst van de documenten in de organisatie hiermee versluierd wordt. In paragraaf 5.2. wordt verder ingegaan op deze beginselen en het belang ervan voor museumarchieven.

In de loop van 2020 werd een Nederlands onderzoek gepubliceerd dat betrekking heeft op het archiveren van tentoonstellingen: *Documenting Curatorial Practices in Dutch Art Museums, 1945 – Today* van Rachel Esner en Fieke Konijn van respectievelijk de Universiteit van Amsterdam en het Museum Boijmans Van Beuningen. Hierin beogen zij de curatoriale processen bij de totstandkoming van tentoonstellingen te documenteren en die informatie toegankelijk te maken voor onderzoekers en het grote publiek via het opzetten van een databank.⁵⁶ Tijdens hun onderzoek merkten Esner en Konijn dat museumarchieven nauwelijks ontsloten zijn. Zij stelden vast dat de informatie na afloop van een tentoonstelling vaak verspreid raakt over deelarchieven, in bureaulades belandt, of letterlijk

---

⁵³ *Museumpeil* nr. 53/54 (2019); *Archievenblad* Jaargang 123, nr. 9 (2019).

⁵⁴ N. Gallissà, M. Muñoz, & M. Vega, "Folding the exhibition" (Barcelona 2014), 32. Geraadpleegd op 16 april 2020, via https://issuu.com/macba_publicacions/docs/folding_the_exhibition_068b0c011a9a04.

⁵⁵ *Ibidem*, 30-32.

⁵⁶ R. Esner & F. Konijn, *Documenting Curatorial Practices in Dutch Art Museums, 1945 -Today* (Rotterdam 2020). Geraadpleegd op 14 december 2020, via <https://www.boijmans.nl/collection/research/nl/documenting-curatorial-practices-in-dutch-art-museums-1945-today>.

verdwijnt omdat veel correspondentie gefaxt is.⁵⁷ In tegenstelling tot Wythe, die focust op het vastleggen dat een activiteit heeft plaatsgevonden, ligt de focus bij Esner en Konijn op het bewaren van informatie waaruit de impliciete besluitvorming en uitvoering zichtbaar wordt. Konijn en Esner vinden die essentieel om het complete plaatje van een tentoonstelling te kunnen reconstrueren. Ze raden daarom aan het maakproces te documenteren door onder andere het eerste tentoonstellingsconcept, het tentoonstellingsontwerp van schets tot definitief installatieontwerp, en de correspondentie met curatoren te bewaren. Het onderzoek resulteerde onder meer in een concrete checklist die onderzoekers en musea kunnen gebruiken om inzichtelijk te maken welke documenten zij essentieel achten om alle fases van het maakproces van een tentoonstelling te kunnen reconstrueren.⁵⁸ Daarbij kan men zich de vraag stellen wanneer een project begint, eindigt en wat het project behelst. Deze complexiteit van tentoonstellingen komt zowel bij Wythe als verschillende andere publicaties en artikelen aan de orde. Zo stelt archivaris Maureen Melton al in haar artikel uit 1996 getiteld 'Preserving Love's Labors in the Museum Archives' dat de eerste informatie al voor het tentoonstellingsconcept gecreëerd wordt. Ze vraagt de lezer: "Where does an exhibition start?" en beantwoordt die vraag met: "Often in the imagination of a curator who is particularly learned or interested in a subject."⁵⁹ Ze beschrijft vervolgens het traject van ideevorming en besluitvorming, waaruit duidelijk wordt dat zowel de impliciete als formele besluitvorming die leidt tot het eindproduct niet alleen in het tentoonstellingsdossier te vinden is; deze bevindt zich tevens in de persoonlijke archieven van een conservator, in verslagen van afdeling overleggen, directie overleggen en diverse andere deelarchieven.

3.1.3. Fundamenten in beweging: archivarissen over particuliere archieven

In 2013 werd in het Jaarboek *Particuliere archieven, Fundamenten in beweging* van de Stichting Archiefpublicaties (S@P) uitvoerig stilgestaan bij particuliere archieven en bij bedrijfsarchieven. Naast de ontwikkelingen, belangen en knelpunten wordt ingegaan op het ontstaan van instellingen als het Nederlandsch Economisch Historisch Archief (NEHA) en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) die zich inzetten voor het behouden van particulier bronnenmateriaal.⁶⁰ In het Jaarboek 2018 over selectie en waardering, gaan Mirjam Schaap en Emmy Ferbeek in op de noodzaak

---

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ "Checklist tentoonstelling". Geraadpleegd op 2 maart 2021, via <https://storage.boijmans.nl/uploads/2020/07/06/7nPWT0iRuRBccu7QwG1swrD7VXy5yYF6wS09Rko.pdf>.

⁵⁹ Melton, "Preserving Love's Labors", 7.

⁶⁰ P. Links, "Privépapieren in bewaring" in: T. Vermeer, P. Links, J. Klein (red.) *Particulier archieven. Fundamenten in Beweging. Jaarboek Stichting Archiefpublicaties* (Den Haag 2013), 31-43, aldaar 32-33.

voor specifieke standaarden en richtlijnen voor particuliere archieven.⁶¹ De uitgebreide standaarden en richtlijnen die voor de overheid worden ontwikkeld voor digitale archivering kunnen volgens hen niet één op één overgenomen worden. Enerzijds kunnen particuliere archiefvormers niet worden verplicht zich aan de richtlijnen van de Archiefwet te houden. Anderzijds, omdat particuliere archiefvormers geen professionele informatiebeheerders zouden zijn, zijn zij van mening dat de richtlijnen voor particuliere archiefvormers zo eenvoudig mogelijk moeten zijn. Daarnaast waarschuwen zij dat het met de digitalisering en de kwetsbaarheid van digitale informatie niet langer een optie is om af te wachten en achteraf te beoordelen of een archief interessant is. Om een digitaal archief in goede en geordende staat te kunnen opnemen in de collectie van een archiefdienst, moet de informatie al op het moment van de creatie zodanig bewaard worden dat duurzaam behoud en langdurige toegankelijkheid mogelijk zijn.⁶² Frank Scheelings en Ward Vansteenkiste vragen in dezelfde publicatie aandacht voor de archiveringspraktijk in particuliere instellingen, zoals universiteiten. Zij voorzien dat, als archiefbeheer niet meer aandacht krijgt en niet meer als een *core business* gezien wordt, er op de lange termijn essentiële cultuurhistorische informatie voor de samenleving verloren gaat.⁶³

3.1.4. Aandacht voor museumarchieven in museumtheorie

Vanaf de jaren negentig ontstond er in diverse landen een groeiende samenwerking tussen bibliotheken, archieven en musea. Die samenwerking wordt aan de buitenwereld voorgesteld onder het acroniem GLAM (Galleries, Libraries, Archives, Museums). Het doel van dit samenwerkingsverband is de collecties voor een zo breed mogelijk publiek digitaal toegankelijk te maken en onderling te verbinden.⁶⁴ Daartoe worden artikelen en richtlijnen gepubliceerd om instellingen op weg te helpen.⁶⁵ Waar GLAM zich voornamelijk richt op uitwisseling van kennis en gedeelde zorgen over een breed scala aan onderwerpen, ontstaat er ook een samenwerkingsverband van organisaties dat zich specifiek richt op museumarchieven. In het Verenigd Koninkrijk werd met dit doel in 1989 de *Standing Conference on Archives and Museums* (SCAM) opgericht, een partnership van drie organisaties: the Museums Association, the Society of Archivists (SoA) en the Association for Independent Museums (AIM). SCAM

---

⁶¹ M. Schaap & E. Ferbeek, "De stad op waarde. Actieve en participatieve verwerving van particulier digitaal archief door het Stadsarchief Amsterdam" in: P. Drossens, C. de Hart, I. Heidebrink, F. Foscarini (red.) *Selectie II Theorie, praktijk, nieuwe trends en ontwikkelingen, Jaarboek Stichting Archiefpublicaties* (Den Haag 2018), 120-132, aldaar 122.

⁶² Ibidem, 121.

⁶³ F. Scheeling & W. Vansteenkiste, "Selectie als breekijzer in de beleidsstrategie. Casus: het selectieproject van de Vrije Universiteit Brussel" in: P. Drossens, C. de Hart, I. Heidebrink, F. Foscarini (red.) *Selectie II Theorie, praktijk, nieuwe trends en ontwikkelingen, Jaarboek Stichting Archiefpublicaties* (Den Haag, 2018), 160-177, aldaar 163.

⁶⁴ D. M. Zorich, G. Waibel, & R. Erway, *Beyond the Silos of the LAMs Collaboration Among Libraries, Archives and Museums*, (Dublin 2008). DOI: 10.25333/x187-3w53.

⁶⁵ R. VanderBerg, "Converging libraries, archives and museums: overcoming distinctions, but for what gain?" *Archives and Manuscripts* vol. 40, nr. 3 (2012), 136-146. Doi:10.1080/01576895.2012.735826.

richt zich op onderzoek, professionalisering, bewustwording en het stimuleren van samenwerking bij gemeenschappelijke vraagstukken.⁶⁶ Brunskill en Demb noemen dit een belangrijke ontwikkeling, omdat het aangaf dat museumarchieven vanaf dat moment serieus genomen werden in de museumsector.⁶⁷

Deze toename in aandacht is terug te zien in verschillende publicaties over museumtheorie en handboeken voor musea vanaf begin twintigste eeuw, al blijft de aandacht voor museumarchieven bescheiden. Het belang wordt wel benoemd, meestal kort en globaal, maar praktische handvatten en theoretische onderbouwing ontbreken grotendeels. In 2006 verscheen bijvoorbeeld *New Museum Theory and Practice*, een verzameling essays over belangrijke vraagstukken in de hedendaagse museologie. Het laatste hoofdstuk, geschreven door Lois Marie Fink, voormalig hoofd onderzoek van het Smithsonian Institute, legt in het kort uit waarom archieven worden gevormd, wat belangrijk is bij het opzetten van een museumarchief, en voor welke doeleinden ze kunnen worden ingezet.⁶⁸ *Museum Basics*, een internationaal gezaghebbend handboek en naslagwerk voor de museumpraktijk uit 2018, wijdt slechts enkele pagina's aan museumarchieven, voornamelijk aan hun doel en aan praktische tips voor het beheer ervan.⁶⁹ Archivistische onderbouwingen zijn niet opgenomen. Daarenboven publiceerde het ICOM zelf, in samenwerking met UNESCO, in 2018 een handboek getiteld *Running a museum: a practical handbook*. Ook daarin komen archieven slechts summier aan bod, en dan als onderdeel van de collecties.

3.1.5. Handreikingen en richtlijnen voor museumarchieven

In de loop der jaren zijn verschillende richtlijnen opgesteld om musea te helpen bij het opzetten en beheren van hun museumarchieven. De belangrijkste worden in deze paragraaf kort behandeld.

Handreikingen en richtlijnen

In 2003 lanceerde de SAA de *Museum Archives Guidelines* waarvoor nauw werd samengewerkt met de AAM.⁷⁰ Deze richtlijnen zijn voornamelijk een bondige opsomming van de componenten die volgens de werkgroep noodzakelijk zijn voor een succesvol archiveringsprogramma in een museum. Dit omvat zowel de door Wythe en Deiss genoemde basisvereisten: budget, locatie en aanstellen van een

---

⁶⁶ "Standing Conference on Archives and Museums". Geraadpleegd op 5 september 2020, via <http://www.archivesandmuseums.org.uk/scam/home.htm>.

⁶⁷ Brunskill & Demb, *Records Management*, 9-11.

⁶⁸ L.M. Fink, "Museum archives as resources for scholarly research and institutional identity", in J. Marstine (ed.) *New Museum Theory and Practice* (Oxford 2006), 292-307.

⁶⁹ T. Ambrose & C. Paine, *Museum Basics, the international handbook* (Abingdon, New York 2018).

⁷⁰ Society of American Archivists, "Museum Archives Guidelines". Geraadpleegd op 5 september 2020, via <https://www2.archivists.org/groups/museum-archives-section/museum-archives-guidelines>.

archivaris, als een aantal archivistische principes zoals waardering en selectie, ordening en beschrijving en toegankelijkheid. De gebruiker wordt geacht deze richtlijnen te gebruiken in combinatie met de andere SAA-richtlijnen waar dieper ingegaan wordt op de componenten.

De SAA-richtlijnen definiëren *museumarchieef* als die documenten die op lange termijn en permanent bewaard moeten worden gezien hun administratieve, juridische, fiscale en onderzoekswaarde. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen die documenten die betrekking hebben op de hoofdfunctie van het museum zoals collectie, tentoonstellingen en bedrijfsvoering, en documentatie die de missie van het museum ondersteunt. Met uitzondering van deze specificatie voor soorten documenten in een museum, zijn de richtlijnen vrij algemeen toepasbaar op bedrijfsarchieven en niet erg specifiek toegesneden op musea.⁷¹ Voor een meer concrete vertaling naar de museumpraktijk en praktijkvoorbeelden kan de gebruiker van de richtlijnen terecht bij diverse beleidsdocumenten voor musea die te vinden zijn op de website van de *Museum Archives Section*.⁷² Inhoudelijk wordt er door Wythe of andere auteurs in *Museum Archives* niet gereflecteerd op de SAA richtlijnen, maar ze zijn wel opgenomen als appendices.

SCAM ontwikkelde in 1990 de *Code of Practice on Archives for Museums and Galleries in the United Kingdom*, in 2002 werd deze herzien en aangepast aan de huidige digitale ontwikkelingen.⁷³ De Code geeft een korte toelichting van wat wordt bedoeld met museumarchieven en beschrijft een aantal componenten die een museum moet organiseren voor een goed museumarchieef, waaronder het vaststellen van beleid voor het acquireren en beheren van archieven, toegankelijkheid, waardering en selectie. Onder museumarchieven worden zowel de archieven verstaan die er zijn gedeponeerd, evenals de collectiedocumentatie, en de archieven die door het museum zelf gevormd worden.

De Code vertaalt zich duidelijker naar de museale praktijk dan de SAA-richtlijnen. Dit gebeurt door het specifieke belang voor musea te benadrukken van een aantal onderwerpen, zoals de context en de originele ordening in relatie tot de museumtaken. De SAA benoemt in artikel 10 van de *Guidelines* dat “The archivist organizes records in keeping with the professional principles of provenance and the sanctity of original order whenever possible.”⁷⁴

---

⁷¹ In dit onderzoek wordt de term bedrijfsarchieven gebruikt, zoals gebruikt in de publicatie *Gewaardeerd Verleden*. Hieronder wordt de documentaire neerslag van een organisatie bedoeld.

⁷² Society of American Archivists, “Standards & Best Practices”. Geraadpleegd op 5 september 2020, via <https://www2.archivists.org/groups/museum-archives-section/standards-best-practices-resource-guide>.

⁷³ Standing Conference on Archives and Museums, *A Code of Practice on Archives for Museums and Galleries in the United Kingdom*, Third Edition, 2002. Geraadpleegd op 5 september 2020, via <http://www.archivesandmuseums.org.uk/scam/code.pdf>.

⁷⁴ Society of American Archivists, “Museum Archives Guidelines”. Geraadpleegd op 5 september 2020, via <https://www2.archivists.org/groups/museum-archives-section/museum-archives-guidelines>.

In de Code wordt toegelicht waarom dit belangrijk is en hoe de gangbare praktijk in musea tot nu toe nog vaak anders uitwijst:

The relationship between the originator and the documents gives those documents archival significance and intellectual value. The integrity of an archive should therefore be respected where it survives. It should not be broken up, nor should separate items be abstracted. In museums, documentary material may often have been collected from diverse sources because of its interest, or because it bears some relation to a museum's object collections, and in these cases it will be an 'artificial' collection rather than a true archive produced by an individual or organisation.⁷⁵

Een ander verschil met de SAA is de meer diepgaande benadering die wordt gevolgd in de verschillende bijlagen waarin een aantal onderwerpen nader worden uitgewerkt en via links wordt verwezen naar externe verdiepende bronnen:

- 1: Collections Policy and Management
- 2: Archival Listing and Arrangement
- 3: Archive Preservation and Conservation
- 4: Acces to Archives

De Code biedt door deze verdieping de museummedewerker met minder archivistische kennis, meer en concretere praktische handvatten. Bijlage 5 van de Code geeft een museummedewerker bijvoorbeeld veel informatie over hoe het dynamisch archief zo kan worden ingericht dat de informatie die bijdraagt aan de belangen van het museum beter duurzaam bewaard blijft. Brunskill is positief over de handreiking van SCAM, maar heeft ook kritiek. Ze stelt dat slechts één van de vijf bijlagen in gaat op de administratieve archieven, de museumarchieven.⁷⁶ Dit is niet geheel terecht. De definitie van museumarchief in De Code maakt inderdaad duidelijk onderscheid tussen archieven die onderdeel uitmaken van de collectie en archieven die door het museum zelf gevormd zijn bij de taakuitvoering, waar Bijlage 5 specifiek over gaat.⁷⁷ Bijlage 1 tot en met 4 zijn echter van toepassing op alle soorten archieven, dus ook op het museumarchief. De kritiek die Brunskill eigenlijk heeft is dat de Code minder ingaat op de creatie en het beheer van archieven; een hiaat dat zij beoogt aan te pakken in haar publicatie.

---

⁷⁵ Standing Conference on Archives and Museums, *A Code of Practice*.

⁷⁶ Brunskill & Demb, *Records Management*, 9-11.

⁷⁷ Standing Conference on Archives and Museums, "Archives in Museums, Collections Policy and Management". Geraadpleegd op 6 september 2020, via <http://www.archivesandmuseums.org.uk/scam/Infosheet1.htm>.

Stysteemmodel Horsman

Na bestudering van de handreikingen en literatuur valt op dat enkele dezelfde basisvoorwaarden genoemd worden die nodig zijn voor een succesvol archiveringsstysteem: mensen en kennis, opslag en werkruimte, en mandaat en budget.⁷⁸ Deze elementen worden ook in het archiveringsstysteem van het archiefwetenschappelijk model van Peter Horsman beschreven. Horsmans definitie van een archiveringsstysteem luidt als volgt: "Een archiveringsstysteem is het geheel van documenten, metadata, processen, procedures, kennis, regels, middelen en mensen waarmee een persoon of organisatie zich voorziet van betrouwbare en duurzame informatie ten behoeve van bedrijfsvoering, herinnering en verantwoording."⁷⁹ Het doel van het archiveringsstysteem is het gehele handelen van een organisatie met betrekking tot haar archiveringsfunctie te kunnen duiden. Als we kijken naar de handreikingen van SAA en de Code dan herkennen we al deze componenten en processen.

Basis Selectielijsten musea

'What should we keep?' is volgens Wythe en andere auteurs dé grote uitdaging voor museumarchivarissen. Waardering en selectie is volgens Wythe de oplossing voor de immense hoeveelheid informatie die men in musea, gezien de historische waarde, wil bewaren.⁸⁰ Waarderen is het proces van waardebepaling van documenten. Het toekennen van waarde gebeurt met verschillende doeleinden. Een van die doelen is te bepalen welke informatie hoe lang bewaard dient te worden. Daarbij wordt gekeken naar de functies van de informatie wanneer deze nog veelvuldig voor de administratie wordt gebruikt, en naar toekomstige functies van de informatie. Informatie kan een functie hebben voor bewijsvoering, bedrijfsvoering, verantwoording, of voor historisch onderzoek. Selectie is de verwerking van de waardebepaling, bijvoorbeeld door lijsten te maken van te vernietigen documenten, of door het resultaat van de waardering in de dossierinventaris aan te geven.⁸¹ Op basis van de toegekende waarde beslist een archivaris welke documenten bewaard moeten worden en hoe lang ze moeten worden bewaard. De waardebepaling kan gebeuren op document-, bestand- of serieniveau, afhankelijk van het type document dat wordt beoordeeld en de gehanteerde selectiecriteria.

Aan de hand van diverse voorbeelden geeft Wythe aan welke informatie zij belangrijk vindt om te bewaren. Het wordt duidelijk dat zij het vooral belangrijk vindt dat wordt gedocumenteerd dat activiteiten hebben plaatsgevonden en niet zozeer hoe zij tot stand zijn gekomen. Zo vindt zij dat bij

---

⁷⁸ S.K. Koutsky, "Getting Started" in: D. Wythe (red.) *Museum Archives, an introduction* (Chicago 2004), 20-27, aldaar 20.

⁷⁹ P.J. Horsman, *Abuysen ende disordriën* (2009), 27. Geraadpleegd op 16 april 2020, via <https://dare.uva.nl/search?identifier=74356164-d825-479a-b18a-51a292c78c76>.

⁸⁰ D. Wythe, "Appraisal", in: D. Wythe (red.) *Museum Archives, an introduction* (Chicago 2004), 28-34, aldaar 28.

⁸¹ P.J. Horsman, *Archiveren: een inleiding* (Den Haag 2004), 49.

een evenement het bewaren van de uitnodiging, het programma, informatie over de eregasten, foto's en financiële afrekeningen voldoende zou kunnen zijn. Het bewaren van informatie over de catering, placering, of gastenlijsten is volgens haar niet nodig.⁸² Wythe hecht minder waarde aan deze terugkerende uitvoeringsinformatie voor lange bewaring. Wel merkt ze op dat dit waardevolle informatie kan zijn voor bedrijfsvoeringsdoeleinden of voor medewerkers om soortgelijke evenementen te organiseren.⁸³

In de literatuur en de handreikingen blijven de handvatten beperkt tot methodiek en procedures. Des te opvallender is het daarom dat juist in Nederland en België, waar literatuur en handreikingen ontbreken, wel een concreet instrument beschikbaar is met een archiefwettelijke basis, namelijk een selectielijst. Deze geeft een systematisch overzicht van alle informatie die door een archiefvormer gevormd wordt, met vermelding van de bewaartermijnen en de definitieve bestemming. Als documenten geen administratief nut meer hebben, kunnen zij ofwel worden vernietigd ofwel permanent bewaard worden vanwege hun historische belang. Een museum weet op basis van deze selectielijst al op het moment van creatie of de informatie op termijn bewaard of vernietigd wordt.

Het Nederlandse Basis Selectie Document (BSD) van de Rijksmuseale instellingen is oorspronkelijk ontwikkeld door het Rijksmuseum Amsterdam en vervolgens in 2014 vastgesteld voor alle Rijksmusea in het kader van hun verzelfstandiging in 1995. Het BSD heeft betrekking op de archieven uit de periode 1946-1995, de periode waarin zij onderdeel waren van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW).⁸⁴ Het geeft een overzicht van handelingen die betrekking hebben op beleid en beleidsuitvoering in hoofdlijnen. Een handeling wordt erin als volgt uitgelegd: "Een complex van activiteiten die een actor verricht ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. In de praktijk komt een handeling meestal overeen met een procedure of een werkproces."⁸⁵ Verder wordt toegelicht dat voor elke handeling wordt aangegeven tot welk product de handeling leidt of zou moeten leiden. Het doel van de BSD van de Rijksmuseale instellingen is om die documenten te bewaren waarmee een reconstructie mogelijk is van de hoofdlijnen van het handelen van de musea in relatie tot hun omgeving en, zover mogelijk, van de belangrijkste historisch-maatschappelijke gebeurtenissen in de samenleving. Deze opzet van de BSD vindt zijn oorsprong in de PIVOT-methode, wat staat voor *Project Invoering verkorting overbrengingstermijn*. Met de komst van de Archiefwet in 1995, werd de termijn voor overbrenging van documenten namelijk teruggebracht van 50 naar 20 jaar. Het doel van

---

⁸² D. Wythe, "The Museum Context", in: D. Wythe (red.) *Museum Archives, an introduction* (Chicago 2004), 9-19, aldaar 18.

⁸³ Wythe, "Appraisal", 33.

⁸⁴ *Basis Selectie Document Rijksmusea instellingen* (Den Haag 2014), 3. Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/bsd-rijksmuseale-instellingen1946-1995>.

⁸⁵ *Ibidem*, 9.

PIVOT was om op een efficiënte manier grote hoeveelheden bestaande analoge overheidsarchieven te waarderen en te selecteren.⁸⁶

In Vlaanderen is in 2008 door het Algemeen Rijksarchief van België een archiefselectielijst opgesteld voor de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis die vallen onder de Belgische Archiefwet van 1955.⁸⁷ Deze *Archiefselectielijst instellingsarchief van de koninklijke musea voor kunst en Geschiedenis* gaat niet uit van een overzicht van handelingen, maar geeft een systematisch overzicht van alle papieren en digitale documenten, geordend naar reeksen met bijbehorende bewaartermijnen en definitieve bestemming. Hij lijkt daardoor eenvoudiger in gebruik dan de BSD. Deze reeksen zullen zich in een museum bevinden binnen verschillende afdelingen. Dit in tegenstelling tot de BSD waar de gebruiker een versnipperd overzicht krijgt van documenten en zelf goed zal moeten kijken welke producten per afdeling welke waardering dienen te krijgen. Overigens geven zowel de BSD als de Archiefselectielijst aan dat de opsomming van producten of documenten niet uitputtend is. Het gebruik van de selectielijst laat dus onverlet dat men intern alsnog zal moeten definiëren welke documenten (per handeling) gewaardeerd moeten worden. Er wordt zelfs gesteld dat de Archiefselectielijst “natuurlijk nooit blindelings toegepast [mag] worden. Wanneer bij de toepassing blijkt dat de voorwaarden voor de selectie van een reeks niet langer geldig zijn, dan mag er van de archiefselectielijst afgeweken worden.”⁸⁸

DEN richtlijnen

Gedurende het onderzoek verwezen zowel archivariissen als museummedewerkers naar de handreikingen van DEN.⁸⁹ DEN biedt instellingen een traject om aan de slag te gaan met het archief, een visie te vormen en een basis te leggen voor een plan van aanpak voor de archieforganisatie. De stappenplannen en richtlijnen van DEN zijn gebaseerd op de basisrichtlijnen van *Project TRACKS*, een online *toolkit*, voor archivering voor kunstenaars en kunstorganisaties in België.⁹⁰ Het doel van *TRACKS* is kunstorganisaties een kader te bieden om hergebruik van archieven mogelijk te maken.

Hoewel DEN een aantal interessante onderwerpen naar voren brengt, zoals het belang van het behoud van het creatieproces zelf en niet alleen van het eindproduct, worden hun stappenplannen buiten

---

⁸⁶ Nationaal Archief, *Belangen in Balans, Handreiking voor waardering en selectie van archiefbescheiden in de digitale tijd* (Den Haag 2015), 14. Geraadpleegd 2 maart 2020, via <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/handreiking-waardering-en-selectie>.

⁸⁷ Algemeen Rijksarchief, *Archiefselectielijst instellingsarchief van de koninklijke musea voor kunst en Geschiedenis* (Brussel 2008). Geraadpleegd op 12 maart 2021, via <https://lib.ugent.be/nl/catalog/rug01:001430686>.

⁸⁸ *Ibidem*, 23.

⁸⁹ DEN, “Het traject”. Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://www.den.nl/aan-de-slag/archieftraject/het-traject>

⁹⁰ Toolkit. Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://www.projecttracks.be>.

beschouwing gelaten in dit onderzoek. Daar zijn meerdere redenen voor. Ten eerste is de informatie niet specifiek genoeg toegespitst op musea; de focus ligt te veel op het doel om bestaande informatie digitaal toegankelijk te maken en te weinig op het opzetten van een archiveringsfunctie in een organisatie. Verder worden er adviezen gegeven die voor een archivaris indruisen tegen archivalistische principes of niet aansluiten bij wat er in de literatuur over museumarchieven belangrijk wordt geacht. Zo staat er bijvoorbeeld dat het een goede praktijk is “om alleen de definitieve versie van een document of werk te bewaren en werkversies te verwijderen”. Er wordt weliswaar wel gesteld dat “het behoud van de essentiële kenmerken van het originele object, proces of productie [...] een leidend criterium [is] bij de selectie”, maar tegelijkertijd wordt verklaard dat het “voor een negentiende-eeuws gedrukt boek voldoende [is] om een digitaal tekstbestand te bewaren, terwijl je bij een middeleeuws handschrift ook de boekband, de versieringen en eventuele aantekeningen van de kopiist als onderdeel van het digitale bestand wilt bewaren.”⁹¹ Bij het volgen van deze richtlijnen zullen in veel musea historisch belangrijke, originele bronnen verloren gaan.

3.2. Nut en noodzaak specifieke richtlijnen museumarchief

Tijdens dit onderzoek kwam in gesprekken met archivariissen regelmatig aan de orde dat voor hen minder duidelijk was waarom er voor museumarchieven specifieke richtlijnen en procedures moeten worden ontwikkeld. Het meest voorkomende argument was dat alle bedrijfsarchieven een weerslag vormen van de taakuitvoering van een organisatie. Dat de taken van een museum anders zijn dan een koekjesfabriek maakt volgens hen dan niet uit. Verder gaven archivariissen aan dat het voor alle bedrijven belangrijk is hun handelen en geschiedenis te kunnen reconstrueren. Museumarchieven vormen hierop volgens hen geen uitzondering, en voor een goede archivering van bedrijfsarchieven waren er naar hun mening voldoende handreikingen beschikbaar.

In de literatuur over museumarchieven bestaat echter geen twijfel over het unieke karakter en belang van museumarchieven. Er wordt evenwel geen pasklaar antwoord gegeven op de vraag welke redenen rechtvaardigen dat een museumarchief wordt beschouwd als een specifieke categorie met specifieke methoden en richtlijnen. In deze paragraaf worden daarom de definities die in de literatuur worden gegeven voor museumarchief kort besproken en wordt verder ingegaan op de functies en specifieke eigenschappen van museumarchieven.

---

⁹¹ DEN, “Selectie: wat bewaar je?” Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://www.den.nl/aan-de-slag/uitvoeren/wat-bewaar-je>.

3.2.1. Definitie museumarchief

In de inleiding van hoofdstuk 3 werd ten behoeve van het theoretisch kader reeds de volgende definitie gegeven van museumarchief:

Het geheel van documenten die door musea gevormd of ontvangen worden bij de taakuitvoering van musea.

Deze definitie sluit aan bij Deiss en Wythe. Hoewel Wythe in haar publicatie nergens een exacte definitie opneemt voor museumarchief, beschrijft zij in hoofdstuk 2 wel uitvoerig de rol en de functies, waaruit duidelijk wordt dat museumarchieven het geheel van documenten is dat gevormd wordt bij de taakuitvoering van het museum.⁹² Wanneer het gaat over documenten, geeft Wythe aan dat het gaat om “records created in carrying out the many museum functions [...]”⁹³ En worden *records* gedefinieerd als: “recorded information in any media.”⁹⁴ Deiss geeft wel een concrete definitie voor museumarchief: “current (inactive) records of the museum preserved because of their continuing value. Archives assume many forms, including machine readable records and audiovisual materials [...]”⁹⁵ Deiss stelt vast dat documenten “all correspondence or other recorded information, regardless of information, regardless of media or characteristics, created, received, or maintained by the museum in the course of official business.”⁹⁶ De definities voor museumarchief en documenten blijken voor beide auteurs niet los van elkaar gezien te kunnen worden. Alleen samen vormen ze een volledige definitie van wat museumarchief is.

De definities voor museumarchief in de handreikingen van respectievelijk de SAA en de SCAM, zie paragraaf 3.1.5., volgen de lijnen die Wythe, Deiss en Brunskill en Demb hebben uitgezet. De verschillen liggen vooral in een meer diverse invulling die aan de museumarchieven wordt gegeven. In de handreikingen wordt een duidelijker onderscheid gemaakt tussen de door het museum gevormde of ontvangen documenten versus archieven van derden die zich in de collectie bevinden. Daarnaast verklaart de SAA de richtlijnen voornamelijk van toepassing op die documenten die langdurig en permanent bewaard worden, terwijl Brunskill en Demb de nadruk leggen op alle documenten vanaf het moment van creatie.

---

⁹² Wythe, “The Museum Context”, 9-19.

⁹³ Ibidem, 12.

⁹⁴ P. Stewart, “Recordsmanagement”, in: D. Wythe (red.) *Museum Archives, an introduction* (Chicago 2004), 112-119, aldaar 116.

⁹⁵ Deiss, *Museum Archives*, 8.

⁹⁶ Ibidem.

In de literatuur worden verschillende termen gehanteerd voor documenten, zoals archiefbescheiden, records en archiefstukken. In dit scriptieonderzoek is ervoor gekozen de steeds gangbaar wordende term 'documenten' te gebruiken. Het is gebaseerd op de definitie die Horsman geeft in 'Archiveren een inleiding' en volgens hem op te vatten als "een bewust vastgelegde verzameling onderling samenhangende gegevens (informatie) gericht op een bepaald doel." Dat doel kan volgens Horsman een rechtshandeling zijn, maar ook communicatie. Een document kan verder verschillende vormen hebben en zowel een fysiek vorm hebben als digitaal zijn".⁹⁷

Concluderend kan gesteld worden dat, hoewel de literatuur een overkoepeld beeld geeft van museumarchieven, er geen eenduidige definitie is voor wat een museumarchief is. Op basis van het literatuuronderzoek wordt in dit onderzoek de volgende uitgebreide definitie gebruikt voor museumarchief:

Museumarchief is het geheel van documenten ongeacht hun aard of vorm, dat door een museum gevormd of ontvangen wordt bij de taakuitvoering.

Taakuitvoering betekent hier enerzijds de taken die verband houden met de hoofdfunctie van het museum, te weten het verwerven, beheren, interpreteren en tentoonstellen van de collectie. Anderzijds gaat het om de taken in verband met de dagelijkse bedrijfsvoering en administratie die nodig zijn om het museum als organisatie te laten functioneren. De definitie maakt geen onderscheid tussen dynamische of statische archieven. Daarnaast wordt onder 'gevormd of ontvangen' de informatie verstaan die bij de taakuitvoering intern gecreëerd wordt, de informatie die wordt ontvangen bij de taakuitvoering en informatie die extern gevormd wordt in het kader van de taakuitvoering. Onder dit laatste valt ook informatie die door derden gevormd wordt in (publieks)participatieprojecten, performances of in onderzoek, en als zodanig deel uitmaakt van de taakuitvoering. De definitie houdt verder in dat archieven van anderen (personen, organisaties) die het museum in zijn collectie opneemt, geen museumarchieven zijn. Die behoren tot de collectie van het museum.

3.2.2. Eigenheid museumarchief

Wythe erkent dat museumarchieven basiskarakteristieken delen met andere bedrijfsarchieven. Ze stelt dat de eigenheid van museumarchieven echter zit in de context waarin de archieven, de documenten, worden gevormd. Daarom, zegt zij, is een duidelijk begrip van de institutionele context

---

⁹⁷ Horsman, *Archiveren: een inleiding*, 41.

van museumarchieven belangrijk om te begrijpen hoe museumarchieven verschillen van andere institutionele archieven. Voor Wythe staan de rol en het belang van het museumobject centraal in deze context. Musea zijn er volgens haar in allerlei maten en vormen, en wat hen verbindt is het object. Dat kunnen volgens Wythe kunstobjecten zijn, maar ook wetenschappelijke of natuurlijke voorwerpen, historische objecten en documenten. Het kan echter ook een idee zijn, een concept, of een evenement. Hierbij kan gedacht worden aan *performance art*, conceptuele kunst of educatieve installaties. Musea bestaan in Wythes visie dankzij de objecten en de aanwezige organisatiestructuur en functies weerspiegelen deze objectoriëntatie.⁹⁸

In de vorige paragraaf werd al gesteld dat musea enerzijds archief vormen bij de taken die direct verband houden met de hoofdfunctie van het museum en anderzijds bij taken die verband houden met de dagelijkse bedrijfsvoering en administratie die nodig zijn om een organisatie te leiden. Wythe stelt dat deze taken, ook als het niet direct opvalt, nauw met elkaar samenhangen. Werkzaamheden, zoals het organiseren van evenementen, beveiliging, onderhoud van gebouwen of de boekhouding, zijn sterk verbonden met de collecties. Kennis van de collecties is volgens Wythe dan ook cruciaal om deze functies met succes uit te voeren. Zo moet zelfs de beveiliging bijvoorbeeld een object goed genoeg kennen om schade te herkennen om zo zijn functie naar behoren te kunnen uitoefenen. Door deze verwevenheid kan belangrijke informatie op verschillende plaatsen in het museumarchief bewaard worden. Het zou volgens Wythe daarom onjuist zijn om de organisatieonderdelen van musea te benaderen als geheel op zichzelfstaande onafhankelijk functionerende archiefvormers.⁹⁹ De deelarchieven documenteren hierdoor immers alleen gezamenlijk de takenuitvoering van het museum volledig.

Wythe illustreert dit zowel in *Museum Archives: An Introduction* als in een presentatie die zij in 1998 gaf over nazi-kunst aan de hand van het werkproces 'verwerven van een object'. Ze benadrukt dat informatie zich zowel in het objectdossier kan bevinden als in andere deelarchieven. In een klein museum kan het zijn dat de conservator alle handelingen rondom een verwerving zelf uitvoert, waarschijnlijk afgezien van de financiële afwikkeling, en zal daardoor het grootste deel van de informatie in één deelarchief terecht komen. In een groot museum zijn echter verschillende afdelingen betrokken bij een aankoop. De correspondentie met schenkers wordt dan waarschijnlijk in het persoonlijk of afdelingsarchief van een conservator en directeur bewaard; juridische en eigendomsdocumenten, correspondentie en praktische gegevens over transport en verzekering in het archief van de registrarsafdeling; de financiële stukken bij de afdeling financiën;

---

⁹⁸ Wythe, "The Museum Context", 9.

⁹⁹ Ibidem, 11.

achtergrondinformatie, krantenknipsels en overige informatie in het Documentatiearchief; en wellicht is er een kleine expositie geweest om de nieuwe aanwinst te presenteren en wordt er zo eveneens informatie over de aankoop bewaard in een Tentoonstellingsarchief.¹⁰⁰

Daarnaast verduidelijkt Wythe dat het mogelijk is dat musea van gelijke omvang de informatie op verschillende wijze archiveren en de deelarchieven verschillende benamingen hebben, omdat musea veelal verschillend georganiseerd zijn. Daardoor kan dezelfde informatie van eenzelfde werkproces zich in verschillende musea in verschillende deelarchieven bevinden. Ook kan er nog verschil zijn in wat er bewaard wordt. Als een museum een informele informatiecultuur heeft waarbij aankopen in overleg met de directeur mondeling wordt besproken, zal volgens Wythe minder informatie worden teruggevonden dan in een meer formele informatiecultuur. Als een aankoop schriftelijk moet worden onderbouwd, met bijvoorbeeld een inhoudelijke, juridische en financiële onderbouwing, blijft er meer informatie bewaard dan wanneer een mondeling akkoord toereikend is.

3.2.3. Belangen museumarchief

In de literatuur over museumarchieven bestaat er geen twijfel over waarom een museum een archief nodig heeft en wat het unieke karakter en belang van museumarchieven. In deze paragraaf worden de belangen kort beschreven. Een uitgebreide toelichting en onderbouwing van de belangen, geïllustreerd met voorbeelden uit de literatuur, is opgenomen in Bijlage C.

Dearchieven van een museum vormen de neerslag van de taakuitvoering en daarmee vormen ze het geheugen van een organisatie. Deze geschiedenis kan een inspiratiebron zijn voor nieuwe projecten, of ervoor zorgen dat fouten uit het verleden niet opnieuw gemaakt worden. Terug kunnen kijken kan helpen om een succesvol toekomstbeleid te ontwikkelen.¹⁰¹ Museumarchieven dienen dan, net als andere bedrijfsarchieven, in de eerste plaats een bedrijfsbelang. Ze hebben een juridische (of bewijs) functie en een administratieve functie en zijn daardoor essentieel voor een goede werking van de bedrijfsvoering en onmisbaar voor de verantwoording tegenover de overheid, subsidiegevers en de maatschappij. Deze functies zijn deels ingebed in wet- en regelgeving en gelden vooral voor het dynamische archief. Het gaat dan bijvoorbeeld om documenten als contracten en overeenkomsten, beleidsplannen, verslaglegging en financiële stukken die een bepaald aantal jaren voor de Belastingdienst bewaard dienen te worden.¹⁰² De verantwoording aan subsidiegevers, fondsen en

---

¹⁰⁰ D. Wythe, "Recordkeeping in Museums", *Archival Sources for Researching Holocaust-era Looted Art panel* (1998). Geraadpleegd op 7 maart 2020, via <https://www.archives.gov/research/holocaust/articles-and-papers/symposium-papers/recordkeeping-in-museums.html>.

¹⁰¹ Wythe, "The Museum Context", 19.

¹⁰² Deiss, *Museum Archives*, 8.

samenleving beperkt zich niet tot financiële verantwoording, ook de collectie, samenwerking met derden en maatschappelijke kwesties als inclusie komen aan bod.¹⁰³

Sam Morris, managing archivist bij het Dallas Museum of Art, vat het belang van museumarchieven neerslag van de gehele taakuitvoering als volgt samen:

Ultimately, it is only by looking back and building upon its past that a museum can look toward its future, learn from its experiences, and continue to thrive and function well into the next century. It isn't just about the art after all; archival records also document how the museum came to be, what it has done, and how it has impacted the community.¹⁰⁴

Museumarchieven omvatten, naast de informatie over de taakuitvoering, veel informatie over de objecten in de collectie, waaronder informatie over de aankoop, veldnotities van expedities en opgravingsrapporten van medewerkers en andere onderzoekers.¹⁰⁵ Wythe omschrijft in haar lezing over nazi-kunst uitgebreid hoe het museumarchief en de verschillende deelarchieven een rol kunnen spelen in het herkomstonderzoek van musea.¹⁰⁶ Het betreft het systematisch onderzoek naar de *provenance*, de herkomstgeschiedenis, van hun collecties. Zo geldt bij de verwerving van een collectie voor musea de verplichting alles in het werk te stellen om de herkomst van een object vast te stellen.¹⁰⁷ In geval van vermissing of diefstal zal, in het geval van goede archivering, het eigendom en de diefstal aangetoond kunnen worden op basis van documenten uit de verschillende deelarchieven, zoals aankoopfacturen, correspondentie over de diefstal en notulen van de raad van bestuur.¹⁰⁸ De grote musea in Europa en de Verenigde Staten hebben in het verleden hun collecties voor een groot deel opgebouwd met objecten uit de koloniën. Wat toen als een verovering of een gift werd gezien, kan vandaag in een ander licht beschouwd worden. Musea kunnen op basis van onderzoek in hun archieven meer inzicht krijgen in de context van hun collectie.¹⁰⁹ In de inleiding werd het belang van de biografie van een object reeds kort beschreven. Uit het museumarchief kan door het combineren

---

¹⁰³ S. Overman & O. Verschuren, *Verantwoording bij gemeentemusea van beoordelingsritueel naar functionele evaluatie* (Utrecht 2018), 3. Geraadpleegd op 16 april 2020, via <https://accountablegovernance.sites.uu.nl/wp-content/uploads/sites/131/2018/10/Eindrapport-Verantwoording-bij-gemeentemusea.pdf>

¹⁰⁴ Morris, "Starting from Scratch"; Wythe, "The Museum Context", 19.

¹⁰⁵ L. T. Jones, "The 'Sleazy' Underbelly of Museum Collecting: Archiving Theft in Museums", *Library & Archival Security* vol. 22, nr. 1 (2009), 19-32, aldaar 20. DOI: 10.1080/01960070802562842.

¹⁰⁶ Wythe, "Recordkeeping in Museums".

¹⁰⁷ Deiss, *Museum Archives*, 9.

¹⁰⁸ E. Rafferty, "Baltimore Museum of Art" in: Society of American Archivists, *Archives Section Standards and Best Practices Working Group Museum Archives Advocacy Project* (2015), 3-5, aldaar 3. Geraadpleegd op 12 september 2020, via https://www2.archivists.org/sites/all/files/Final%20Advocacy%20Project_0.pdf.

¹⁰⁹ Jones, "The 'Sleazy' Underbelly of Museum Collecting", 20-22.

van informatie uit deelarchieven inzicht verkregen worden in de biografie van het object en de wetenschappelijke en maatschappelijke netwerken die verbonden zijn aan de verzamelaars van objecten en de museumcollectie. Hoe meer musea weten over die biografische context, hoe boeiender en meerstemmiger het verhaal van het museum kan zijn. Voor veel musea is evenwel het gebouw, net als de objecten, een onderdeel van de collectie. Informatie over het ontstaan ervan, waaronder bouwtekeningen en verslagen, is niet alleen essentieel voor renovatie en onderhoud, maar ook voor historisch onderzoek.¹¹⁰

Daarnaast hebben de archieven een onderzoeksfunctie en een potentiële cultuurhistorische waarde die verder reikt dan het museum zelf. De archieven maken het mogelijk de taakuitvoering, de geschiedenis en de identiteit van het museum te analyseren, en gezien hun maatschappelijke positie en rol, ook de cultuurgeschiedenis en samenleving.¹¹¹ De documentatie die wordt gegenereerd tijdens de verschillende fases van een tentoonstellingsproject (conceptualisering, productie en realisatie) hebben volgens verschillende auteurs een historische waarde die verder gaat dan de organisatorische waarde voor de interne organisatie. Dergelijke informatie helpt bij het begrijpen van de theoretische visies die ten grondslag liggen aan de instellingen die de tentoonstelling organiseren.¹¹² Het organiseren van tentoonstellingen en het presenteren van de collectie is namelijk nog steeds één van de belangrijkste taken van musea. Wat en hoe musea exposeren, zegt daarom veel over de identiteit van het museum en de rol en positie van het museum in het museale veld. Om zijn identiteit te leren kennen, dient een museum daarom zowel zijn institutionele als collectie- en tentoonstellingsgeschiedenis te begrijpen, en die geschiedenis is terug te vinden in museumarchieven. Zonder die archieven bestaan er volgens Deiss alleen de herinneringen van individuen en gepubliceerde informatie.¹¹³ Hoe duidelijker de identiteit is omschreven, hoe makkelijker het is om de juiste doelgroepen te vinden die je met het museum wilt verbinden als bezoeker en als donateur of sponsor.¹¹⁴ Dit is belangrijk omdat Nederlandse musea, net als musea in de Angelsaksische landen, steeds afhankelijker zijn van de bijdragen van donateurs en sponsors bij het realiseren van hun programma of het renoveren en uitbreiden van het museum. In meerdere publicaties over museumarchieven wordt verder het nut genoemd van historische informatie, beeldmateriaal en cijfers voor subsidieaanvragen en publicaties ter ere van een jubileum.¹¹⁵ Het is hiervoor volgens de auteurs

---

¹¹⁰ Fink, "Museum archives as resources", 296; Wythe, "The Museum Context", 9-19.

¹¹¹ Wythe, "The Museum Context", 9-19.

¹¹² Gallissà, Muñoz, & Vega, *Folding the exhibition*, 9.

¹¹³ Deiss, *Museum Archives*, 8; Ambrose & Paine, *Museum Basics*, 229.

¹¹⁴ W. Borter, C. Bleeker, *Ondernemende musea, concretiseren van cultureel ondernemerschap* (Utrecht 2017), 19.

Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://museumcontact.nl/artikelen/onderzoeksrapport-ondernemende-musea-cultureel-ondernemerschap>; Deiss, *Museum Archives*, 44.

¹¹⁵ Deiss, *Museum Archives*, 9-10; Wythe, "The Museum Context", 12.

niet voldoende om secundaire bronnen te gebruiken. Daarnaast bevat het museumarchief informatie over de werkelijke redenen voor een verandering in het selectiebeleid, of een andere invulling van de publieksfunctie. Het is dergelijke informatie van achter de schermen, waaruit blijkt wat de invloed was van subsidiegevers of sponsors, financiële problemen of persoonlijke opvattingen van een museumdirecteur.

Dat het geheugen van het museum op orde moet zijn, blijkt niet alleen van belang voor het museum zelf. Uit onderzoek in 2015 van Marinus Brinkman, in opdracht van de overheid naar de reconstructie van de verzelfstandiging van de musea eind twintigste eeuw, bleek het ingewikkeld om alle benodigde informatie te vinden omdat “in de musea nauwelijks relevante documenten uit die tijd te vinden waren. De meeste hoofdrolspelers hebben hun persoonlijke archieven verwijderd.” Daardoor was de onderzoeker voornamelijk afhankelijk van herinneringen van betrokkenen, al dan niet uit hun dagboeken of agenda aantekeningen.¹¹⁶

Al naar gelang de aard van het museum, hebben de museumarchieven volgens Deiss een brede onderzoekswaarde op sociaal, cultureel, politiek, economisch, wetenschappelijk of technologisch vlak.¹¹⁷ Daarnaast benoemt Wythe ook documentaires, publicaties, persoonlijk onderzoek en familieonderzoek als mogelijke onderzoeksdoeleinden.¹¹⁸ In wezen speelt het museumarchief zowel voor de instelling als voor externe onderzoekers de rol van onderzoekscentrum.¹¹⁹ Deze rol kan volgens verder worden uitgebouwd, mede door de digitalisering van informatie, waardoor het eenvoudiger wordt om informatie te delen.¹²⁰ Het archief is meer dan een kennisbank en kan actief ingezet worden in de programmering en voor activiteiten die het doel van de instelling ondersteunen, zoals tentoonstellingen en educatieve producten.¹²¹ Tenslotte kan ook het museumarchief, net als de objectdepots van musea, onderdeel worden van het museumprogramma. In de literatuur heeft men echter nog twijfels over de aantrekkingskracht van de archiefruimtes. De archieven van musea worden nog te vaak over het hoofd gezien als locatie voor bezoekers, terwijl in de archiefdozen een wereld van verhalen en esthetische schoonheid schuilt.¹²²

---

¹¹⁶ M. Brinkman, *De verzelfstandiging: waarom en hoe de rijksmusea zelfstandiger werden* (Amsterdam 2015), 42. Geraadpleegd op 18 september 2020, via https://www.reinwardt.ahk.nl/media/rwa/docs/Publicaties/De_Verzelfstandiging_Manus_Brinkman.pdf.

¹¹⁷ Deiss, *Museum Archives*, 36.

¹¹⁸ Wythe, “The Museum Context”, 12.

¹¹⁹ D. Farneth, “Museum Archives Reimagined: Partnering to Manage Museum Information”, *CIDOC* (New Delhi) September 7, 2015. Geraadpleegd op 18 september 2020, via Geraadpleegd op 18 september 2020, via https://cidoc.mini.icom.museum/wp-content/uploads/sites/6/2018/12/Museum_Archives_Reimagined_version_for_publication_EDG.pdf.

¹²⁰ Netwerk Digitaal Erfgoed, “Softwareleveranciers en erfgoedinstellingen samen op weg naar linked open data”. September 17, 2020. Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://netwerkdigitaalerfgoed.nl/nieuws/softwareleveranciers-en-erfgoedinstellingen-samen-op-weg-naar-linked-open-data/>.

¹²¹ C. Van Bruwaene et al., “Museumarchieven”, 21.

¹²² VanderBerg, “Converging libraries, archives and museums”, 141.

4. Interviewresultaten en analyse

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd uit de interviews die werden gevoerd met 22 respondenten van 9 musea om een beeld te krijgen van de archiveringsbelangen en archiveringsystemen in de Nederlandse musea worden erkend.

Het hoofdstuk is ingedeeld in vijf paragrafen die antwoord geven op een deelvraag van dit onderzoek. Paragraaf 4.1. beschrijft wat er in de musea verstaan wordt onder museumarchief. Om de tweede deelvraag te beantwoorden wordt in paragraaf 4.2. ingegaan op de door de musea erkende archiveringsbelangen en in paragraaf 4.3. de archiveringsystemen van de musea. Vervolgens analyseert paragraaf 4.4. op basis van de genoemde belangen in de interviews het beleid, de richtlijnen en de procedures die de musea hanteren. Paragraaf 4.5. biedt verder een antwoord op de vierde deelvraag, namelijk een verklaring voor de redenen waarom er zo weinig beleid en aandacht is voor archivering in de Nederlandse Musea.

Tabel 1: *Deelnemende musea, functies en relevante opleidingen respondenten*

Vormalig Rijksmuseum Niet Archiefwet plichtig	Respondent	Opleiding
Museum H	Directiesecretaris	Cursus archivistiek voor niet archivarisser
	Hoofd Research Services	
	Hoofd Collectie Informatie en Archief	Cursussen documentair informatiemanage
Museum B	Hoofd Collectie en Wetenschap	
	Secretaresse	
Museum D	Archivaris	cursus archiefbewerkring
	Afdelingshoofd Collecties	
	Directiesecretaris Bestuur	
Museum F	Hoofd Collectiemanagement	
	Hoofd Bibliotheek	Archivistiek B
Museum E	Hoofd Collecties/plaatsvervangend Directeur	
	Hoofd Bedrijfsvoering	
Particulier museum Niet Archiefwet plichtig	Respondent	Opleiding
Museum C	Hoofdconservator Kunstverzamelingen	
	Medewerker archief	Archivistiek B
Verzelfstandigd gemeentelijk museum Niet Archiefwet plichtig	Respondent	Opleiding
Museum A	Zakelijk Directeur	
	Hoofd Collecties	
	Informatiemanager	Documentair informatiemanagement
Gemeentelijk museum Archiefwet plichtig	Respondent	Opleiding
Museum G	Directeur	
	Hoofd Collectie	Cursus archivistiek voor niet archivarisser
	Hoofd Bedrijfsvoering	
Museum I	Senior Bibliothecaris en Archivaris	SOD I en II
	Hoofd Collecties	

Tabel 1 bevat een overzicht van de deelnemende musea en respondenten, met daarbij telkens de functie en eventueel de opleiding op het gebied van informatie- en archiefbeheer van de respectieve medewerker. In de tabel is ook aangegeven of het museum onder de bepalingen van de Archiefwet valt.

De resultaten uit de interviews worden geïllustreerd met citaten van de respondenten. In deze gepubliceerde versie zijn in overleg met de deelnemende musea de uitgeschreven interviews niet opgenomen in Bijlage D.

4.1. Definitie museumarchief

4.1.1. Wat is museumarchief?

Gevraagd naar wat een archief is, en wat er in het museum verstaan wordt onder het museumarchief, hebben slechts enkele respondenten een definitie aangegeven die raakt aan de definitie zoals in de literatuur gegeven wordt of aansluit bij de definitie van Horsman.

Stukken die we produceren: de notities die we schrijven, alles wat is vastgelegd over de totstandkoming van bijvoorbeeld een tentoonstelling; vastlegging van de mensen die je gesproken hebt. (Zakelijk Directeur Museum A)

Archief is alles wat statisch is, maar nog niet overgedragen is. (Hoofd Collectiemanagement Museum F)

Het zijn de archieven van de afzonderlijke instituten [...] Het geheel van alle deelarchieven vormt het 'archief'. (Hoofd Bibliotheek Museum F)

Veel vaker werd het museumarchief, net als in de literatuur, gedefinieerd door te omschrijven wat documenten zijn, welke informatie er in het museum aanwezig is en welke deelarchieven er zijn. Opvallend daarbij was dat in de meeste gevallen in eerste instantie slechts twee of drie deelarchieven genoemd werden en gedurende het interview vervolgens nog een aantal deelarchieven ter sprake kwamen.

Veel genoemde deelarchieven zijn:

- Bedrijfsarchief
- Collectiearchief
- Collectiedocumentatie
- Historisch archief
- Tentoonstellingsarchief

Het was op sommige momenten enigszins verwarrend in de interviews om te bepalen of er over hetzelfde deelarchief gesproken werd, omdat de respondenten verschillende namen gebruiken voor dezelfde deelarchieven. Zowel tussen de musea als binnen hetzelfde museum worden verschillende namen gebruikt voor hetzelfde type deelarchief. Het kwam zelfs voor dat iemand binnen het interview verschillende benamingen voor hetzelfde deelarchief hanteerde. De respondenten zijn zich zelf bewust van dit fenomeen. Zij geven zelf voorbeelden van de verschillende benamingen. Zo wordt het:

- Bedrijfsarchief ook aangeduid als Beheersarchief, Organisatiearchief, Bedrijfsvoeringsarchief of Institutioneel archief;
- Collectiearchief ook wel Verwervingsarchief, Objectarchief, Wetenschappelijk Archief en Collectiedocumentatie genoemd;
- Documentatiearchief, ook wel Collectiedocumentatie, Collectiesysteem en Collectiedatabase genoemd.

4.1.2. Deelarchieven en systemen

Naast het Bedrijfsarchief is het Collectiearchief een veelvoorkomend deelarchief. Hierin bevinden zich voornamelijk documenten die betrekking hebben op verwerving en restauratie, maar ook op inhoudelijk onderzoek en bruikleenverkeer. Soms bevat het ook documentatie zoals brochures, knipsels en andere informatie over de objecten in de collectie. Afgaande op de interviews is het in de meeste musea een vast gebruik dat er voor het Collectiearchief documenten uit deelarchieven gehaald worden om samen te voegen in dit Collectiearchief. Dat maakt het volgens hen mogelijk om eenvoudig alle informatie over het object te vinden.

Naast een Collectiearchief is er meestal ook een Documentatiearchief. Dit deelarchief bevat volgens de respondenten in principe louter secundaire bronnen over de objecten en vervaardigers, zoals brochures en knipsels en publicaties, en geen documenten. In een aantal gevallen bleek de lijn tussen beide deelarchieven diffuus en bleek dat ieder museum verschillende criteria hanteert voor deze

deelarchieven. Om er zeker van te zijn over welk deelarchief werd gesproken, moest tijdens interviews regelmatig worden doorggevraagd naar welke informatie en welk type informatie zich in welk deelarchief bevindt.

In sommige musea worden het Documentatiearchief en Collectiearchief als deelarchief beschouwd en in andere musea niet. Dit laatste met name als het een Documentatiesysteem genoemd wordt. De redenen hiervoor verschillen. Zo geeft Hoofdconservator Kunstverzamelingen van Museum C aan dat het Collectiearchief niet als deelarchief beschouwd wordt omdat:

Dat gaat om documentatie, denk aan inventariskaarten, omschrijvingen. Dat is niet waar ik het over heb als ik het over archief heb. Aankoopbewijzen van 1790 zullen in het Archief ATS zitten. Het origineel zit nu in het museumarchief en de gescande factuur zit in de Collectiedatabase. Er is nog niet een duidelijk systeem of procedure voor waar wat zit. (Hoofdconservator Kunstverzamelingen, Museum C)

Als werd doorggevraagd bleek dat zich in zowel de Collectiearchieven als Documentatiearchieven wel degelijk originele documenten bevinden. In de Collectiedatabase van Museum C bevinden zich bijvoorbeeld de inventariskaarten en door het museum gemaakte omschrijvingen. Deze informatie die het museum zelf gevormd heeft, lijkt door hen echter niet als documenten te worden herkend.

Een andere reden om Documentatiearchief niet als deelarchief aan te merken lijkt zijn oorsprong te vinden in de beperkingen die met name conservatoren ervaren met betrekking tot de selectielijsten en de verplichting om documenten uit de periode voor de verzelfstandiging. Zij hebben ervaren dat er uit die periode enerzijds informatie vernietigd is die zij waardevol achten, en anderzijds dat informatie die zij voor hun dagelijkse taakuitvoering gebruikten, overgebracht is en daardoor niet meer binnen handbereik is. Hoofd Collectie Informatie en Archief van Museum H geeft aan dat conservatoren daarom informatie bewust bestempelen als documentatie en niet als document. Zo creëren ze een *workaround* om de te vernietigen documenten te behouden en andere documenten bij de hand te houden. Volgens het beleid van het museum valt het Documentatiearchief namelijk niet onder het regime van de BSD. Afgezien van het feit dat de voorbeelden betrekking hebben op informatie die gecreëerd is na de verzelfstandiging, en daardoor niet onder de bepalingen van de Archiefwet vallen, lijkt het niet juist dat het museum hier een keuze in maakt. Museum H hanteert de BSD en volgt het beleid en richtlijnen die daarmee samenhangen. Hieruit volgt dan logischerwijs dat de BSD van toepassing is op alle documenten die volgens de definitie van archiefwetgeving als archiefbescheiden worden aangemerkt. Volgens de Archiefwet artikel 1 zijn archiefbescheiden “bescheiden, ongeacht

hun vorm, door de overheidsorganen ontvangen of opgemaakt en naar hun aard bestemd daaronder te berusten". Dit betreft ook de informatie, de documenten, in het documentatiesysteem, ongeacht de periode waarin ze gecreëerd of ontvangen zijn.

De dunne lijn tussen het Collectie- en Documentatiearchief komt bij meer deelarchieven voor. Uit de interviewresultaten blijkt dat documenten van gelijke aard zich in verschillende musea in verschillende deelarchieven kunnen bevinden. Zo kan personeelsinformatie en informatie over oud-medewerkers en tentoonstellingsbouwers zelfs in het Collectiearchief terug te vinden zijn. "Er is een diffuse lijn tussen wat er in het ene en andere archief zit. Ik bewaar [in het Collectiearchief] bijvoorbeeld ook personeelsdossiers van roemruchte medewerkers en informatie over tentoonstellingsbouwers" (Archivaris Museum D).

Verder blijken kopieën van documenten te worden bewaard in (andere) deelarchieven, uit gemakzucht of als er onvoldoende vertrouwen is dat documenten in een ander deelarchief permanent bewaard zullen blijven.

Binnen Collecties proberen wij ook tentoonstellingen enigszins te archiveren. We voegen de zaalteksten nog toe en de fotoreportage, de poster en andere marketinguitingen en een aantal andere elementen. Er zijn tentoonstellingsmakers en projectmanagers die daarvoor verantwoordelijk zijn. Dat is niet een apart archief. Wij vinden bij Collectie dat het gearcheveerd moet worden, dus doen we dat en zetten het in TMS. (Hoofd Collectiemanagement, Museum F)

4.1.3. Dynamisch archief – statisch archief

Het museumarchief wordt door het merendeel van de respondenten hoofzakelijk als semi- en statische informatie beschouwd die niet meer actief in gebruik is. Dat een museumarchief in je werkkamer in een kast kan staan, nog regelmatig geraadpleegd wordt, of digitale informatie is, wordt veel minder ervaren. Soms was het onderscheid tussen dynamisch en semi-statisch archief door de respondenten niet altijd goed te maken. Uit deze opvattingen blijkt dat in Nederlandse musea het *lifecycle model* nog steeds dominant is in het denken over archieven. Het onderzoek maakt echter duidelijk dat in een museum het belang van documenten veelzijdig en langduriger is, en uitvoeringsinformatie in veel gevallen te bewaren informatie is, wat weer past bij de *records continuum* benadering. Dit vraagt om een non-custodiale houding, waarbij de archivaris vanaf de creatie van een document een meer proactieve, betrokken rol heeft. Uit het onderzoek blijkt dat de respondenten deze noodzaak herkennen, maar nog onvoldoende in staat zijn om hier hun rol in te pakken.

Archief is wat overgedragen is aan Erfgoed Leiden. Waar we actief mee bezig zijn: noem ik werkmappen. Bij bijvoorbeeld discussies over restpunten met betrekking tot de renovatie, kijk ik in mijn eigen mappen. Ik noem dat geen archief, maar lopende documenten, die nog niet gearchiveerd zijn. Als iets nog niet afgehandeld is, dan ben ik er nog mee bezig. Als ik er nog maandelijks mee bezig ben en het loopt al tien jaar, dus de informatie is tien jaar oud, dan voelt het voor mij niet als archief. Pas als het afgerond is. (Hoofd Bedrijfsvoering, Museum G)

4.2. Belangen museumarchief

Gevraagd naar de specifieke archiveringsbelangen of voorbeelden hoe de archieven in het museum gebruikt worden, noemden de respondenten een grote verscheidenheid aan belangen en voorbeelden. De antwoorden komen voort uit persoonlijke ervaringen of uit wat zij gehoord hebben in het museum. Overkoepelend komen uit de resultaten geen verschillen naar voren tussen de belangen van particuliere musea en gemeentelijke musea, en zijn er slechts kleine verschillen opgemerkt in de archiveringsbelangen bij musea uit de verschillende categorieën. Wat wel opvalt is dat de herkomstproblematiek als archiveringsbelang minder een rol lijkt te spelen in Museum E en Museum C, dan in de deelnemende geschiedenis- en kunstmusea. De inzet van de archieven in de programmering van een museum is voor veel musea geen herkenbare praktijk. Hieronder zal dieper ingegaan worden op een aantal van de genoemde archiveringsbelangen.

4.2.1. Collectiegeschiedenis

Het collectiebelang van de archieven werd bij alle musea als één van de eerste antwoorden gegeven. Het gaat hierbij vaak om herkomstonderzoek, om eigendomsvraagstukken, object- en collectiecontext, waarvoor de archieven het meest bevraagd worden. Geen van de respondenten weet zich een situatie te herinneren of is bekend met een diefstal die door bewijsmateriaal uit het museumarchief werd opgelost.

Er zit veel collectiegeschiedenis en herkomstgeschiedenis in het archief. Het geeft heel veel duiding en context aan de objecten die we hebben. We hebben een prachtige verzameling met heel bijzondere voorwerpen erin, maar wat dit instituut zo bijzonder maakt is dat het niet zo zeer om het voorwerp op zichzelf gaat: “wat is het voor instrument of wat is de tekening waard”, maar vaak veel meer gaat over waarom het object überhaupt is verzameld en wat zegt dat over onze visie op de wereld. En om die verhalen te vertellen hebben we heel vaak de informatie uit de

archieven nodig, om überhaupt te kunnen aangeven wat die context is. (Hoofdconservator, Kunstcollecties Museum C)

4.2.2. Bedrijfsvoering en verantwoordingsfunctie

Het merendeel van de respondenten omschrijft het onderscheid met bedrijfsarchieven van andere organisaties vanuit twee perspectieven. Enerzijds geven de respondenten aan dat musea zich meer bewust zijn van het hergebruik door toekomstige onderzoekers, zowel de interne als externe onderzoekers. Deze onderzoekers zoeken niet alleen informatie om de taakuitvoering te reconstrueren, ze willen daarnaast onderzoek doen naar de collectie, het museum, kunstenaars, kunststromingen en de samenleving. Anderzijds stellen verschillende respondenten dat het voor musea meer dan voor andere bedrijven belangrijk is om openheid te betrachten en verantwoording af te leggen. Het museum moet volgens hen namelijk door hun positie in de samenleving verantwoording afleggen voor andere onderwerpen en voor een langere periode, dan andere bedrijven. Meestal heeft deze verantwoording een relatie met de collectie. Documenten, zoals aankoopfacturen, behouden volgens hen in musea daarom een langere bewijskracht dan deze volgens wettelijke eisen en overheidsselectielijsten voor bijvoorbeeld een gemeente vastgelegd zijn.

Verder wordt in de interviews aangegeven dat er andere informatie moet worden bewaard dan alleen de formele beleids- en besluitvorming met betrekking tot de taakuitvoering. Hiermee bedoelen ze de documenten waarin naast de besluitvorming en processen ook de uitvoering gedocumenteerd wordt. Tenslotte wordt aangegeven dat persoonlijke informatie en correspondentie belangrijk is om te bewaren. Een van de respondenten vat het als volgt samen:

We hebben bijzondere belangstelling voor onze eigen geschiedenis. Dat betekent dat wij ook stukken bewaren die niet per se in een bedrijfsarchief bewaard hoeven te worden, maar die wij dan belangrijk vinden om later de geschiedenis van het instituut mee te kunnen construeren. Dat zijn bijvoorbeeld de verslagen van bepaalde commissies die niet meer bestaan. Die hun werk gedaan hebben. Daar zou je van kunnen denken: “die informatie hoeft je niet te bewaren”, maar er staat voor ons belangrijke informatie in over hoe bepaalde dingen zijn besloten. Het kan om persoonlijke informatie over directeuren gaan, sleutelfiguren als conservatoren. Ik bedoel niet de personeelsdossiers, maar correspondentie en stukken waaruit blijkt wat ze gedaan hebben en met wie ze contact hadden. (Directiesecretaris, Museum H)

Dat uitvoeringsinformatie belangrijk kan zijn om de geschiedenis en de ontwikkeling van een museum te reconstrueren, toont het voorbeeld dat het Hoofd Collecties van Museum I gaf. Hij vertelde dat het

museum halverwege de vorige eeuw het museumbeleid aanpaste. Het museum liet de nationale benadering van de kunst los en werd, met de aankoop van een Picasso, een museum voor internationale moderne kunst. De discussie over dit besluit tussen museum en gemeente, maar ook de onrust die het veroorzaakte in de pers en de kunstwereld, is te reconstrueren aan de hand van de correspondentie en documenten die te maken hebben met de verantwoording en de communicatie over de aankoop.

Cultuurhistorisch was dat een belangrijke stap, want het gebeurde in de jaren vijftig vlak na de Tweede Wereldoorlog. Een tijd waarin focus op wat een natie of op een natiestaat is, ook ethische implicaties had. Als die verantwoording, die je eigenlijk na zoveel jaar weg mag gooien, er niet meer was dan had je dat nu niet meer kunnen toelichten hoe die verandering heeft plaatsgevonden in beleid. (Hoofd Collecties, Museum I)

4.2.3. Historisch onderzoek

Veelvuldig kwam in de interviews naar voren dat het museumarchief pas uitgebreid geraadpleegd wordt bij een jubileum of een renovatie. En net als in de literatuur komt op dat moment het besef dat het museumarchief onvoldoende informatie bevat, of onvoldoende op orde is. De directeur van Museum G beschrijft dat toen zij in 2009 bij het museum aantrad als directeur, zij het ongelofelijk vond dat de geschiedenis van het museum nog niet eerder was opgetekend. Museum G was naar haar mening een museum zonder geheugen. In 2010, op het moment dat de collectie opnieuw geregistreerd en gedigitaliseerd werd, werd dit geheugen hersteld door ook de archieven beter toegankelijk te maken. Er zijn meer musea zonder geheugen, maar een jubileum blijkt niet altijd voldoende aanleiding om daar iets aan te doen:

Toen we 75 jaar bestonden heeft een conservator een boek geschreven, toen was er niet veel te vinden. In het conservatorenoverleg wordt daar wel over gesproken, maar er wordt niet goed gearchiveerd. In de beginjaren werd er wel veel bijgehouden, de bronnen voor de onderzoeken voor 75 jaar waren vooral de jaarverslagen. (Hoofd Collecties, Museum E)

Verschillende respondenten geven aan dat het archief een belangrijke bron was bij renovaties, uitbreidingen. Hierbij blijken voornamelijk de bouwtekeningen van belang, zowel voor de praktische vragen waar leidingen liggen, als constructievragen en historische informatie. Hoofd Bibliotheek van Museum F heeft herinneringen aan een langdurig traject voor het verkrijgen van een bouwvergunning voor een renovatie, waarbij een doorgang zou worden gecreëerd tussen twee gebouwen van het

museum. Toen de vergunning eindelijk binnen was en men de zaag in de muur zette, bleek zich op een cruciale plek een stalen balk te bevinden, die nergens op een tekening bleek te staan. Dat een goed bouwdoossier een belangrijke bijdrage kan leveren aan een succesvolle verbouwing wordt geïllustreerd door de uitspraak van de directeur van Museum A:

In de voorbereiding van de renovatie zijn de architect en de coördinator via Het Utrechts Archief op zoek gegaan naar oude bouwtekeningen en foto's. Naast de praktische gegevens was het ook interessant omdat het er toen om ging een goede verbinding te maken tussen heden en verleden. Er is toen achterhaald hoe dingen ontstaan zijn, waardoor ze zo ontwikkeld zijn en bijvoorbeeld ook waarom er waterschade is ontstaan bij muren. Dat was allemaal te achterhalen uit oude stukken.
(Directeur, Museum A)

Uit de interviewresultaten valt op dat het vaak de *petite histoire* is, zoals Hoofd Bibliotheek van Museum F het noemt, die waardevol is voor de respondenten en onderzoekers. Zij vinden deze vaak terug in documenten die volgens wettelijke bepalingen en selectielijsten als te vernietigen informatie beschouwd wordt. Zo speelt een logboek met persoonlijke notities van de huismeester in Museum B een cruciale rol bij een nieuwe tentoonstelling waarin het functioneren van het museum in oorlogstijd wordt gereconstrueerd. Bij Museum F bleek een briefkaart uit het museumarchief een tastbare aanwijzing te zijn in een wetenschappelijk onderzoek naar de vraag of kunstschilder Jan Toorop [1858-1928] zich mogelijk heeft laten inspireren en beïnvloeden door kunst uit andere cultuurgebieden. Tegenwoordig zou deze informatie wellicht terug te vinden zijn in een e-mail of Whatsappgesprek die vervolgens vaak niet bewaard zullen blijven, zo blijkt uit de interviews. Het risico dat veel digitale informatie zal verdwijnen en niet beschikbaar zal zijn voor het onderzoek, wordt door meerdere respondenten als zeer reëel beschouwd.

4.2.4. Herkennen van belangen

Het viel tijdens de interviews op dat de respondenten voorbeelden gaven waarbij het museumarchief volgens hen een collectiebelang diende, terwijl het bewijs- en bedrijfsvoeringsbelang van de documenten niet herkend werd. Dit blijkt uit het voorbeeld van Hoofd Collecties Museum A over de kunstwerken die, in het kader van een project van het museum, in de jaren negentig opgebouwd en in de openbare ruimte geplaatst zijn. Volgens haar zijn er met regelmaat vastgoedeigenaren die van het museum willen weten wie de eigenaar is van het object op hun gebouw en vragen ze zich af wie gaat zorgen voor het onderhoud. Het Hoofd Collecties geeft aan dat ze het antwoord vaak schuldig

moeten blijven. Er is namelijk niet terug te vinden wat de afspraken zijn geweest met de kunstenaars en daardoor kan het museum verantwoordelijk gehouden worden voor de kosten. Dit kan gevolgen hebben voor de exploitatiebegroting van het museum.

Er wordt door verschillende respondenten benadrukt dat het belang van het documenteren van het functioneren van het museum onderbelicht blijft en dat dit gevolgen heeft voor huidig en toekomstig onderzoek. De directeur van Museum G is van mening dat er bij het museum in het verleden te weinig is vastgelegd over de relatie met het publiek, en daarmee de veranderende betekenis van het museum voor de gemeenschap. Daardoor is het nu niet eenvoudig om te reflecteren op de rol van het museum in de samenleving. Het Hoofd Collectie Informatie en Archief van Museum H is daarentegen van mening dat de focus van Museum H juist te lang lag op het documenteren van de organisatiewerking en te weinig op de collectiedoeleinden. De verklaring hiervoor vindt hij in het feit dat het museumarchief bij Museum H tot 2020 onder de verantwoordelijkheid viel van het directiesecretariaat, dat volgens hem vooral bedrijfsvoeringsbelangen zag.

Hergebruik archief voor tentoonstellingen

Waar in de literatuur door verschillende auteurs wordt ingegaan op het belang van een goede archivering van tentoonstellingen, kwam dit in de interviews minder naar voren. Een aantal respondenten gaf aan dat het museumarchief gebruikt wordt voor onderzoek naar eerdere tentoonstellingen als een nieuw project ontwikkeld wordt, maar dit lijkt beperkt. Wel werd aangegeven dat andere medewerkers dan zichzelf wellicht meer konden vertellen over het hergebruik van de archieven voor tentoonstellingen. Het Hoofd Collecties van Museum E geeft aan dat zij niet terugkijken in de tentoonstellingsarchieven. Hij verklaart dat door te vertellen dat het hun visie is dat nieuwe tentoonstellingen, door ontwikkelingen op het vakgebied, altijd beter zullen zijn dan in het verleden. Er hoeft volgens hem dus niet te worden teruggekeken om te leren van eerdere tentoonstellingen.

Musea zoals Museum C, Museum H, Museum F en Museum I gebruiken de eigen museumarchieven voor het ontwikkelen van projecten en tentoonstellingen en hebben daarvoor in meer of mindere mate een eigen onderzoekscentrum ingericht. Museum H en Museum F maken gebruik van fellowshipsprogramma's waarin het eigen museumarchief een rol speelt. Museum C en Museum I, die zich nadrukkelijk presenteren als contextgeoriënteerde musea, nemen een budget voor onderzoek in hun eigen museumarchieven standaard op in projectplannen van toekomstige projecten. Museum I heeft ook speciaal op de museumarchieven gerichte projecten. Archiefonderzoek wordt dan gebruikt om meer licht werpen op de context van een tentoonstelling, de aankoop van een object, of de

strategie van het museum. Daarnaast zet Museum I in op het bevorderen van kunsthistorisch onderzoek door jaarlijks studenten onderzoek te laten doen in de archieven.

Het is een win-win situatie want wij leren meer over onze collectie en zij leren onderzoek doen. Wij bieden ze een goede casestudie. Zij leren omgaan met verschillend bronmateriaal: de literatuur, de deelarchieven. Dat is een mooi samenwerkingsverband. Dat gebeurt naar mijn idee te weinig in het land. (Senior Bibliothecaris en Archivaris, Museum I)

4.3. Archiveringsstelsel musea

In Paragraaf 3.1.5. werd toegelicht dat de bestaande handreikingen voor museumarchieven overeenkomsten hebben met het systeemmodel van Horsman. Dit model is een goede methode om musea met elkaar te vergelijken en een indruk te krijgen van de archiveringsfunctie. Een volledige of grondige analyse van de archiveringsstelsels van musea vindt in dit onderzoek niet plaats. Enerzijds omdat de nadruk van de interviews lag op het verwerven van inzicht in welke belangen worden erkend en niet op een alomvattende analyse van de archiefstelsel van musea. Anderzijds zijn de respondenten in beginsel niet geschoold in de archiefwetenschappelijke theorie en praktijk, en leverden de interviews dus onvoldoende data op voor een meer uitgebreide analyse op basis van het model van Horsman. Desondanks geven de interviews een globaal beeld van hoe musea omgaan met hun archieven, hoe zij het archiveren georganiseerd hebben en welke afdelingen betrokken zijn.

In onderstaande paragrafen worden de resultaten uit de interviews geschetst aan de hand van de drie basisvoorwaarden voor een succesvol archiveringsstelsel zoals gesteld in de literatuur uit hoofdstuk 3, te weten: mensen en kennis, opslag en werkruimte, en mandaat en budget.

4.3.1. Mensen en Kennis

Een archiveringsstelsel heeft volgens Deiss en Koutsky in de eerste plaats behoefte aan zowel archiefwetenschappelijke kennis als kennis van de museumwerking en museale processen.¹²³ Volgens Horsman zijn professionals, de archivariissen, de sleutelfiguren in het archiveringsstelsel.¹²⁴ Uit de literatuur over museumarchieven wordt duidelijk dat de rol en functie van archivaris niet altijd eenduidig is. Brunskill beschrijft in haar publicatie een aantal van de functies en benadrukt, net als andere auteurs, dat in kleine musea verschillende functies en rollen gecombineerd zijn en bovendien verschillende benamingen kunnen hebben, van archivaris tot informatiemanager of

---

¹²³ Deiss, *Museum Archives*, 13; Wythe, "Appraisal", 20.

¹²⁴ P.J. Horsman, *Archiveren: een inleiding*, 45.

archieffmedewerker.¹²⁵ Horsman beschrijft de rol van de archivaris als volgt: “Zij analyseren het verband tussen de documenten en de werkprocessen in de organisatie en bepalen aan de hand daarvan de optimale structurering van het archief. Ze initiëren de vaststelling van de bewaartermijnen van documenten. Zij zijn ook de dragers van een deel van de kennis die nodig is om het systeem te laten werken. Ze beheren en besturen het systeem, houden veranderingen in de organisatie en technologie in de gaten en passen de archiveringsprocessen aan die veranderingen aan.”

Eindverantwoordelijkheid voor archieven

In bijna alle deelnemende musea is het museumarchief een gedeelde verantwoordelijkheid, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen specifiek museale taakgebonden deelarchieven zoals collectie- en tentoonstellingsarchieven en de meer bedrijfsmatige deelarchieven. Bij op één na alle onderzochte musea is het Hoofd Collecties eindverantwoordelijk voor het statisch museumarchief. Een uitzondering vormt Museum H, waar het museumarchief sinds 2020 onder de eindverantwoordelijkheid van het Hoofd van de afdeling Research Services valt. Bij Museum I is het museumarchief ondergebracht in een afdeling samen met de Bibliotheek, maar het Hoofd Collecties is eindverantwoordelijk. In de meeste gevallen heeft het Hoofd Bedrijfsvoering de eindverantwoordelijkheid voor de deelarchieven die gerelateerd zijn aan de bedrijfsvoering. Daarnaast vallen de dynamische archieven meestal onder de verantwoordelijkheid van de afdelingen zelf.

Kennis

Bij twee musea, Museum D en Museum I, bestaat formeel de functie van archivaris. Uit de interviews blijkt dat de functie van archivaris bij Museum D echter meer lijkt aan te sluiten bij de functie van archiefmedewerker bij Museum B; en de functie van archivaris bij Museum I zich meer lijkt te verhouden tot de functie Hoofd Collectie Informatie en Archief bij Museum H, terwijl deze laatste officieel niet de functie heeft van archivaris.

Twee van de respondenten hebben het diploma Archivistiek B, vijf respondenten hebben een opleiding of cursussen gevolgd op het gebied van informatiebeheer, waaronder de minor archivistiek HVA, SOD I en II, en opleidingen op het gebied van documentair informatiemanagement. Bij twee van de musea, Museum B en Museum E heeft geen van de respondenten een informatie- of archiefgerelateerde opleiding gevolgd. Dit betekent dat het merendeel van de respondenten (70%) geen relevante opleidingservaring heeft.

---

¹²⁵ Brunskill & Demb, *Records Management*, 21-24.

4.3.2. Opslag en werkruimte

De tweede basisvoorwaarde voor een goed werkend archiveringsysteem is volgens de literatuur de opslagruimte voor de archieven en de werkruimte om archieven te bewerken. In de literatuur worden diverse voorwaarden, waaronder inrichting, klimaat en veiligheid, genoemd waaraan de opslagruimte moet voldoen en er wordt geadviseerd om, indien het museum niet over een passende ruimte beschikt, de archieven extern onder te brengen.¹²⁶ Daarnaast wordt er in de literatuur aangegeven dat er ruimte nodig is om de archieven te bekijken en te bewerken.¹²⁷ Ook zou er idealiter een ruimte moeten zijn om archieven te exposeren.¹²⁸

Locatie Analoge archieven

De deelnemende musea hebben in beginsel de archieven die zij tot aan de verzelfstandiging hebben gevormd, overgebracht naar een archiefdienst. De Archiefwet 1995 schrijft voor dat blijvend te bewaren documenten van overheidsinstellingen uiterlijk na twintig jaar moeten worden overgebracht naar een archiefbewaarplaats.¹²⁹ In een aantal gevallen bewaren musea om verschillende redenen nog een deel van de archieven in het museum zelf of in extern depot. Zo beschikt Museum I bijvoorbeeld als enige over een archiefbewaarplaats dat voldoet aan de algemene voorschriften voor de bouw en inrichting zoals gesteld in de Archiefregelingen, en heeft daarom tot nu toe toestemming van de toezichthouder om het in eigen beheer te houden.¹³⁰ Bij andere musea is sprake van een andere reden. Respondenten geven aan dat het geen gemakkelijk traject is om archieven over te brengen, waardoor de overbrenging ervan naar de archiefdienst in een aantal gevallen wel ingezet maar nog niet voltooid is. Museum H heeft bijvoorbeeld te maken met steeds veranderende eisen voor materiële verzorging en toegankelijkheid van de archieven, en bij Museum B zijn er problemen bij het vaststellen van openbaarheidsbeperkingen door het ministerie van OCW. In andere gevallen heeft Museum B de archieven wel fysiek overgedragen en formeel overgebracht, maar zijn de archieven niet toegankelijk voor onderzoekers en onvoldoende voor het museum zelf, doordat de archieven nog niet bewerkt zijn door de archiefdienst. Meerdere respondenten, waaronder die van Museum F en Museum G, hebben aangegeven dat de archieven door de archiefdienst nog niet bewerkt zijn en dat er geen indicatie is wanneer dit zal gebeuren. Respondenten geven aan dat deze gang van zaken ervoor zorgt dat zij nieuwe overbrengingen uitstellen, om te voorkomen dat dit deel van het archief ontoegankelijk wordt voor henzelf en ook voor onderzoekers.

---

¹²⁶ Koutsky, "Getting Started", 22.

¹²⁷ Deiss, *Museum Archives*, 12.

¹²⁸ Koutsky, "Getting Started", 24.

¹²⁹ *Archiefwet 1995* (Artikel 45).

¹³⁰ *Archiefregeling* (Hoofdstuk 4).

De dynamische en semi-statische analoge archieven, die gevormd zijn in de periode dat deelnemende musea niet meer gebonden waren aan de Archiefwet of minder dan twintig jaar oud zijn, bevinden zich meestal in de kantoren. Het semi-statische archief wordt volgens de respondenten door de medewerkers voornamelijk gezien als werkmateriaal en wordt door de medewerkers daarom zolang mogelijk bij zich gehouden. Archiefmedewerkers zijn op de hoogte waar de informatie zich op de kantoren bevindt. Ze hebben echter, in de meeste gevallen, niet het mandaat van de directie om medewerkers te verplichten dit naar de centrale archiefruimte te brengen.

Bij Museum D, Museum E en Museum I is wel een centrale archiefruimte waar de semi-statische en statische archieven bewaard worden. Uit de antwoorden komt een beeld naar voren dat de archiefruimten in wezen kantoorruimtes zijn met dezelfde klimaat- en veiligheidseisen als de kantooromgeving. In de gevallen waar wel sprake is van plaatsing in een centraal archief of depotruimtes, blijkt het niet eenvoudig voor de archiefmedewerkers om de toegang tot het museumarchief te reguleren, waardoor er onvoldoende zicht is op het meenemen van documenten door medewerkers of bezoekers.

Locatie digitale archieven

De mate waarin volledig digitaal wordt gewerkt verschilt per museum. De digitale informatie bevindt zich op een diversiteit aan schijven en Cloud-oplossingen. Verder wordt gebruik gemaakt van systemen als Sharepoint, Decos Join, Corsa, TMS en Adlib, waarin voornamelijk te bewaren documenten worden opgenomen. Hoofd Bedrijfsvoering van Museum G is nog niet overtuigd van deze systemen voor een klein museum. Hij vertelt dat zij wel beschikken over Decos, maar concludeert dat dit onvoldoende aansluit op hun beperkte wensen voor informatiehuishouding. Daarom wordt nog gewerkt met netwerkschijven.

De respondenten geven aan dat ze niet of in mindere mate betrokken worden bij het ontwikkelen van beleid voor digitale systemen. Daardoor maken ze zich zorgen over het behoud, de authenticiteit en toegankelijkheid van digitale documenten, met name e-mails, en zien ze de rol van de archivaris kleiner worden. Ze geven aan dat de informatiehuishouding en archivering steeds meer een onderwerp is van de afdeling ICT. Tenslotte signaleren ze dat de digitale bewaarstrategieën nog onvoldoende doordacht zijn, maar hebben ze zelf te weinig kennis op dit gebied om hun rol op te eisen.

Werkruimte / expositieruimte

In geen van de interviews is genoemd dat er een aparte ruimte is voor het inzien van het museumarchief. Bij de musea waar het museum onderdeel uitmaakt van de bibliotheek of in een

gezamenlijke afdeling is ondergebracht, wordt gebruik gemaakt van de faciliteiten van de bibliotheek voor inzage. Tevens heeft geen van de musea een aparte expositieruimte voor de museumarchieven.

4.2.3. Mandaat en budget

Als derde basisvoorwaarde wordt voldoende mandaat van de directie en voldoende budget genoemd. Koutsky geeft aan dat een apart budget voor informatiehuishouding en archivering niet alleen een goede archivering waarborgt, maar ook het werk van de archivaris meer gewicht en aanzien geeft. Door archieven als een volwaardig onderdeel van de organisatie te positioneren, onderstreept de directie het belang ervan. Koutsky signaleert verder dat de meeste musea gebruik maken van subsidies voor het opstarten van hun museumarchief en voor speciale projecten.¹³¹

Twee musea springen er in de interviews uit als het gaat om het belang dat op directieniveau gehecht wordt aan de archieven: Museum C en Museum I. Hoofdconservator Kunstverzamelingen Museum C noemt het museumarchief de “lijm en cement tussen alle verschillende collectieonderdelen”. In het Activiteitenplan 2017-2020 komt dit duidelijk terug in de doelstelling van het museum om de focus op de context te leggen. Men vermeldt dat “in de vaste presentatie de ‘waarom’ vraag centraal staat. ‘Waarom werd een voorwerp gekocht? Hoe werd het gebruikt? Door wie?’”¹³² Bij Museum I wordt in de beleidsvisie aangegeven dat er een museumbreed archief is “waarin de kunstcollectie, het archief en de bibliotheek met elkaar zijn vervlochten.”¹³³ Onderzoek wordt gezien als integraal onderdeel van de activiteiten van het museum.

Budgetten

Tijdens de interviews is evenzeer gevraagd naar de budgetten in de musea voor het archief en informatiebeheer. In de meeste musea blijft het budget echter beperkt tot de materiële verzorging en zijn kosten voor de ICT-systemen opgenomen in andere afdelingsbudgetten. In Museum I zijn naast het vaste jaarlijkse budget voor archief en informatiebeheer, aparte budgetten voor onderzoek in het archief voor de vaste collectiepresentatie. Museum I heeft in het verleden ook gebruik gemaakt van een landelijke subsidieregeling waardoor het een onderzoek kon laten uitvoeren naar de museale praktijk en de veranderende appreciatie voor de moderne kunst op basis van hun archieven. Dit wordt ervaren als budget voor het archief, omdat door die projecten het archief verder ontsloten wordt,

---

¹³¹ Koutsky, “Getting Started”, 20.

¹³² Teylers Museum, *Activiteitenplan 2017-2020* (2016), 6. Geraadpleegd op 10 oktober 2021, via <https://www.teylersmuseum.nl/nl/over-het-museum/organisatie/wat-we-doen/jaarverslagen/TeylersActiviteitenplan20172020.pdf>

¹³³ Van Abbemuseum, *Juist Nu, beleidsplan 2018-2020* (2017). Geraadpleegd 14 juni 2020, via <https://mediabank.vanabbemuseum.nl/vam/files/alexandria/publiciteit/beleidsplannen/BeleidsplanVanAbbemuseum2018-2020.pdf>.

terwijl het in feite tentoonstellingsbudget is. Hoofd Collectie Informatie en Archief Museum H geeft aan dat er voorstellen kunnen gedaan worden voor archiveringsprojecten, mits ze passen binnen de gestelde uitgangspunten van de directie voor dat begrotingsjaar. Het is zijn verwachting dat dit het komende jaar niet het geval zal zijn.

Als er subsidieregelingen beschikbaar zijn dan worden door de deelnemende musea wel projecten opgezet en kleine investeringen gedaan. De respondenten geven aan dat er volgens hen echter geen andere subsidies zijn dan het Metamorfozeproject waar Nederlandse musea gebruik van kunnen maken voor het digitaal op orde brengen van hun informatiehuishouding. Verschillende musea maken gebruik van dit nationaal programma voor het behoud van papieren erfgoed door digitalisering. De respondenten vinden het echter wel een nadeel dat zij daarna de papieren archieven niet meer kunnen inzien of gebruiken voor tentoonstellingen. Door meerdere omstandigheden, waaronder de AVG-regels, zijn weinig van deze gedigitaliseerde archieven al online te raadplegen via de archiefdiensten. Door de voorwaarden van het programma mogen zij volgens de respondenten niet meer op papier beschikbaar worden gesteld of getoond in tentoonstellingen. Dit wordt als een grote drempel ervaren door de musea.

4.4. Beleid, richtlijnen en procedures

Volgens Horsman vereist een goed functionerend archiveringssysteem, zoals elk systeem, besturing. Dit bestaat uit het opstellen van regels en procedures en het geven van begeleiding en instructies.¹³⁴ Procedures beschrijven stap voor stap wat het systeem moet doen en hoe processen moeten worden uitgevoerd. Het vaststellen van procedures borgt consistentie in archivering ondanks personeelwisselingen. Voorbeelden van procedures zijn: procedure voor postinschrijving, uitleenprocedure voor dossiers, procedure voor het vernietigen van documenten, procedure voor het materiële beheer van documenten. Horsman geeft aan dat deze procedures idealiter zijn vastgelegd in documenten of opgenomen in de software. Hij erkent echter dat in veel gevallen de procedures niet vastgelegd zijn maar “ingebakken in gewoontes die mensen erop na houden: ‘dat doen wij altijd zo.’”¹³⁵

4.4.1. Archiveringsbeleid

Op de vraag hoe archiefzorg bij de musea is vastgelegd in beleid gaven Museum A, Museum I en Museum C aan dat er beleid is opgesteld; bij de andere zes musea bleek dit niet het geval te zijn. Bij

---

¹³⁴ P.J. Horsman, *Archiveren: een inleiding*, 37.

¹³⁵ *Ibidem*, 42.

Museum F werd in de interviews aangegeven dat er met name door de herkomstonderzoeken meer aandacht was ontstaan voor het professionaliseren van het archiveringsbeleid en is er ten tijde van het onderzoek intern een werkgroep opgestart om beleid op te stellen. Bij Museum A werd in de interviews aangegeven dat er gewerkt werd aan een nieuw informatiebeleidsplan. In de beleidsvisie 2021-2024 van Museum A wordt, in tegenstelling tot wat er in de interviews werd aangegeven, overigens de indruk gewekt dat dit vooral betrekking heeft op de ICT-omgeving.¹³⁶

Weinig beleid wordt op papier gezet. Museum H is bekend om zijn open data beleid, er is recentelijk ook een digitale strategie ontwikkeld. Dus je zou zeggen dat daarover iets op papier staat. Er is echter niet één afgerond mooi beleidsdocument waar dat tot in detail is uitgewerkt. (Hoofd Collectie Informatie en Archief, Museum H)

4.4.2. Richtlijnen en procedures

Een deel van de respondenten geeft aan dat ze bang zijn dat te veel wordt bewaard, een aantal respondenten heeft er bovenmatig vertrouwen in dat er genoeg bewaard wordt en weer anderen zijn bang dat er te veel weg gaat. In het interview gaf de Informatiemanager van Museum A aan dat zij zoekende was naar voorbeelden van richtlijnen en *best practices* van andere musea met betrekking tot archivering in de museale omgeving. Deze behoefte is ook aanwezig bij andere respondenten en gaat voornamelijk over welke documenten wel en welke niet bewaard moeten worden.

Drie musea, Museum A, Museum C en Museum H, geven aan het Basis Selectie Document (BSD) nog steeds te hanteren. Museum H hanteert de BSD-versie die oorspronkelijk voor het Rijksmuseum Amsterdam werd ontwikkeld. Het grootste verschil met de landelijke BSD is dat het Rijksmuseum meer handelingen en producten beschreven en gewaardeerd heeft. Hoofd Collectie Informatie en Archief Museum H geeft aan dat niet iedere medewerker de BSD volgt en heeft daar begrip voor. De BSD is volgens hem verouderd en aansluit niet meer aan bij de hedendaagse praktijk.

Meerdere geïnterviewden geven aan dat de BSD weliswaar als basis wordt gebruikt maar wordt aangevuld met “eigen intuïtie, omdat we er dingen in missen”, zo stelt de medewerker Archief van Museum C. Om voldoende informatie over de eigen organisatie te archiveren, bewaart ze op eigen initiatief dingen die volgens de BSD weg mogen. In de BSD is volgens de Informatiemanager van

---

¹³⁶ Centraal Museum, *Beleidsvisie 2021-2024* (Utrecht 2020), 28. Geraadpleegd op 18 september 2020, via https://www.centraalmuseum.nl/nl/over-het-museum/organisatie/jaarverslagen/cm_meerjarenbeleidsplan-2021-2024_verkort.pdf.

Museum A “niet duidelijk aangegeven hoe je die dingen alsnog kan bewaren. Ik denk dan ook aan posters en flyers van tentoonstellingen. Dit is leuk en interessant voor de toekomst om te zien wat en hoe het museum iets deed.”

Naast de BSD worden door meerdere musea interne lijsten gehanteerd voor de waardering van documenten. Dit zijn echter geen wettelijk vastgestelde selectielijsten of door het museum zelf geformaliseerde beleidstukken. Bij Museum B zijn het interne checklists van de verschillende afdelingen. Voor Museum I en Museum G is formeel de selectielijst *Gemeenten en intergemeentelijke organen 2020* van toepassing.¹³⁷ Uit de interviews wordt duidelijk dat de respondenten van mening zijn dat er hiaten ontstaan in het geheugen van het museum als die gemeentelijke selectielijst één op één wordt toegepast omdat daar geen ruimte is voor de specifieke taken van een museum, en het belang om de geschiedenis van het museum als onderdeel van de samenleving te documenteren. Bij Museum I is daarom met behulp van de BSD een aanvulling gemaakt op de selectielijst, fungeert de interne *richtlijn voor Postzaken* ook als selectielijst en is er intensief contact met de archiefinspecteur als er vernietigingslijsten worden opgesteld.

We gebruiken de BSD-selectielijst. Ik weet dat daar hiaten in zitten, dat als we die een op een toepassen, we dan informatie moeten weggooien die voor ons heel nuttig is. Zeker als het gaat om die correspondentie over de ideeënvorming rond projecten. Dat zit zover ik weet niet goed in die selectielijst. Daardoor archiveren we dat apart, waardoor het niet valt binnen de Archiefwet en het gemeentelijke systeem. Dat valt meer binnen ons cultuurhistorische takenpakket: om die geschiedenis van het museum inzichtelijk te maken. (Hoofd Collecties, Museum I)

De directeur van Museum G liep bij het bouwhistorisch onderzoek van het museum aan tegen de grenzen van het eigen museumarchief. Het verbaasde haar dat ze wel een aantal heel oude bouwkundige tekeningen konden vinden, maar niet de plannen die in 2006 door Henket waren getekend voor de uitbreiding van het museum. Dit was voor een prijsvraag van de gemeente maar de prijs werd niet uitgereikt. Het is niet onwaarschijnlijk dat alle inzendingen, waaronder die van Henket, als niet als te bewaren informatie zijn geclassificeerd en uiteindelijk vernietigd. Er kan in dat geval voorzichtig aangenomen worden dat in dat geval de vernietigingsprocedure niet goed doorlopen is door de gemeente Leiden en het museum zelf. De inzendingen zullen volgens de procedure van de Gemeente Leiden op een V-lijst gezet zijn. Die lijsten moeten worden goedgekeurd door zowel de

---

¹³⁷ VNG, *Selectielijst gemeenten en intergemeentelijke organen* (2020). Geraadpleegd op 28 september 2020, via https://vng.nl/sites/default/files/2020-02/selectielijst_20200214.pdf

afdeling, in dit geval het museum (check 1) als door de gemeentearchivaris (check 2).¹³⁸ Dat zouden voldoende waarborgen moeten zijn voor het geval men iets wil uitzonderen van vernietiging. In de loop van dit scriptieonderzoek kwam dit voorbeeld een paar keer ter sprake met archivariissen van archiefdiensten. Zij waren op hun beurt verbaasd dat een museumdirecteur deze ontwerptekeningen en plannen zou willen bewaren. Zij waren zich niet bewust dat het voor een museum belangrijk is om terug te kunnen kijken naar plannen die geen doorgang hebben gevonden. Het plan en de bijbehorende documenten kunnen echter inzichtelijk maken hoe op dat moment gedacht werd over het museumgebouw en de invulling van de taakopdracht, of het functioneren van de directeur en hooggeplaatste ambtenaren zichtbaar maken. Daarnaast maakt het plan onderdeel uit van het oeuvre van de architect en de ontwikkeling van architectuurstromingen.

4.2.4. Informele richtlijnen en procedures

Uit de interviews blijkt dat musea voor het merendeel informele afspraken hebben over wat, hoe en door wie er gearchiveerd wordt. Dit ligt niet altijd aan het ontbreken van kennis of capaciteit, zeggen zij. In dit verband stelt de archivaris van Museum D bijvoorbeeld dat de wetenschappelijke onderzoekers, medewerkers van Museum D, vrije geesten zijn. “Zij laten zich niet protocolleren, ze hebben eigen manieren om informatie en besluiten vast te leggen.” De secretaresse van Museum B geeft aan dat er bij het museum geen vaste afspraken nodig zijn omdat zij een kleine organisatie zijn.

Daarnaast komt uit de interviews een beeld naar voren van organisaties waar de medewerkers zelf verantwoordelijk zijn voor de archivering, en waar tevens verwacht wordt dat medewerkers zelf een gevoel ontwikkelen voor wat belangrijk genoeg is om te bewaren. De afdelingen fungeren als zelfstandige archiefvormers. Bij een aantal musea zoals Museum B, Museum D en Museum G is het gangbaar dat bepaalde type documenten naar het directiesecretariaat worden gestuurd voor archivering. Frequent wordt de afdeling Marketing en Communicatie genoemd als afdeling die geen eigen procedures hanteert en niet archiveert, wat als risico wordt beschouwd. Dat deze afdelingen niet goed archiveren is inderdaad jammer, want zoals Wythe aangeeft, zeggen juist de documenten en eindproducten van deze afdeling iets over de identiteit van een museum. De keuzes van welke objecten te reproduceren of te gebruiken voor kaarten, kalenders, mokken en speelgoed, onthullen volgens haar iets over zowel de tijdsgeschiedenis in het museum als de samenleving.¹³⁹

---

¹³⁸ Zie voor de vernietigingsinstructie gemeente Leiden:

<https://www.erfgoedleiden.nl/archiefzorg/overheidsarchieven/vernietiging>, geraadpleegd 15 december 2021.

¹³⁹ Wythe, “The Museum Context”, 18.

Net als in de literatuur wordt door de respondenten ervaren dat schaduwarchieven met en zonder duplicaten worden gecreëerd, en worden er *workarounds* gevonden om ervoor te zorgen dat documenten bewaard blijven. In beide gevallen worden de documenten onttrokken aan de context waarin ze gevormd zijn. Hierbij gaat essentiële contextinformatie verloren en gaat men voorbij aan essentiële archivalische principes, zoals het structuur- en het bestemmingsbeginsel.¹⁴⁰ Daarnaast wordt onbewust en soms bewust niet alle informatie gearhiveerd. Het risico bestaat dan dat informatie verloren gaat als een conservator uit dienst gaat en zijn persoonlijke archief niet (tijdig) laat opnemen in het museumarchief.

Er wordt verder door meerdere respondenten ervaren dat er, door het uitblijven van formele richtlijnen, onomkeerbare lacunes ontstaan in de *digital born* archieven van musea doordat te veel gedacht en gehandeld wordt vanuit de ICT-afdelingen en te weinig vanuit de archivalische belangen voor hergebruik en principes als authenticiteit. Hierbij valt op dat met name de bedrijfsvoeringsinformatie zoals notulen van afdelingsvergaderingen, facturen of e-mailcorrespondentie niet bewaard blijft, terwijl in het onderzoek duidelijk wordt dat hierin belangrijke informatie te vinden is voor historisch onderzoek.

De herkomst van objecten, de *provenance*, achterhalen dat kan makkelijk voor de periode 1700 tot ongeveer 1960. Echter, over een aantal jaar kan niemand meer iets vinden over de periode 2000 - 2020 omdat al die e-mails maar sporadisch worden bewaard. Ja, in de Collectiedatabase, daar wordt misschien wat aan gehangen, maar ik geef het de toekomstige onderzoekers te doen die iets willen zoeken over de collectie en dan vooral over hoe de dingen zijn gegaan. (Senior Bibliothecharis en Archivaris, Museum I)

4.5. (Ontbreken van) aandacht en beleid voor archivering in musea

Om antwoord te kunnen geven op de vierde deelvraag, namelijk waardoor er zo weinig beleid en aandacht is voor archivering in Nederlandse musea, is de respondenten gevraagd naar de oorzaken van het uitblijven van beleid en goede archivering. Hieronder worden een aantal van de bevindingen nader toegelicht.

---

¹⁴⁰ Teuling, *Archiefterminologie*, Basisbegrip 21.

Bewustzijn

Op basis van de onderzoeksresultaten kan worden geconcludeerd dat de archiveringsbelangen en de cultuurhistorische waarde van de museumarchieven onderkend worden, maar deze over het algemeen niet breed verankerd zijn in de musea. Het zijn voornamelijk de mensen die met het museumarchief werken of er verantwoordelijk voor zijn die het belang zien. Uit verschillende interviews blijkt verder dat collega's niet altijd op de hoogte zijn van het bestaan van het museumarchief of de functie(s) ervan. In de interviews gaven meerdere respondenten aan dat het belang van archivering en hergebruik door de directie gezien en gesteund wordt. Deze erkenning lijkt zich echter niet altijd te vertalen naar het beleid en begrotingen.

Naar aanleiding van de interviews zijn alle beleidsvisies, meerjarenplannen en begrotingen van de musea bestudeerd die betrekking hebben op de jaren 2019-2020. In het merendeel van de beleidsvisies en jaarplannen van de musea wordt het belang van een goede informatiehuishouding en archivering niet (concreet) beschreven.

(Ontbrekende) Basisvoorwaarden archiveringssysteem

Onder 4.3. is uitgebreid stilgestaan bij de basisvoorwaarden mensen en kennis, opslag en werkruimte, en mandaat en budget die in de musea onvoldoende op orde zijn om van een goed functionerend archiveringssysteem te kunnen spreken. In dit onderzoek kan de vervulling van deze basisvoorwaarden niet los gezien worden van het bewustzijn van de belangen. Als directies deze belangen niet zien, zullen zij niet vertaald worden naar beleid en begrotingen, waardoor mensen en middelen niet beschikbaar worden gesteld voor verdere professionalisering. Daarnaast lijkt het erop dat er in begrotingen steeds meer prioriteiten worden gesteld die aansluiten bij de subsidievoorwaarden. Het landelijke culturele subsidiestelsel, waarvan alle verzelfstandigde musea in het onderzoek gebruik maken, de culturele basisinfrastructuur (BIS), stelt iedere vier jaar nieuwe uitgangspunten voor het toekennen van de subsidie vast. In toenemende mate moeten musea voldoen aan eisen die samenhangen met maatschappelijke thema's als 'Verbinden en Verbreden' in plaats van aan de kerntaken als collectiebeheer en het voeren van een kwalitatieve bedrijfsvoering.¹⁴¹ Daarentegen worden de voorwaarden vanuit de Erfgoedwet steeds strenger. Het gevolg is dat musea keuzes moeten maken en prioriteiten moeten stellen.

---

¹⁴¹ Raad voor Cultuur, "Basisinfrastructuur (BIS) 2021-2024". Geraadpleegd op 20 december 2021, via <https://www.raadvoorcultuur.nl/bis-2021-2024>.

Er wordt veel meer van je verwacht dan 10-15 jaar geleden, met name van de erfgoedinspectie. Veiligheidsplannen, risicoanalyses, calamiteitenplannen, et cetera. Dat proberen we allemaal op te zetten, bij te houden, vast te leggen. Alles moet je borgen. Ze komen langs en vragen dan: hoe vaak maak je dat richeltje in het depot schoon. Het is dan niet voldoende om te zeggen: "als het nodig is." Er moet een heel rooster voor zijn, allemaal afspraken, systemen voor bedacht. [...] Voor het maken van die procedures en protocollen met een overkoepelend plan en risicoanalyses is nu speciaal iemand aangenomen. Daar is een museum veel tijd en geld aan kwijt. Dan schieten bepaalde dingen erbij in en dit, het archief, is dan een van die dingen. Dan moet je prioriteiten stellen. (Hoofd Collectie en Wetenschap, Museum B)

Toezicht

Uit het onderzoek komt niet naar voren dat de gemeentelijke musea, die onder de Archiefwet vallen, anders of beter archiveren dan de andere musea. Door verschillende respondenten wordt aangegeven dat meer toezicht bij zou kunnen dragen aan een betere archivering. Uit de resultaten blijkt echter niet dat het toezicht beter is geregeld bij de gemeentelijke musea dan bij de andere musea.

Bij Museum G geldt dat het een gemeentemuseum is. Dus had ik de verwachting dat de gemeentearchivaris hier af en toe op de stoep zou staan, maar het blijkt een vrijblijvendheid, want ik heb nog nooit een inspectie meegemaakt. Dat vind ik vreemd. (Hoofd Collecties, Museum G)

Kennis

Dat een museum geen archivaris heeft of als medewerkers geen relevante opleiding hebben gevold, wil niet zeggen dat er niet voldoende kennis aanwezig kan zijn. Het Hoofd Collecties van Museum B heeft zich verdiept in de materie en zet zich al jaren in voor het borgen van de duurzame toegankelijkheid van de museumarchieven. Ook in Museum A zet de Directeur en Hoofd Collecties de laatste jaren verschillende ontwikkelingen in om de archivering en informatiehuishouding te verbeteren.

De afwezigheid van goed geschoolde medewerkers verklaart echter wel waarom tijdens de interviews duidelijk werd dat archiefwetenschappelijke termen en processen niet altijd op de juiste manier begrepen worden. Daarnaast werd duidelijk dat tussen de museumsector en de archiefsector verschillende betekenissen worden gegeven aan termen als *provenance* en *herkomst*. Eenduidigheid in terminologie is net als kennis belangrijk om misverstanden en foutieve uitvoering van processen te

voorkomen. Daarnaast is deze kennis nodig om te zorgen dat het belang van de archieven op passende wijze kan worden overgebracht bij de directie en het management.

Jaren geleden is door OCW een subsidieregeling geweest. 'Digitaliseren met beleid' heette die en er waren twee fases. Wij hebben in de eerste fase meegedraaid en toen heb ik, hoewel dat eigenlijk overbodig was voor de aanvraag maar wel nodig was om de directie te overtuigen, het bureau Ingressus een digitaliseringsplan laten maken. Ook heb ik ze een SWOT-analyse laten maken. Het is ondertussen behoorlijk achterhaald, maar toen een belangrijke katalysator geweest om dingen in gang te zetten, ook bij de directie om bepaalde stappen te maken. (Senior Bibliothecharis en Archivaris, Museum I).

De respondenten signaleren zelf een gebrek aan kennis en ervaring bij musea. Er wordt getracht dit op verschillende manieren in te vullen, onder meer door externe expertise in te huren. Daarnaast geven verschillende respondenten aan actief te hebben gezocht naar informatie die specifiek betrekking heeft op museumarchieven, maar deze niet te hebben kunnen vinden. Bovendien vertellen zij dat zij niet het gevoel hebben hiervoor bij het museale veld terecht te kunnen, omdat ook andere musea niet over de benodigde kennis beschikken.

Ik heb, om me te verdiepen, online gezocht naar de Archiefwet voor de musea. Niets gevonden. [...] Wat ik wel had gevonden gaat over collectie. Veel informatie heb ik eerst opgeslagen en dan dook ik erin en zag ik: "nee is het toch niet. Of het zegt vooral iets over de organisaties zelf." Het verbaast me dat musea al zo lang bestaan en dan toch dit nog niet geregeld hebben. (Informatiemanager, Museum A)

In het verleden had ik regelmatig contact met de directiesecretarissen van het Stedelijk Museum en het Van Goghmuseum. Zij [Van Goghmuseum] moesten overdragen en het Stedelijk wilde het [de informatiehuishouding] beter organiseren. Het was iets waar iedereen toen mee zat te worstelen. Dan prees ik mij gelukkig dat het hier goed geregeld was. Op basaal niveau, maar het was geregeld. [...] Andere musea waren nog niet zo ver. Het Stadsarchief Amsterdam was dan weer straatlengtes verder waardoor dat niet matchte met de musea om samen te werken. (Directiesecretaris, Museum H)

Beleid en Richtlijnen

Verskillende respondenten zien de problemen die voortvloeien uit het ontbreken van formele beleids- en richtlijnen. Met name met betrekking tot de toenemende digitalisering van de informatiehuishouding zien zij grote risico's ontstaan. Zij zijn op zoek naar bruikbare richtlijnen en kennis, ook als zij archiefwet-plichtig zijn, omdat zij dan geboden zijn aan richtlijnen die niet goed toepasbaar blijken in de museale context.

Er is vanuit de museumvereniging geen beleid opgesteld, waar we ons aan dienen te houden. En dat is echt een gemis. (Hoofd Collecties en Wetenschap Museum B)

Ik zou behoefte hebben aan een goed overzicht van bewaartermijnen en regelgeving, dat ik die ergens kan vinden. En dan één voor de Gemeentelijke- en één voor de Rijksvariant. Dat zou heel wat musea al kunnen helpen. Want het is net als bij de AVG, het is nog onbekend en er zit heel veel in een grijs gebied. Je ziet ook dat gemeenten hier heel rigide mee omgaan. Ik zie bij gemeentelijke collega's dat zij heel erg gedwongen worden om hun informatiesystemen en archiveringssystemen op de manier in te richten zoals bij de gemeente terwijl we een ander soort organisatie zijn. (Informatiemanager, Museum A)

5. Bruikbaarheid handreikingen en richtlijnen

In dit hoofdstuk wordt in paragraaf 5.1. antwoord gegeven op de derde deelvraag door te analyseren hoe musea hun archiveringsbelangen vertalen naar beleid, richtlijnen en procedures. Vervolgens beantwoordt paragraaf 5.2. de vijfde deelvraag door te onderzoeken of bestaande handreikingen musea kunnen helpen bij het nastreven hun belangen.

Uit het interviewonderzoek blijkt dat musea behoefte hebben aan handreikingen en instructies. Aangegeven wordt dat deze niet te complex moeten zijn of omvangrijke investeringen moeten vergen. Als het archiveringsprogramma veel investeringen vraagt, loopt men het risico dat het archiveren niet voldoende prioriteit krijgt bij de directie en er daardoor geen fondsen beschikbaar zijn.

De bestaande beleidsdocumenten van musea lijken op basis van de interviewresultaten en het deskresearch nog niet genoeg ontwikkeld om als format te gebruiken voor alle musea. Na bestudering van de beschikbare internationale handreikingen en basiselectielijsten, kan worden geconcludeerd dat deze een goede basis kunnen bieden voor Nederlandse musea zelf en voor het ontwikkelen van eigen landelijke instrumenten.

De bruikbaarheid van de verschillende handreikingen, richtlijnen en procedures wordt in de volgende paragrafen geïllustreerd en maakt duidelijk op welke onderdelen aanpassingen nodig zullen zijn.

5.1. Toepasbaarheid beleid, richtlijnen deelnemende musea

In het kader van dit onderzoek verstrekten de respondenten de beleidsplannen, richtlijnen en procedures in verband met museumarchieven. Deze zullen in de komende twee paragrafen vergeleken en besproken worden. Tabel 2 biedt een overzicht van de geleverde documenten voor het deskresearch.

Tabel 2: *Overzicht van de geleverde documenten voor het deskresearch*

Museum	Beleidsplannen	Richtlijnen en procedures
Museum C	Informatiebeleidsplan 2020-2029	Bewaarlijsten afdelingen Gebruiksaanwijzing digitaal archief Interne Zaken
Museum I	Informatieplan 2007	Procedure postbehandeling
Museum A		Document Naamgeving, versiebeheer en beheren van mappen kerndocumenten en e-mails
Museum B		Instructiepagina personeelshandboek
Museum H		DECOS JOIN handleiding met instructies archivering

5.1.1. Informatiebeleidsplannen deelnemende musea

Aangezien slechts twee van de negen musea een informatiebeleidsplan hebben, kan geconcludeerd worden dat de algemene tendens lijkt dat een museum breed informatiebeleid in Nederlandse musea afwezig is. Daarnaast blijkt er geen helder of eenduidig model te zijn dat door musea gebruikt kan worden. Het informatieplan van Museum I stamt bovendien uit 2007 waardoor het enigszins gedateerd is. Het kwam tot stand in het kader van een digitaliseringssubsidie en de nadruk ligt daardoor sterk op digitale toegankelijkheid van de archieven. Het Informatieplan moet bijdragen aan de gewenste situatie dat het museumarchief alle interne primaire bronnen en intern geproduceerde informatie bevat die goed gedocumenteerd, centraal beheerd en intern gerelateerd is. Concrete voorstellen die hiertoe moeten leiden zijn niet opgenomen. Ook in het Informatiebeleidsplan van T Museum C staat digitale toegankelijkheid van de collectie informatie centraal. Het museumarchief is onderdeel van dit plan, met als doel beschikbare informatie uit het archief te koppelen aan informatie uit de bibliotheek. Het plan is daarmee eerder een informatiebeleidsplan zoals DEN aanbeveelt voor organisaties die hun Collectie informatie digitaal toegankelijk maken, dan een integraal plan voor de informatiehuishouding zoals Museum I dat opstelde.¹⁴²

5.1.2. Richtlijnen en procedures deelnemende musea

De aangeleverde richtlijnen en procedures zijn in drie categorieën onder te verdelen. Ten eerste zijn er niet-formeel vastgestelde lijsten van documenten die verschillende afdelingen uit eigen beweging bewaren. Deze dienen intern als richtlijn voor de eigen afdeling en worden naar eigen inzicht toegepast. De lijsten blijken incompleet, lastig te duiden, verouderd en weinig samenhangend te zijn. Ten tweede zijn er instructies en procedures voor inkomende en uitgaande post en de opslag van documenten. Er wordt vermeld hoe de archieven en systemen gestructureerd zijn en hoe documenten kunnen worden opgeslagen in die systemen. In sommige gevallen worden voorbeelden gegeven van welke documenten bewaard kunnen worden.

Op basis van de aangeleverde stukken kan geconcludeerd worden dat de musea in wezen niet beschikken over volwaardige richtlijnen en procedures. Een uitgebreide inhoudelijke analyse van de wijze waarop de musea hun archiveringsbelangen vertaald hebben in richtlijnen en procedures, was daardoor niet mogelijk.

---

¹⁴² DEN, "Hoe leg ik mijn informatiebeleid vast?" Geraadpleegd op 20 september 2021, via <https://www.den.nl/aan-de-slag/beleid-maken/hoe-leg-ik-mijn-informatiebeleid-vast>.

5.2. Toepasbaarheid internationale beleidsstandaarden op Nederlandse situatie

De handreiking van de SAA biedt een overzicht van de basisvoorwaarden die een museum op orde dient te hebben voor een succesvol archiveringsstelsel. Als een Nederlands museum wil starten met het opzetten van het archiveringsbeleid en zijn programma, is deze leidraad een goed beginpunt. Door de uitgangspunten uit de handreiking als directie te onderschrijven kan een organisatie deze voorwaarden vervolgens vertalen naar beleid en bijbehorende budgetten. Zoals in paragraaf 3.1.5. wordt aangegeven, is het een compacte leidraad. De Code van SCAM biedt daarnaast uitgebreidere informatie en behandelt meer vraagstukken; een combinatie van deze twee handreikingen is daarom aan te bevelen. Bij het gebruik ervan dient aandacht te worden besteed aan de verwijzingen naar diverse in het Verenigd Koninkrijk geldende wetgevingen en normen, op welke punten het Nederlandse equivalent moet worden gebruikt.

De handreiking van de SAA is met name van toepassing op langdurig te bewaren informatie en richt zich minder op de creatiefase van documenten. De huidige digitalisering van de informatiehuishouding van musea vraagt om een proactieve houding. Bijlage 5 van de Code van SCAM biedt hiervoor meer handvatten en aandachtspunten waaraan gedacht moet worden. Ze zijn soms zeer praktisch van aard. Zo wordt onder artikel 5 zelfs ingegaan op type mappen en labels. Dit is op zich een goede zaak omdat het bijdraagt tot duurzaam beheer, maar het risico kan dan zijn dat musea zich meer richten op de kleine praktische voorwaarden dan de bovenliggende randvoorwaarden. Daardoor kunnen ze het beleid uit het oog verliezen dat meer investeringen en capaciteit vraagt.

Indien een museum een gemeentelijke organisatie is, dan moet overigens rekening gehouden worden met de Archiefwet en de selectielijsten van de gemeente waaronder zij vallen. Dit hoeft niet problematisch te zijn. Zij bieden een goede basis om de informatiehuishouding van een museum in te richten en vormen. Wel is het dan belangrijk om deze aan te vullen met de instrumenten die specifiek voor musea zijn ontwikkeld.

5.3. Toepasbaarheid bestaande selectielijsten

Uit de interviews komt een duidelijke behoefte naar voren om antwoord te krijgen op de vraag 'wat te bewaren?' In diverse Nederlandse musea wordt hiervoor de BSD gehanteerd. Hier zijn echter kanttekeningen bij te plaatsen en het BSD wordt niet altijd correct toegepast, doordat de medewerkers onvoldoende kennis of instructie krijgen.

De BSD is gestoeld op de PIVOT-methode, die vanaf het begin veel kritiek heeft gekregen van historici. De voornaamste kritiek was dat de PIVOT-aanpak zou resulteren in het blijvend bewaren van een enorme hoeveelheid beleidsarchieven en andere meer formele verslagen van de taakuitvoering, zoals notulen en jaarverslagen. Dit terwijl historici signaleerden dat uitvoeringsarchieven een belangrijke cultuur-historische waarde konden hebben die en masse zouden verloren gaan.¹⁴³ Deiss vindt het Nederlandse PIVOT-model in wezen nuttig en toepasbaar op de meeste organisaties. Echter, hij is van mening dat bij musea en andere op onderzoek gerichte organisaties er rekening mee gehouden moet worden dat uitvoeringsinformatie evenveel of meer waarde kan hebben dan de beleidsdocumenten omdat ze de kerntaak van het museum, de objecten, onderzoek en tentoonstellingen documenteren.¹⁴⁴ Deze kritiek wordt door de interviews ondersteund. Voorts kan worden geconcludeerd dat de BSD de musea onvoldoende houvast biedt omdat het op productniveau niet uitputtend is.¹⁴⁵

Het is veelvuldig in de interviews ter sprake gekomen dat archiveren plaatsvindt op de afdelingen zelf waar de medewerkers geen archivistische achtergrond hebben. Voor het waarderen van de informatie hebben zij daarom concrete instructies nodig. De huidige selectielijsten laten te veel over aan de invulling van de medewerkers. Het risico daarvan is dat er essentiële informatie vernietigd wordt en voor oplossingen wordt gekozen om kopieën te maken waardoor er schaduwarchieven ontstaan. Hierbij blijft, zoals eerder in dit onderzoek al werd vermeld, informatie behouden, maar gaat evenwel essentiële contextinformatie verloren. Net als bij de Collectiearchieven, waar documenten uit verschillende deelarchieven samengevoegd worden, gaat men dan voorbij aan essentiële archivistische principes, zoals het structuurbeginsel en bestemmingsbeginsel. Het bestemmingsbeginsel heeft betrekking op het document zelf en gaat ervan uit dat een document alleen juist, volledig en in overeenstemming met zijn oorspronkelijke functie kan worden geïnterpreteerd binnen de context van de plaats in het archief waarin het oorspronkelijk is opgenomen, en daardoor bestemd is om zich juist op die specifieke plek in het archief te bevinden.¹⁴⁶ Het structuurbeginsel heeft als uitgangspunt dat ieder archief een geheel is met een structuur die bepaald is door de archiefvorming. Verstoring van de structuur, in dit geval het samenvoegen van de documenten uit de verschillende afdelingen tot een kunstmatig geheel, leidt tot verlies van informatie omdat archiefbescheiden uit hun context worden losgemaakt en daardoor niet meer juist kunnen

---

¹⁴³ A. Kolle & F. Limburg, "Van trendanalyse naar hotspotmonitor" in: P. Drossens, C. de Hart, I. Heidebrink, F. Foscarini (red.) *Selectie II Theorie, praktijk, nieuwe trends en ontwikkelingen, Jaarboek Stichting Archiefpublicaties* (Den Haag, 2018), 133-149, aldaar 134.

¹⁴⁴ Deiss, *Museum Archives*, 16.

¹⁴⁵ Ministerie van OCW, *Basis Selectie Document*, 9.

¹⁴⁶ Teuling, *Archiefterminologie*, Basisbegrip 21.

worden geïnterpreteerd.¹⁴⁷ Het bestemmingsbeginsel en structuurbeginsel samen wordt in het buitenland als één begrip weergegeven: *respect des fonds*, *Provenienprinzip*, *principle of provenance*.¹⁴⁸

Uit de interviews en literatuur wordt duidelijk dat er behoefte is aan een selectielijst waarin in ieder geval rekening gehouden wordt met de behoefte van het museum om meer uitvoeringsinformatie te bewaren. Ter aanvulling van de BSD en de Belgische Archiefselectielijst, zou daarvoor gemaakt kunnen worden van de checklist voor onderzoek naar tentoonstellingen van Esner en Konijn. Hoewel dit formeel geen selectielijst is, bevat de checklist wel een overzicht van de documenten die door meerdere onderzoekers essentieel geacht worden voor onderzoek naar tentoonstellingen en gaat hij uit van de veronderstelling premisse dat uitvoeringsinformatie bewaard moet worden.¹⁴⁹ Ook het model van MACBA kan als aanvulling worden gebruikt. Het is namelijk completer, niet alleen somt het meer type documenten op, het geeft ook concreet aan welke afdelingen welke informatie vormen, waardoor het MACBA-model met kleine aanpassingen eenvoudig toepasbaar lijkt voor veel musea.¹⁵⁰

---

¹⁴⁷ Ibidem, Basisbegrip 22.

¹⁴⁸ Ibidem.

¹⁴⁹ Esner & Konijn, *Documenting Curatorial Practices*.

¹⁵⁰ Gallissà, Muñoz, & Vega, *Folding the exhibition*, 33.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1. Conclusies

Dit onderzoek begon met de onderzoeksvraag:

Wat zijn de specifieke belangen van archivering voor Nederlandse musea en hoe kunnen bestaande handreikingen en richtlijnen helpen bij het nastreven van deze belangen?

Om hier antwoord op te kunnen geven is literatuuronderzoek verricht, zijn interviews afgenomen en is deskresearch gedaan. Aan het einde van dit onderzoek valt het volgende te concluderen.

Allereerst kan worden gesteld dat in de literatuur over museumarchieven wel een overkoepelend beeld gegeven wordt van wat museumarchieven zijn, maar er geen eenduidige definitie bestaat voor wat museumarchief is. Dit sluit aan bij de interviewresultaten waaruit blijkt dat er ook in de Nederlandse musea geen eenduidige definitie gehanteerd wordt. Er kunnen echter wel bepaalde overeenkomsten en gedeelde opvattingen geïdentificeerd worden die overeenkomen met de definitie zoals gegeven in de literatuur. Op basis van dit onderzoek is daarom de volgende definitie opgesteld:

Museumarchief is het geheel van documenten, ongeacht hun aard of vorm, dat door een museum gevormd of ontvangen wordt bij de taakuitvoering.

Ten tweede valt uit het literatuuronderzoek en de interviews te concluderen dat de specifieke taken van de musea, te weten de objectoriëntatie, de verwevenheid van de taken, en de positie en rol van de musea in de samenleving, zorgen voor een aantal unieke eigenschappen en hergebruik van het museumarchief. De specifieke belangen zijn:

- Museumarchieven dienen in de eerste plaats een bedrijfsbelang. Ze hebben een juridische (of bewijs) functie en een administratieve functie. Het museumarchief is essentieel voor een goede werking van de bedrijfsvoering en taakuitvoering en formulering van toekomstig beleid.
- Museumarchieven zijn onmisbaar om (publieke) verantwoording af te leggen aan de overheid, subsidiegevers en de maatschappij. Deze functies zijn deels ingebed in wet- en regelgeving en gelden vooral voor het dynamische archief.
- Museumarchieven vormen de neerslag van de taakuitvoering en daarmee het geheugen van de organisatie. Ze kunnen een inspiratiebron zijn voor nieuwe projecten, of ervoor zorgen dat fouten uit het verleden niet opnieuw gemaakt worden. Door terug te kunnen kijken, kan tevens een succesvol toekomstbeleid ontwikkeld worden.

- Museumarchieven hebben een onderzoeksfunctie en een potentiële cultuurhistorische waarde, zowel intern als extern. Het zijn de bronnen om de eigen collectiegeschiedenis, geschiedenis en identiteit te analyseren; ook de museumoverstijgende geschiedenis van curatorische ontwikkelingen kan in kaart gebracht worden, en gezien de maatschappelijke positie en rol, ook de culturele geschiedenis en samenleving. De museumarchieven hebben afhankelijk van de aard van het museum, onderzoekswaarde op sociaal, cultureel, politiek, economisch, wetenschappelijk of technologisch vlak.

Verder blijkt dat het meervoudig belang van museumarchieven erkend wordt, maar moet geconcludeerd worden dat deze erkenning zich onvoldoende vertaalt in beleid op het gebied van informatie- en archiefhuishouding. Een opvallende bevinding uit het onderzoek is overigens dat de meeste musea het gevoel hebben dat er wel degelijk beleid en specifieke richtlijnen en procedures vastliggen. Dit blijken echter voornamelijk informele procedures en richtlijnen te zijn. In de praktijk zorgt dit ervoor dat de basisrandvoorwaarden die in de literatuur genoemd zijn voor een succesvol archiveringsysteem, namelijk mandaat en budget, opslag en werkruimte, en mensen en kennis, niet op orde zijn.

Het onderzoek maakt duidelijk waarom aandacht en beleid ontbreken: musea beschikken niet over voldoende kennis, investeren niet of te weinig in hun informatie- en archiefhuishouding en zetten onvoldoende in op het creëren van het interne bewustzijn dat nodig is om het museale geheugen te voeden en te borgen. Uit het onderzoek blijkt dat dit niet alleen de verantwoordelijkheid is van museumdirecties en besturen. Omdat musea grotendeels afhankelijk zijn van overheidssubsidies, moeten zij in hun begroting rekening houden met de voorwaarden en eisen van die subsidies, wat leidt tot andere prioriteiten dan investeren in goede archivering.

Ten slotte blijkt uit het onderzoek dat de musea zelf niet beschikken over handreikingen, richtlijnen en procedures. Wel bestaan er verschillende internationale handreikingen en richtlijnen voor musea die bruikbaar zijn voor Nederlandse musea bij het opzetten en beheren van een museumarchief. Hoewel deze handreikingen niet specifiek voor de Nederlandse situatie ontwikkeld zijn, kan de Nederlandse museumsector ze wel als uitgangspunt nemen. De handreikingen en richtlijnen van de SAA en de Code van SCAM kunnen als basis dienen voor een vertaling, of beter gezegd een afgeleide versie, voor Nederlandse musea. Daarnaast kan het BSD van de Rijksmuseale instellingen, in combinatie met de Belgische Archiefselectielijst, en de checklists van Esner en Konijn en MACBA, als uitgangspunt dienen voor het opstellen van een nieuwe landelijke selectielijst.

6.2. Aanbevelingen en verder onderzoek

Dit onderzoek en de conclusies leiden tot een aantal aanbevelingen voor de museale sector en suggesties voor verder onderzoek.

6.2.1. Aanbevelingen

Uit het onderzoek komt naar voren dat de archiveringsbelangen gezien worden, maar de vertaalslag naar beleid en uitvoering achterblijft. Ook blijkt dat er voldoende bruikbare literatuur en handreikingen beschikbaar zijn voor Nederlandse musea. Het is belangrijk dat hier in de museumsector meer ruchtbaarheid aan gegeven wordt. Daarnaast is het aan te bevelen om deze documenten waar nodig te actualiseren en waar nodig een Nederlandse afgeleide te maken. Aangezien uit het onderzoek duidelijk wordt dat er behoefte is aan meer kennis van archivering, valt het verder aan te bevelen hierbij niet alleen samenwerking te zoeken met andere musea, maar ook met de Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland (KVAN).

Het ontbreekt de museumsector daarnaast nog aan een sterke gezamenlijke lobby die zich bezighoudt met het onderwerp om te zorgen voor bewustwording. Dat hiervoor kansen liggen is evident. Een eerste uitvloeisel van dit onderzoek is een landelijke taskforce, die is ontstaan naar aanleiding van de interviews in het onderzoek. In juni 2021 kwamen ruim zeventig medewerkers van ruim zestig musea bijeen in een online kennissessie over museumarchieven en sindsdien is een groep van ongeveer tien museumprofessionals en archivarissen een aantal keer samengekomen en in werkgroepjes aan de slag gegaan.¹⁵¹ Voor het verder uitwerken van deze samenwerking kan gekeken worden naar de SAA en SCAM die Nederland voorgingen. Zij stelden hiervoor stappenplannen op om de informele samenwerkingen verder uit te bouwen tot formele samenwerkingen en een sterke kennis- en lobbypartner. Verder zou in dit traject een duidelijke rol weggelegd kunnen zijn voor de Museumvereniging, het ministerie van OCW en de Erfgoedinspectie. Dat is niet alleen passend gezien de gedeelde verantwoordelijkheid bij het behoud van erfgoed en deskundigheid, maar ook gezien het belang en het toezicht dat zij uitoefenen op de verantwoordingsplicht van musea en hun positie als semi-publieke instellingen.

Echter, hoewel Taskforces, handreikingen en landelijke programma's zeer belangrijk zijn, is de belangrijkste aanbeveling dat de directie van musea aan de slag gaan. Musea zullen een inhaalslag moeten maken om te voorkomen dat zij verder achterop raken. Deze verbetertrajecten zouden het best integraal worden opgepakt met betrokkenheid van zowel de ICT-medewerkers als de

---

¹⁵¹ www.museumarchieven.nl

museumarchivaris of informatiespecialist, zodat essentiële archivistische principes als authenticiteit, context en het structuur- en bestemmingsbeginsel gewaarborgd worden. Een goede informatie- en archiefhuishouding opzetten is niet iets wat je erbij doet. Het vraagt om commitment. Betere archivering begint met directies en besturen die het belang ervan onderkennen en het uitdragen in beleid en budgettoewijzing. Zij moeten het belang van archivering in hun eigen organisatie op de kaart zetten. Gebeurt dat niet, dan verzandt het in goede bedoelingen en de waan van de dag.

6.2.2. Verder onderzoek

Nederland telt in totaal meer dan zeshonderd musea. En hoewel het huidige onderzoek een eerste beeld geeft van de archiveringsbelangen en -praktijken van middelgrote en grote musea in Nederland, blijkt uit het literatuuronderzoek dat er in Nederland niet eerder onderzoek is gedaan naar het ontstaan en de ontwikkeling van museumarchieven in Nederland. Vervolgonderzoek kan deze leemte opvullen en daarmee bijdragen aan de bewustwording van het belang van archieven voor musea en duidelijk maken welke positieve bijdrage goede archivering kan leveren in de taakuitvoering van het museum. Daarnaast kan verder onderzoek naar de archiveringspraktijk van Nederlandse musea meer inzicht verschaffen in hoe landelijk de archieffunctie ingevuld wordt, en een beeld geven van wat de behoeften en aanwezige richtlijnen van musea zijn. In het huidige onderzoek zijn de uitdagingen en risico's voor de digitale archivering en systemen gesignaleerd. Het zou waardevol zijn om in de vervolgonderzoeken de digitale informatiehuishouding en archivering en conservering in musea verder in kaart te brengen. Op basis van dergelijke onderzoeken kan verder uitgewerkt worden waar specifiek behoefte aan is in musea en hoe een vervolgtraject het beste ingevuld kan worden. Nieuw onderzoek zal ook de conclusies uit dit onderzoek bij kunnen schaven.

Inmiddels is een eerste vervolgonderzoek gestart. In opdracht van het NDE brengt de Taskforce aan de hand van vier casussen de uitdagingen, wensen, eisen en behoeften van musea op het gebied van digitaal archief- en informatiebeheer in kaart. Daarnaast wordt onderzocht hoe deze kunnen worden gekoppeld aan bestaande en/of nieuw te ontwikkelen tools en samenwerkingsverbanden voor kennisuitwisseling.

Lijst van geraadpleegde bronnen en literatuur

Publicaties

Algemeen Rijksarchief, *Archiefselectielijst instellingsarchief van de koninklijke musea voor kunst en Geschiedenis* (Brussel 2008).

Ambrose, T. & Paine, C., *Museum Basics, the international handbook* (New York 2018).

Archiefregeling

Archiefwet 1995

Archievenblad, vol. 123, nr. 9 (2019).

Batson, B.C., "Museum Archives: An Introduction [Review: Untitled]", *Archival Issues* vol.28, nr. 2 (2003-2004), 137-139.

Beasly, G., "Curatorial Crossover: Building Library, Archives, and Museum Collections", *A Journal of Rare Books Manuscripts and Cultural Heritage* vol. 8, nr. 1 (2007), 20-28.

Berends, M., "Hoe musea zijn ontstaan en waarom ze niet neutraal zijn", *Cultuursnuiver*. Geraadpleegd op 3 juni 2021, via <https://cultuursnuiver.com/hoe-musea-zijn-ontstaan-en-waarom-ze-niet-neutraal-zijn/>

Borter, W. & Bleeker, C., *Ondernemende musea, concretiseren van cultureel ondernemerschap* (Utrecht 2017).

Brinkman, M., *De verzelfstandiging: waarom en hoe de rijksmusea zelfstandiger werden* (Amsterdam 2015).

Brunskill, C. & Demb, S.R., *Records Management for Museums and Galleries* (Oxford 2012).

Burgerlijk Wetboek Boek 2

Bussemaker, J., *Museumbrief. Samen werken, samen sterker*. [Kamerbrief] (Den Haag, 10 juni 2013)

Centraal Museum, *Beleidsvisie 2021-2024* (Utrecht 2020).

Centraal Museum, *Jaarverslag 2019* (2020).

Cline, J.L., "What a Registrar Archives", *Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America* vol. 15, nr. 1 (1996).

"Conference on Museum Archives", *Archives of American Art Journal* vol. 19 ,nr. 4 (1979).

- Curtis, P. & Heuvel van den, D., *Art on Display* (Lissabon 2019).
- Deiss, W.A., *Museum Archives: an introduction* (Chicago 1984).
- Drossens, P., de Hart, C., Heidebrink, I., & Foscarini F. (red.), *Selectie II Theorie, praktijk, nieuwe trends en ontwikkelingen, Jaarboek Stichting Archiefpublicaties* (Den Haag, 2018).
- Esner, R. & Konijn, F., *Documenting Curatorial Practices in Dutch Art Museums, 1945 -Today* (Rotterdam 2020). Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://www.boijmans.nl/collection/research/nl/documenting-curatorial-practices-in-dutch-art-museums-1945-today>
- Farneth, D., "Museum Archives Reimagined: Partnering to Manage Museum Information", *CIDOC* (New Delhi) September 7, 2015.
- Fink, L.M., "Museum archives as resources for scholarly research and institutional identity", in J. Marstine (red.) *New Museum Theory and Practice* (Oxford 2006), 292-307.
- Fleckner, J.A., "Archives and Museums", *The Midwestern Archivist* vol. 15, nr. 2 (1990), 67-75.
- Gallissà, N., Muñoz, M., & Vega, M., *Folding the exhibition* (Barcelona 2014).
- Heacock, W.J., "Business Archives and Museum Development", *The American Archivist* vol. 29, nr. 1 (1966), 49-54.
- Horsman, P.J., *Abuysen ende disordriën* (2009).
- Horsman, P.J., *Archiveren: een inleiding* (Den Haag 2004).
- Hulsman, B., "'In Rotterdam staat een zilveren bloempot vol kunst'", *NRC* (Rotterdam) september 24 2020. Geraadpleegd op 28 september 2020, via <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/09/24/zilveren-bloempot-vol-kunst-a4013470>.
- Hupperetz, W.H.M., *Het museum als medium van het geheugen: over de biografie van erfgoedcollecties* (Amsterdam 2017).
- Jeurgens, K.J.P.F.M., Bongenaar, A.C.V.M., & Windhorst, M.C., *Gewaardeerd Verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven* (Den Haag, 2007).
- Jones, L.T., "The 'Sleazy' Underbelly of Museum Collecting: Archiving Theft in Museums", *Library & Archival Security* vol. 22, nr. 1 (2009), 19-32.
- Keijer, K., "Museumdirecteur Wayne Modest over kolonialisme en het teruggeven van kunst", *Het Parool* (Amsterdam) februari 16, 2021. Geraadpleegd op 20 februari 2021, via

<https://www.parool.nl/kunst-media/museumdirecteur-wayne-modest-over-kolonialisme-en-het-teruggeven-van-kunst~bc94feac/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Lambrichts, N., "Onderzoeksgedreven ontsluiting van museumarchieven: uitdagingen en kansen" *META 1* (2020). Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://www.vvbad.be/meta/meta-nummer-20201/onderzoeksgedreven-ontsluiting-van-museumarchieven-uitdagingen-en-kansen>

Mauritshuis, *Jaarverslag 2019* (2020).

Melton, M., "Preserving Love's Labors in the Museum Archives", *Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America* vol. 15, nr. 1 (1996), 7-9.

Ministerie van OCW, *Basis Selectie Document van de Rijksmuseuminstellingen 1946-1995* (2014).

Ministerie van OCW, *Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen*. Geraadpleegd op 13 april 2020, via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2016-1220.html>

Mitchell, T., "Museum archives: a case study - the Museum of Applied Arts and Sciences, Sydney", *Archives and Manuscripts* vol. 9 nr.1 (1981), 66-71.

Moll, M., Kuiper, L., Visser, J., & Booij, H.M., *Museumcijfers 2019* (Amsterdam, 2020).

Morris, S.J., "Starting from Scratch: How to Create a Museum Archives", *Libraries Research Publications* (2006).

Museumpeil nr. 53/54 (2019).

Museumvereniging, *De Museumnorm 2020* (Amsterdam 2019).

Museumvereniging, *Het Publieke belang van musea staat voorop Beleidsplan 2020-2022* (Amsterdam 2019).

Museumvereniging, *Meer dan Waard, de maatschappelijke betekenis van musea* (Amsterdam 2011).

Nationaal Archief, *Belangen in Balans, Handreiking voor waardering en selectie van archiefbescheiden in de digitale tijd* (Den Haag 2015).

Nationaal Museum van Wereldculturen, *Jaarverslag 2019* (Leiden 2020).

Naturalis, *Jaarverslag 2019* (2020).

Navarrete, T. & , Owen, J.M., "Museum libraries: how digitization can enhance the value of the museum", *Palabra Clave (La Plata. En línea)* vol. 1, nr 1. (2011), 12-20.

Overman, S. & Verschuren, O., *Verantwoording bij gemeentemusea van beoordelingsritueel naar functionele evaluatie* (Utrecht, 2018).

- Pickard, A.J., *Research Methods in Information* (Londen, 2013).
- Pültau, D., “Marcel Broodthaers, De tentoonstelling in de galerie MTL, 13 maart – 10 april 1970, 1970” *De Witte Raaf* (Brussel) maart-april 2011. Geraadpleegd 1 maart 2020, via <https://www.dewitteraaf.be/artikel/detail/nl/3627>
- Rafferty, E., “Baltimore Museum of Art” in: Society of American Archivists, *Archives Section Standards and Best Practices Working Group Museum Archives Advocacy Project* (2015), 3-5.
- Rijksmuseum Boerhaave, *Jaarverslag 2019* (2020).
- Rijksmuseum, *Jaarverslag 2016* (2017).
- Rijksmuseum, *Jaarverslag 2019* (2020).
- Schoot, C. van der, *De kunst van het werken aan kunstwerken | Creatieve werkprocessen bij transdisciplinaire projecten* (2011).
- Silverman, S., “Why Preserve Anthropological Records” (2020).
- Siregar, B., “Voorwoord” *Werkprogramma 2019-2020* (Den Haag, 2019).
- Smit, B., “Archives in Museums”, *Archives and Manuscripts* vol. 23, nr. 1 (2001), 38-47.
- Society of American Archivists, *Museum Archivist: Newsletter of the Museum Archives Roundtable* vol. 1, nr. 1 (1986).
- Society of American Archivists, *Museum Archivist: Newsletter of the Museum Archives Roundtable* vol. 2, nr. 2 (1988).
- Standing Conference on Archives and Museums, *A Code of Practice on Archives for Museums and Galleries in the United Kingdom* (2002).
- Teuling, A. J. M. den, *Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen* (Den Haag, 2003).
- Teylers Museum, *Activiteitenplan 2017-2020*. (2016).
- Teylers Museum, *Jaarverslag 2019* (2020).
- Thomassen, T.H.P.M., “Een korte introductie in de archivistiek” in: P.J. Horsman, F.C.J. Ketelaar, & T.H.P.M. Thomassen (red.) *Paradigma. Naar een nieuw paradigma in de archivistiek* (Den Haag 1999), 11-20.
- Van Abbemuseum, *Jaarverslag 2019* (2020).
- Van Abbemuseum, *Juist Nu, beleidsplan 2018-2020* (2017).

- Van Bruwaene, C., Verbruggen, B., Le Loup, W., & Ennaert, P., "Museumarchieven: een interessant werkterrein voor museummedewerkers, vorsers en publiek", *META: tijdschrift voor bibliotheek & archief* vol. 88, nr. 2 (2012), 19-23.
- VanderBerg, R., "Converging libraries, archives and museums: overcoming distinctions, but for what gain?" *Archives and Manuscripts* vol. 40, nr. 3 (2012), 136-146. Doi:10.1080/01576895.2012.735826
- Vermeer, T., Links, P., & Klein, J. (red.), *Particuliere archieven, Fundamenten in beweging, Jaarboek Stichting Archiefpublicaties* (Den Haag, 2012).
- VNG, *Selectielijst gemeenten en intergemeentelijke organen* (Den Haag 2020).
- Vogt O'Connor, D., "Exhibitions in Cyberspace: Museum Exhibition Documentation at the Millenium", *Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America* vol. 15, nr. 1 (1996), 17-19.
- Williamson, K., Johanson, G., *Research Methods. Information, Systems, and Contexts* (Cambridge/Kidlington, 2018).
- Willink, R.J., *De bewogen verzamelgeschiedenis van de West-Centraal-Afrikaanse collecties in Nederland (1856-1889)* (diss. Universiteit Leiden) (Leiden 2006).
- Wythe, D., "Recordkeeping in Museums", *Archival Sources for Researching Holocaust-era Looted Art panel* (1998). Geraadpleegd 18 september 2020 via <https://www.archives.gov/research/holocaust/articles-and-papers/symposium-papers/recordkeeping-in-museums.html>.
- Wythe, D., (red.), *Museum Archives: an introduction* (Chicago 2004).
- Zoetbrood, N., Seck, R., & Fabels, L., "Kasten vol schuldgevoel: wat te doen met schedels en botten uit de koloniale tijd?," *Vrij Nederland* (Amsterdam) maart 1, 2018. Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://www.vn.nl/dekolonisatie-kasten-vol-schuldgevoel/>.
- Zorich, D.M., Waibel, G., & Erway, R., *Beyond the Silos of the LAMs Collaboration Among Libraries, Archives and Museums* (Dublin, 2008).

Websites

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), “Musea; collectie, bezoeken, tarieven, tentoonstellingen, werkgelegenheid”. Geraadpleegd op 16 april 2020, via

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83533NED/table?dl=4711>

Centraal Museum, “Tentoonstellingsarchief”. Geraadpleegd op 12 mei 2020, via

<https://www.centraalmuseum.nl/nl/ontdek/tentoonstellingsarchief>

DEN, “Beleid van DEN”. Geraadpleegd op 22 maart 2021, via <https://www.den.nl/over-ons/beleid-van-den>

DEN, “Gezamenlijke zorg: het borgen van culturele particuliere archieven”. Geraadpleegd op 22 maart 2021, via <https://www.den.nl/actueel/artikelen/1119/gezamenlijke-zorg-het-borgen-van-culturele-particuliere-archieven>

DEN. “Het traject”. Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://www.den.nl/aan-de-slag/archieftraject/het-traject>

DEN, “Hoe leg ik mijn informatiebeleid vast?” Geraadpleegd op 20 september 2021, via <https://www.den.nl/aan-de-slag/beleid-maken/hoe-leg-ik-mijn-informatiebeleid-vast>

Erfgoed Leiden en Omstreken, “Vernietiging”. Geraadpleegd 15 december 2021, via <https://www.erfgoedleiden.nl/archiefzorg/overheidsarchieven/vernietiging>

J.L. Bacon, “Portfolio”. Geraadpleegd op 4 juni 2021, via <https://julielouisebacon.com/portfolio/performing-the-archive/>

Museumvereniging, “Herkomstonderzoek musea”. Geraadpleegd op 5 september 2020, via <https://www.musealeverwervingen.nl/nl/10/home/>

Netwerk Digitaal Erfgoed, “Softwareleveranciers en erfgoedinstellingen samen op weg naar linked open data”. September 17, 2020. Geraadpleegd op 18 september 2020, via <https://netwerkdigitaalerfgoed.nl/nieuws/softwareleveranciers-en-erfgoedinstellingen-samen-op-weg-naar-linked-open-data/>

Netwerk Digitaal Erfgoed. “Nieuwe Nationale Strategie Digitaal Erfgoed 2021-2024 ook voor de cultuurproducerende sector”. September 15, 2021. Geraadpleegd op 22 maart, via <https://netwerkdigitaalerfgoed.nl/nieuws/nieuwe-nationale-strategie-digitaal-erfgoed-2021-2024-ook-voor-de-cultuurproducerende-sector/>

Raad voor Cultuur, “Basisinfrastructuur (BIS) 2021-2024”. Geraadpleegd op 20 december 2021, via <https://www.raadvoorcultuur.nl/bis-2021-2024>

Rijksmuseum Van Oudheden, “Welkom bij het Digitaal Archief van het Rijksmuseum van Oudheden”.

Geraadpleegd op 15 maart 2020, via <http://archieven.rmo.nl/>

Society of American Archivists, “Museum Archives Guidelines”. Geraadpleegd op 5 september 2020, via

<https://www2.archivists.org/groups/museum-archives-section/museum-archives-guidelines>

Society of American Archivists, “Standards & Best Practices Resource Guide”. Geraadpleegd op 5

september 2020, via <https://www2.archivists.org/groups/museum-archives-section/standards-best-practices-resource-guide>

“Standing Conference on Archives and Museums”. Geraadpleegd op 5 september 2020, via

<http://www.archivesandmuseums.org.uk/scam/home.htm>

Standing Conference on Archives and Museums, “Archives in Museums, Collections Policy and

Management”. Geraadpleegd op 6 september 2020, via

<http://www.archivesandmuseums.org.uk/scam/Infosheet1.htm>

Van Abbemuseum, “Beheers Archief”. Geraadpleegd op 20 maart 2020, via

<https://mediabank.vanabbemuseum.nl/vam/start/beheersarchief>.

<https://www.projecttracks.be/>

<https://www.vanabbemuseum.nl>

<https://www.centraalmuseum.nl>

<https://www.naturalis.nl>

<https://www.lakenhal.nl>

<https://www.rijksmuseumboerhaave.nl>

<https://www.centraalmuseum.nl>

<https://www.rijksmuseum.nl>

<https://www.teylersmuseum.nl>

<https://www.mauritshuis.nl>

Bijlagen

Bijlage A - Onderwerpen interviews

Introductie

- Korte introductie onderzoek en achtergrond Roosmarijn
- Functie in museum
- Achtergrond en opleiding

Definitie Museum archief

- Wat is archief
- Welke verschillende deelarchieven zijn er binnen het museum (en achtergrond ontstaan)
- Welke benamingen worden er gehanteerd binnen museum voor de verschillende deelarchieven
- Wat zit er in de verschillende archieven

Organisatie

- Wie is verantwoordelijk voor het archief (en de deelarchieven)
- Wat valt wel en wat valt niet binnen de genoemde functie
- Aan wie legt deze functie verantwoording af
- Welke opleiding heeft men / (interne) bijscholing /netwerk

Welke belangen worden er erkent

- Welke belangen ziet de directie, geïnterviewde en andere medewerkers (indien nodig voorzet belangen)
- Voorbeelden waarin archief een rol heeft gespeeld (en welke)
- Wat zijn het type vragen (intern/extern)

Vertaling belangen naar beleid en praktijk

- Bestaande beleidstukken
- Bestaande instructies/procedures
- Uitvoering en opvolging in de praktijk
- Bewustzijn in de organisatie

Financiën

- Beschikbaar budget / onder welke budget valt het archief

Locatie archief / systemen

- Statisch / dynamisch
- Gebruik DMS / collectiebeheersysteem
- Cloud/Googledrive
- Gebruik lokale schijven
- Duurzame bewaring digitale informatie (ook emailarchivering en webarchief)

Selectie en Waardering

- Selectielijsten
- Wie verantwoordelijk
- Welke cyclus / waar wordt de knip in tijd gemaakt
- Bewaartermijnen
- Persoonlijke mails en stukken: hoe wordt hier mee omgegaan

Toegankelijkheid

- Hoe en op welke wijze is het archief toegankelijk (intellectueel/systemen)
- Is er een verschil tussen het analoge archief en het digitale archief
- Hoe vaak wordt er beroep op archief gedaan

Ordening en beschrijving

- Metadatering
- Object / context
- Respect des Fonds

Hoe gaat men om met:

- Authenticiteit

Persoonlijke archiefferaring

Welke urgente en essentiële knelpunten worden er gezien

Wat is de grootste uitdaging

Bijlage B – Sample: omschrijving deelnemende musea

Centraal Museum

Het Centraal Museum Utrecht is het oudste stedelijk museum in Nederland en beheert meer dan 60.000 kunst- en geschiedenisobjecten. Het heeft een uitgebreide collectie oude en moderne kunst en ook het nijntje museum en het Rietveld Schroderhuis maken deel uit van het museum. Het Centraal Museum wil met activiteiten en tentoonstellingen Utrecht cultureel versterken en midden in de maatschappij staan. Dit doet zij aan de hand van vijf collectieprofielen: moderne kunst, hedendaagse kunst, oude kunst, stadsgeschiedenis en mode & kostuums. In 2013 is het museum verzelfstandigd; in plaats van een dienst van de Gemeente Utrecht is het nu een stichting. Het gebouw en de collectie blijven eigendom van de gemeente.

Bezoekersaantal: 364.000 bezoekers in 2019 voor Het Centraal Museum (inclusief nijntje museum en Rietveld Schroderhuis).

Medewerkers: In 2019 waren er 126 medewerkers in dienst en 44 zzp'ers (technische dienst en rondleiders).¹⁵²

Mauritshuis

Het Mauritshuis in Den Haag huisvest een collectie Nederlandse en Vlaamse 17^e-eeuwse schilderkunst. De vaste collectie bestaat uit ongeveer 250 objecten die worden tentoongesteld in twee historische gebouwen: het Mauritshuis, een stadspaleis aan het Plein in Den Haag, en Galerij Prins Willem V aan het Buitenhof. Sinds 1822 vormen deze twee gebouwen een museum. Naast het tonen van de vaste collectie organiseert het Mauritshuis drie keer per jaar een tentoonstelling. In de programmering en tentoonstellingen zoekt het museum naar de geschiedenis en verhalen achter de kunstwerken, de gebouwen en de historische personen die daarmee verbonden zijn. Door het verleden te verbinden met het heden staat het museum midden in de samenleving en de actualiteit.

Bezoekersaantal: 481.667 bezoekers in 2019.

Medewerkers: In 2019 had het Mauritshuis 80 medewerkers in dienst. Daarnaast zijn er uitzendkrachten (25 fte) voor de servicebalie, rondleidingen, beveiliging et cetera.¹⁵³

---

¹⁵² Centraal Museum, *Jaarverslag 2019* (2020) Geraadpleegd 10 oktober 2021, via https://www.centraalmuseum.nl/nl/over-het-museum/organisatie/jaarverslagen/cm_jaarverslag_2019_lwrs.pdf; <https://www.centraalmuseum.nl> Geraadpleegd op 10 oktober 2021.

¹⁵³ Mauritshuis, *Jaarverslag 2019* (2020). Geraadpleegd op 10 oktober 2021, via <https://www.mauritshuis.nl/media/xgvf0tit/mauritshuis-jaarverslag-2019-1.pdf>; <https://www.mauritshuis.nl>. Geraadpleegd 10 oktober 2021.

Teylers Museum

Teylers Museum is opgericht als kennisinstituut voor wetenschap en kunst in Haarlem. Het is van oorsprong geen museum in de huidige betekenis van het woord, maar veel meer een laboratorium en een atelier. Met de oprichting in 1784 is Teylers het eerste en oudste museum van Nederland. Teylers Museum wil de hedendaagse belangstelling voor kunst en kennis activeren vanuit zijn unieke erfenis uit de Verlichting. Deze erfenis omvat, naast uitzonderlijke collecties, een authentiek monumentaal gebouw en een rijke geschiedenis; een manier van denken die zich kenmerkt door een drang naar vernieuwing en ontdekking en het delen van kennis om de wereld te verbeteren.

Bezoekersaantal: 136.738 bezoekers in 2019.

Medewerkers: In 2019 waren er gemiddeld 64 personen in dienst (45 fte's). Inclusief stagiaires en vrijwilligers waren er circa 146 personen werkzaam in het museum.¹⁵⁴

Naturalis

Naturalis is het nationaal onderzoeksinstituut op het gebied van biodiversiteit en het natuurhistorisch museum in Leiden. Ooit begonnen met de persoonlijke collectie van koning Willem I, is de (rijks)collectie van Naturalis in bijna 200 jaar tijd uitgegroeid tot een verzameling van 42 miljoen objecten. Deze objecten uit de natuur zijn de basis voor onderzoek en behoud naar wereldwijde biodiversiteit en geologie. Zo dragen de verbonden wetenschappers bij aan het oplossen van grote, mondiale vraagstukken rondom klimaat, leefomgeving, voedselvoorziening en geneesmiddelen. Met de collectie, kennis en data wil het museum het leven op aarde beter begrijpen en helpen om de rijke variatie van de natuur in stand te houden. In 2021 werd Naturalis verkozen tot European Museum of the Year.

Bezoekersaantal: 281.596 bezoekers in 2019.

Medewerkers: In 2019 had Naturalis een gemiddelde omvang van 215 fte.¹⁵⁵

---

¹⁵⁴ Teylersmuseum, *Jaarverslag 2019* (2020) Geraadpleegd op 10 oktober 2021, via <https://www.teylersmuseum.nl/nl/over-het-museum/organisatie/wat-we-doen/jaarverslagen/TeylersMuseumJaarverslag2019.pdf>; <https://www.teylersmuseum.nl>. Geraadpleegd op 10 oktober 2021.

¹⁵⁵ Naturalis, *Jaarverslag 2019* (2020). Geraadpleegd op 10 oktober 2021, via <https://www.naturalis.nl/system/files/inline/Verantwoording%202019%20v2.pdf>; <https://www.naturalis.nl>. Geraadpleegd 10 oktober 2021.

Rijksmuseum Boerhaave

Rijksmuseum Boerhaave toont de wereld van wetenschap en geneeskunde. Met een collectie die vijf eeuwen onderzoek en innovatie toont, en een intensieve samenwerking met kopstukken uit de wetenschap van vandaag, biedt het museum bezoekers van alle leeftijden een intrigerende kijk in de wereld van wetenschap. Wat zijn de belangrijkste ontdekkingen uit onze Nederlandse wetenschapsgeschiedenis? Welke onderzoekers zaten daarachter en hoeveel impact hebben hun ontdekkingen op ons leven van vandaag? Door het publiek meer te betrekken en te laten zien waar de ontwikkelingen vandaan komen, ontstaat meer begrip van wetenschap en de bijzondere prestaties van onderzoek en renovatie. In 2019 werd het vernieuwde museum onderscheiden met de prestigieuze European Museum of the Year Award en ontving de Leiden Award.

Bezoekersaantallen: Bijna 116.000 bezoekers in 2019.

Medewerkers: 47 medewerkers, 40 fte.¹⁵⁶

Nationaal Museum van Wereldculturen

Het Nationaal Museum van Wereldculturen is een rijksmuseum dat in 2014 is ontstaan door de fusie van het Afrika Museum (Berg en Dal), Museum Volkenkunde (Leiden) en het Tropenmuseum (Amsterdam). Allen musea over mensen, die willen inspireren tot een open blik op de wereld en bijdragen aan wereldburgerschap. Sinds 2017 is het Wereldmuseum Rotterdam aan het Nationaal Museum van Wereldculturen verbonden. Wereldwijd staan mensen voor dezelfde levensvragen. De antwoorden die zij erop geven, verschillen en zijn veelal cultureel bepaald. Wat de mensen verbindt zijn universele menselijke emoties. De objecten uit de collectie van het museum zijn hier een getuigenis van. Zij vertellen stuk voor stuk een menselijk verhaal en tonen de enorme culturele diversiteit die de wereld rijk is.

Bezoekersaantal: Het Tropenmuseum, Afrika Museum en Museum Volkenkunde trokken in 2019 gezamenlijk 418.750 bezoekers.

Medewerkers: In 2019 waren er gemiddeld 143 fte in dienst bij NMVW.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ Rijksmuseum Boerhaave, *Jaarverslag 2019* (2020). Geraadpleegd op 10 oktober 2021, via <https://rijksmuseumboerhaave.nl/over-ons/organisatie/jaarverslagen/>; <https://rijksmuseumboerhaave.nl>. Geraadpleegd 10 oktober 2021.

¹⁵⁷ Nationaal Museum van Wereldculturen, *Jaarverslag 2019* (Leiden 2020). Geraadpleegd op 10 oktober 2021, via <https://www.tropenmuseum.nl/sites/default/files/2020-06/Jaarverantwoording%20NMVW%202019.pdf>; <https://www.tropenmuseum.nl>. Geraadpleegd op 10 oktober 2021.

Museum De Lakenhal

Museum De Lakenhal is sinds 1874 het gemeentelijke kunstmuseum van Leiden, en is gevestigd in de voormalige Leidse lakenhal. Het museum is gewijd aan de historie van de stad en de collectie omvat vooral plaatselijke voorwerpen die de historie in beeld brengen. Ook programmeert het tentoonstellingen van (inter)nationaal belang op basis van Leidse bronnen. Museum De Lakenhal wil zoveel mogelijk mensen met nieuwe ogen naar het Leidse verleden laten kijken. Het maakt beeldende kunst, kunstnijverheid en geschiedenis in Leiden toegankelijk voor een breed publiek om te inspireren en een bijdrage te leveren aan persoonlijke ontwikkeling. Na drie jaar verbouwen werd Museum De Lakenhal in 2019 heropend.

Bezoekersaantallen: exact aantal niet beschikbaar.

Medewerkers: niet beschikbaar.¹⁵⁸

Rijksmuseum Amsterdam

Het Rijksmuseum in Amsterdam is een van de zestien rijksmusea in Nederland. Het vertelt het verhaal van 800 jaar Nederlandse geschiedenis vanaf 1200 tot nu, met 8000 voorwerpen in 80 zalen. De collectie biedt een overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis met onder andere werken van de 17^e-eeuwse Nederlandse meesters als Rembrandt, Vermeer en Hals. Daarnaast organiseert het museum meerdere tentoonstellingen per jaar uit eigen collectie en met (inter)nationale bruikleen.

In het museum krijgen kunst en geschiedenis betekenis voor een breed samengesteld, hedendaags (inter)nationaal publiek.

Bezoekersaantallen: 2.678.393 bezoekers in 2019.

Medewerkers: In 2019 gemiddeld 684 fte.¹⁵⁹

---

¹⁵⁸ (NB: jaarverslag 2019 staat (nog)niet op hun website). Gegevens staan niet in oudere jaarverslagen of elders beschikbaar); <https://www.lakenhal.nl> . Geraadpleegd 10 oktober 2021.

¹⁵⁹ Rijksmuseum, *Jaarverslag 2019* (2020). Geraadpleegd op 10 oktober 2021, via <https://rijksweb.azurewebsites.net/nl/organisatie/jaarverslagen>; <https://www.rijksmuseum.nl>. Geraadpleegd 10 oktober 2021.

Van Abbemuseum

Het Van Abbemuseum is een museum voor moderne en hedendaagse kunst in Eindhoven. Het museum werd in 1936 geopend en is vernoemd naar zijn oprichter Henri van Abbe; een liefhebber van moderne kunst die anderen daarvan mee wilde laten genieten. Het heeft een internationale collectie van 3.150 kunstwerken en is een van de meest toonaangevende musea voor hedendaagse kunst in Europa. Het Van Abbemuseum stelt zichzelf en bezoekers vragen om over onderwerpen na te denken, bijvoorbeeld over de rol van de collectie als cultureel 'geheugen' of over het museum als publieke ruimte. Door internationale samenwerking en uitwisseling is het Van Abbemuseum een plaats waar creatieve kruisbestuiving plaatsvindt. Een bron van verwondering, inspiratie en verbeelding.

Bezoekers: 111.858 bezoekers in 2019.

Medewerkers: in 2019 waren er 40 medewerkers.¹⁶⁰

---

¹⁶⁰ Van Abbemuseum, *Jaarverslag 2019* (2020). Geraadpleegd 10 oktober 2021, via <https://www.eindhoven.jaarverslag.nl>; <https://www.vanabbemuseum.nl>. Geraadpleegd op 10 oktober 2021.

Bijlage C - Uitwerking belangen museumarchief

De specifieke taken van de musea, de objectoriëntatie, verwevenheid van de taken en de positie en rol van de musea in de samenleving, zorgen voor een aantal specifiek eigenschappen en hergebruik van het museum archief. In de literatuur wordt deze object georiënteerde focus en verwevenheid van de deelarchieven veelvuldig beschreven. Dat er ook andere belangen zijn en andere deelarchieven dan collectiearchieven in musea een belangrijke rol kunnen spelen, is voor dit onderzoek uitvoerig onderzocht. In deze bijlage worden de belangen nader toegelicht en met voorbeelden geïllustreerd.

Verantwoording subsidiegevers, fondsen en samenleving

De meeste directeuren zien publieke of politieke verantwoording afleggen als een belangrijke waarde in de publieke sector, juist omdat zij publieke middelen besteden en omdat zij zich steeds meer als een maatschappelijk betrokken partner willen opstellen. Naast de financiële verantwoording, wordt verantwoording afgelegd over de collectie en samenwerking met derden, en komen maatschappelijke kwesties als inclusie aan bod.¹⁶¹ Daarnaast hebben musea een langdurige zorgplicht voor historische collecties, zowel die welke overheidsbezit zijn als die welke subsidie ontvangen. Het beheer en behoud van collecties is sinds 2016 gewaarborgd in de Erfgoedwet en uitgewerkt in de *Regeling beheer Rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen*. Hierin is onder meer vastgelegd dat de beheerder de museale cultuurgoederen op zodanige wijze registreert, dat uit deze registratie de actuele juridische status, standplaats en conditie van de cultuurgoederen blijkt. Het museum is verplicht de administratie op zodanige wijze te organiseren dat de administratie, documenten en andere informatiedragers duurzaam toegankelijk zijn.¹⁶² Waarschijnlijk is dit de reden dat in musea de nadruk bij archivering nog steeds voornamelijk op de collectie-gerelateerde archieven ligt. Zoals eerder toegelicht, zullen ook andere deelarchieven in het museum essentiële informatie verschaffen over de collectie en is het daarom belangrijk bij alle deelarchieven in het oog te houden dat het administratieve nut van bepaalde informatie langer kan aanhouden dan doorgaans het geval is bij bedrijven, en kan informatie voor een ander doel herbruikbaar zijn dan de intentie waarvoor deze bewaard is.

---

¹⁶¹ S. Overman & O. Verschuren, *Verantwoording bij gemeentemusea van beoordelingsritueel naar functionele evaluatie* (Utrecht 2018), 3.

¹⁶² Ministerie van OCW, *Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen*. Geraadpleegd op 13 april 2020, via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2016-1220.html>

Herkomstonderzoek

Als er in de literatuur gesproken wordt over het belang van museumarchieven, dan gaat het in veel gevallen over herkomstonderzoek.¹⁶³ In december 1998 ondertekenden 44 regeringen over de hele wereld de Washington Principles on Nazi-Confiscated Art.¹⁶⁴ Vanaf dat moment doen internationale musea systematisch onderzoek naar de herkomstgeschiedenis van hun collecties, om uit te zoeken of er Nazikunst via veilingen, kunsthandels of particulieren in Nederlandse musea terecht gekomen is.¹⁶⁵ Ook bij verwerving van collectie geldt voor musea de verplichting om alles in het werk te stellen om de herkomst en de eigendomsgeschiedenis van een object vast te stellen. Pas dan kan worden overgegaan tot aankoop of schenking.¹⁶⁶ De collectiearchieven bevatten in veel gevallen relevante informatie. De akten van schenking of aankoopbewijzen, uitleengegevens voor tentoonstellingen zoals transport- en verzekeringsgegevens, kunnen cruciale gegevens bevatten over de eigenaar van een object op het moment van verwerving. Naast Wythe benadrukt ook Noortje Lambrichts het belang van de verschillende deelarchieven bij herkomstonderzoek. In een artikel in *Meta* noemt Lambrichts onder meer de reeksen briefwisseling van conservatoren en andere museummedewerkers als belangrijke bronnen, en zelfs personeelsdossiers van bepaalde medewerkers uit de eerste helft van de 20e eeuw.¹⁶⁷ Wythe benadrukt niet alleen dat meerdere deelarchieven informatie kunnen bevatten. Ook benoemt ze het belang van de museumarchieven van individuele musea voor collecties van andere musea. Er kan namelijk sprake zijn van het feit dat het museum zelf een object niet gekocht heeft, maar een conservator er wel over gecorrespondeerd heeft met een relatie van het museum of een kunsthandelaar, en vice versa.¹⁶⁸

Diefstal en vermissing

Als door derden een claim gelegd wordt op een object in de collectie, of als het museum een object op een veiling of elders herkent als een gestolen collectiestuk, dan moet het museum kunnen aantonen de rechtmatige eigenaar te zijn. De rol en het samenspel van de verschillende deelarchieven van het museumarchief in deze situaties, illustreert een voorval dat Emily Rafferty, Head Librarian and Archivist van het Baltimore Museum of Art (BMA), beschrijft in 2015 in een *best practice* uitgave van de SAA. Ze vertelt daarin hoe het museumarchief bijgedragen heeft aan de teruggave van een gestolen schilderij

---

¹⁶³ Wythe, "Recordkeeping in Museums".

¹⁶⁴ Deiss, *Museum Archives*, 9.

¹⁶⁵ Museumvereniging, "Herkomstonderzoek musea". Geraadpleegd op 5 september 2020, via <https://www.musealeverwervingen.nl/nl/10/home/>.

¹⁶⁶ In de Museumnorm 10 wordt dit zorgvuldigheidsprincipe beschreven, zie https://www.museumregisternederland.nl/Portals/0/Museumnorm%202020.pdf?ver=9QeZzGf1Qq9rinWlQ_knog%3d%3, geraadpleegd op 8 september 2020.

¹⁶⁷ Lambrichts, "Onderzoeksgedreven ontsluiting van museumarchieven".

¹⁶⁸ Wythe, "Recordkeeping in Museums".

van Renoir dat in 2012 opdook op een rommelmarkt.¹⁶⁹ Er leek een directe connectie te zijn met het museum, desondanks kon het schilderij bij een eerste zoektocht in archieven van de registrarsafdeling niet gelinkt worden aan het museum. In de archiefstukken van andere afdelingen ontdekte men uiteindelijk een lijst van bruiklenen waar het schilderij wel op stond. Op basis van het bruikleennummer werd het schilderij vervolgens toch teruggevonden in het collectiebeheersysteem met de vermelding “STOLEN FROM THE GALLERY, Nov. 17, 1951.” Op basis van deze informatie werden opnieuw de verschillende deelarchieven van het museum doorzocht. Er werden meerdere documenten gevonden die als bewijsstuk konden dienen: een grootboekrekening, waarin de uitbetaling van de Verzekeringsmaatschappij terug gevonden werd; een brief in het correspondentiearchief van eigenaresse Saidie May over het opsturen van het schilderij naar de BMA; er werden foto’s gevonden van het schilderij in haar appartement, en notulen van de raad van bestuur waarin de diefstal werd beschreven. Al deze documenten samen vormden de onderbouwing van de claim die het museum neerlegde bij de rechter. Op basis van deze claim kende de rechter uiteindelijk het eigendom van het schilderij toe aan de BMA.

Dekoloniseren van museumcollecties

Het niet goed vastleggen of bewaren van informatie over de verwerving kan niet alleen leiden tot grote problemen als het nodig is de rechtmatige eigendom aan te tonen; er kunnen ook problemen ontstaan bij de teruggave, of het onvermogen daartoe, van objecten aan de rechtmatige eigenaar. Het Tropenmuseum heeft bijvoorbeeld een groot aantal menselijke resten in de collectie die het museum al sinds de jaren '70 niet meer wil hebben, omdat dit niet meer past in de collectie volgens de huidige ethische opvattingen. Om teruggave mogelijk te maken werd in 2005 geprobeerd in de archieven te achterhalen van wie de schedels konden zijn geweest. Bestudering van de archieven leidde echter niet tot duidelijkheid. Het museum kan daardoor niet zorgen voor teruggave aan de rechthebbenden.¹⁷⁰ In gevallen als deze, waarin de informatie niet bewaard is, kunnen overigens verschillende factoren een rol spelen. Als wettelijke verplichtingen en selectieleidraden niet van toepassing zijn, kan een archivaris in grote mate zelf bepalen wat hij belangrijk genoeg vindt om op te nemen in het archief. Als hij van mening is dat iets niet voldoet aan de criteria voor het betreffende archief, dan wordt het vernietigd en gaat de informatie verloren voor de toekomst en daarmee ook de geschiedenis. Daarnaast kan de informatie die is vastgelegd bewust of onbewust onjuist zijn. Lucy Jones bracht dit vraagstuk naar voren in haar artikel ‘The “Sleazy” Underbelly of Museum Collecting: Archiving Theft in Museums’. Ze

---

¹⁶⁹ Rafferty, “Baltimore Museum of Art”, 3.

¹⁷⁰ N. Zoetbrood, R. Seck, & L. Fabels, “Kasten vol schuldgevoel: wat te doen met schedels en botten uit de koloniale tijd?”, Vrij Nederland (Amsterdam) maart 1 2018. Geraadpleegd op 5 maart 2020, via <https://www.vn.nl/dekolonisatie-kasten-vol-schuldgevoel/>.

citeert daarbij een waarschuwing van de Nelson Mandela Foundation die stelt dat “No archival act, it seems, is ever innocent of power”. Jones stelt dat de archieven van een museum de verwervingen documenteren vanuit het perspectief van die tijd en de missie van het museum. De grote musea in Europa en de Verenigde Staten hebben in het verleden hun collecties voor een groot deel opgebouwd met objecten uit de koloniën. Wat toen gezien werd als een verovering of een gift kan vandaag in een ander licht beschouwd worden. De informatie die over de verwerving van deze objecten in het museumarchief terug te vinden is volgens Jones dus per definitie niet neutraal of betrouwbaar.¹⁷¹ Bij het vastleggen van richtlijnen voor archivering dient een museum zoveel mogelijk te streven naar neutraliteit, en bij onderzoek naar de (eigen) archieven dient een onderzoeker zich bewust te zijn van de context waarin de stukken worden opgemaakt.

Objectcontext en Collectiegeschiedenis

In musea gelden de zogenaamde collectiearchieven nog steeds als de belangrijkste archieven in het museum. Deze collectiearchieven bestaan uit dossiers waarin per object alle informatie bijeengebracht wordt, documentatie zoals foto's, folders, krantenknipsels en catalogusnotities tot archiefstukken uit verwervingsdossiers, correspondentie, verzekeringsstukken, conditie- en bruikleencontracten. Door de archiefstukken uit andere deelarchieven te halen en samen te voegen is het mogelijk met weinig moeite veel informatie over het object te vinden. Verder kan de benodigde informatie zich bevinden in andere deelarchieven van het museum. Zo kan er interessante informatie te vinden zijn in tentoonstellingsarchieven, waarin etiketteksten, catalogi, tentoonstellingsplannen, persreacties, of educatieve producten zijn bewaard. Vaak wordt voor tentoonstellingen verdiepend onderzoek gedaan en als zodanig komt de informatie in de betreffende deelarchieven terecht.

Michiel Nijhoff en Roman Koot, beide bibliothecaris in een museum, onderschrijven het belang van de objectcontext. Zij stellen in hun artikel ‘Museum libraries: how digitization can enhance the value of the museum’ dat de context en biografie inzicht geven in de wetenschappelijke en maatschappelijke netwerken die verbonden zijn aan de verzamelaars van objecten en de museumcollectie.¹⁷² Door de verzamelaars te verbinden met de tijdsgeest, ontstaat er bijvoorbeeld meer oog voor het narratief van de collectioneur en het verhaal dat men in die tijd wilde vertellen. Zo maakt het volgens hen een aanmerkelijk verschil of je te maken hebt met een nationalistische context in het midden van de 19de eeuw, de verzuilde samenleving van het midden van de 20ste eeuw of de postkoloniale context van

---

¹⁷¹ Jones, “The 'Sleazy' Underbelly of Museum Collecting”, 20-22.

¹⁷² T. Navarrete & J.M. Owen, “Museum libraries: how digitization can enhance the value of the museum”, *Palabra Clave (La Plata. En línea)* vol. 1, nr. 1 (2011). Geraadpleegd op 15 april 2020, via <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=350539933003>.

de late 20ste eeuw. Kortom, de mentaliteit van de verzamelaar en de specifieke tijdgeest worden bewust of onbewust weerspiegeld in de objecten en zien we bewust of onbewust terug in museale (re)presentatie. Hoe meer musea weten over die biografische context, hoe boeiender en meerstemmiger het verhaal kan zijn. Naast de informatie uit de collectiearchieven kan er interessante informatie te vinden zijn in tentoonstellingsarchieven, waarin etiketteksten, catalogi, tentoonstellingsplannen, persreacties, of educatieve producten zijn bewaard.¹⁷³ Vaak wordt voor tentoonstellingen verdiepend onderzoek gedaan en als zodanig kan de informatie zich in de betreffende deelarchieven bevinden.

Bij veel musea vormt het gebouw, en de uitbreidingen, een onderdeel van de collectie. Het is veelal ontworpen als zowel een etalage voor de collectie en fungeert als een fysieke belichaming van de filosofische benadering van de visie en missie van het museum. Het gebouw transformeert naar gelang de veranderingen die het museum als organisatie en in visie ondergaat. De informatie over de totstandkoming van het gebouw speelt daarom een rol als er onderzoek plaatsvindt naar de collectie en de institutionele geschiedenis. Dat betekent dat de documenten die tijdens de concept-, ontwerp- en uitvoeringsfase van de bouw van het gebouw worden gegenereerd, van groot belang zijn voor zowel museummedewerkers als externe onderzoekers. Daarnaast zijn bouwtekeningen, bestekken en materiaalspecificaties essentieel bij renovaties en onderhoud en historisch onderzoek.¹⁷⁴ Materiaalspecificaties en keuzes zijn in veel gevallen terug te vinden in facturen en werktekeningen; informatie die volgens de gangbare wettelijke bewaartermijnen op den duur vernietigd wordt. Dat hiermee belangrijke informatie verdwijnt illustreert Walter Heacock, directeur Onderzoek en Interpretatie bij het Hagley museum in de Verenigde Staten in 1966 in zijn artikel 'Business Archives and Museum Development'. Juist de onderhoudsrapporten, facturen, grootboeken, foto's en zakelijke correspondentie waren het belangrijkste bronmateriaal voor de renovatie en restauratie van gebouwen op een industriële site bij het museum. Doordat er in het archief zoveel informatie bewaard was, kon zelfs bepaald worden welk type en merk spijkers, houtsoorten, kleuren en andere materialen er gebruikt waren voor de molens en gezinswoning op het terrein. Op die manier konden reconstructies en restauraties zo authentiek mogelijk worden uitgevoerd.¹⁷⁵

---

¹⁷³ Wythe, "The Museum Context", 12.

¹⁷⁴ Wythe, "The Museum Context", 9-19; Fink, "Museum archives as resources", 296.

¹⁷⁵ J.W. Heacock, "Business Archives and Museum Development", *The American Archivist* vol. 29, nr. 1 (1966), 49-54. Geraadpleegd op 13 april, 2020, via <https://www.jstor.org/stable/40290563>.

Tentoonstelling organisatie: leren van verleden

Een goed museumarchief is een kennisbank over de collectie en activiteiten: een belangrijke bron voor de curatoren, conservatoren en projectmanagers. Zo kan informatie uit het eigen archief zorgen voor een succesvolle tentoonstelling. Op basis van oude tentoonstellingsdossiers kan een goede inschatting gemaakt worden van tentoonstellingskosten, en kan informatie uit het archief leiden tot succesvolle bruikleenaanvragen. De aanvraag van bruiklenen is een belangrijk onderdeel en cruciaal voor het slagen van een tentoonstelling. Voor dit werkproces kan zowel het tentoonstellingsarchief als registrarsarchief essentiële informatie bevatten die de doorslag kan geven bij het aanvragen en toekennen van bruiklenen. In veel musea worden de eerste contacten voor een bruikleenaanvraag namelijk gelegd door de conservator en de informatie daarover zal daardoor in het Tentoonstellingsarchief bewaard worden. Als een bruikleen niet officieel is aangevraagd, zal de informatie niet terecht gekomen zijn in het registrarsarchief.¹⁷⁶

Volgens Wythe bevatten tentoonstellingsarchieven de belangrijkste, meest gebruikte, omvangrijke en gecompliceerde reeksen binnen de museumarchieven. Dit komt doordat iedere afdeling betrokken is, een tentoonstelling een combinatie van verschillende complexe werkprocessen is, en er veel processtappen zijn.¹⁷⁷ Tentoonstellingsarchieven bevatten een variëteit aan documenten, waaronder de projectplannen en installatieplannen, verslagen van de museumcommissie of het projectteam, de persoonlijke correspondentie van conservatoren, foto's en ontwerptekeningen voor de inrichting. Over de complexiteit van het werkproces en de informatie die erbij gevormd wordt, zijn verschillende artikelen gepubliceerd die voor niet-museale professionals duidelijk kunnen maken wat er zo complex is. Maureen Melton gaat in haar artikel 'Love labour lost' uitgebreid in op alle processen en functies die bij het realiseren van een tentoonstelling komen kijken. Ze beschrijft overigens ook de gevaren voor het verdwijnen van tentoonstellingsarchieven na het aflopen van tentoonstellingen.

Diane Vogt O'Connor, beschreef in 1996 in haar artikel "Exhibitions in Cyberspace: Museum Exhibition Documentation at the Millenium", het belang van het archiveren van tentoonstellingen om er binnen het museum van te leren en voor onderzoek naar tentoonstellingsgeschiedenis, museology en het museum.¹⁷⁸ Daarnaast gaat zij uitgebreid in op de gevaren van webexposities en het preserveren van digitaal materiaal.

---

¹⁷⁶ J.L. Cline, "What a Registrar Archives", *Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America* vol. 15, nr. 1 (1996) 5-6. <https://www.jstor.org/stable/27948810>.

¹⁷⁷ Wythe, "Appraisal", 32.

¹⁷⁸ Vogt O'Connor, "Exhibitions in Cyberspace", 18. ; Wythe, *Museum Archives*, 12.

Tentoonstellingsgeschiedenis: leren over het verleden

De documentatie die wordt gegenereerd tijdens de verschillende fases van een tentoonstellingsproject (conceptualisering, productie en realisatie) hebben volgens verschillende auteurs een historische waarde die verder gaat dan de waarde voor de interne organisatie. Documenten zoals de eerste plannen voor de tentoonstelling, de verschillende lijsten van werken of de plannen die de relaties tussen de artistieke objecten en de ruimte schetsen, zijn in hun optiek vooral interessant voor het begrijpen van de theoretische visies die ten grondslag liggen aan de instellingen die de tentoonstelling bedenken.¹⁷⁹

Het organiseren van tentoonstellingen en presenteren van de collectie is nog steeds een van de belangrijkste taken van musea. Wat en hoe musea exposeren, zegt daarom veel over de identiteit van het museum en de rol en positie van het museum in het museale veld. Daarnaast is de wijze waarop musea tentoonstellen, net als de musea zelf, aan verandering onderhevig. Het documenteren van tentoonstellingen en hun context is daarom essentieel voor het bewaren van de institutionele geschiedenis van het museum.¹⁸⁰ Bij het bewaren van informatie is het dus niet alleen nuttig om informatie te bewaren voor intern gebruik om van te leren voor toekomstige producties, maar is het ook een belangrijke bron voor historisch onderzoek naar tentoonstellingsgeschiedenis.

In de inleiding van dit onderzoek, werd Philippe Van Cauteren geciteerd die stelde dat “ook de tentoonstellingshistoriek deel uit [maakt] van de collectie, de publiekservaringen, de commentaren en kritieken, het discours.”¹⁸¹ In de literatuur in dit onderzoek wordt dit onderschreven. Daarnaast wordt ook gesteld dat een tentoonstelling steeds vaker niet alleen een presentatie van objecten met een toelichting is, maar een geheel van activiteiten als lezingen, workshops, audiotours, interactieve social mediaproducten en participatieprojecten die samen de tentoonstelling maken. Dit komt zowel door de toenemende technologische ontwikkelingen, alsook doordat verschillende kunstdisciplines steeds meer verweven raken en andere domeinen van de samenleving invloed hebben op het artistieke eindproduct. Denk hierbij bijvoorbeeld aan interactieve kunst of performance art.¹⁸² Het eindproduct beperkt zich dan niet tot een presentatie tussen vier muren; het is een geheel van presentatie, reacties en ervaringen van bezoekers en in de samenleving. Esner en Konijn stellen dat tentoonstellingen daarom niet moeten worden opgevat als producten, maar als een reeks praktijken die tijdelijk

---

¹⁷⁹ Gallissà, Muñoz, & Vega, *Folding the exhibition*, 9.

¹⁸⁰ Esner & Konijn, *Documenting Curatorial Practices*.

¹⁸¹ Pültau, “De tentoonstelling in de galerie”.

¹⁸² C. van der Schoot, *De kunst van het werken aan kunstwerken | Creatieve werkprocessen bij transdisciplinaire projecten* (2011), 8.

samenkomen om een nieuw geheel te vormen. Tentoonstellingen dienen vanuit dit perspectief te worden opgevat als complexe artistieke maakprocessen, waarbij het eindproduct alleen niet het complete verhaal vertelt zonder ook de context te archiveren.¹⁸³

Het Nieuwe Instituut besteedde in het najaar van 2020 aandacht aan de ontwikkeling van tentoonstellingsarchitectuur in musea na de Tweede Wereldoorlog. De expositie *Art on Display 1949-69* toonde reconstructies van enkele vooruitstrevende naoorlogse tentoonstellingsontwerpen van architecten. Voor de reconstructies en publicatie maakten de samenstellers gebruik van de informatie uit de archieven van de verschillende musea.¹⁸⁴ Door de informatie uit de archieven konden de ontwerpen gepresenteerd worden in een bredere context en was het mogelijk om de ontwerpen te plaatsen in de bredere ontwikkelingen van die tijd. Naast de receptiegeschiedenis wordt ook beschreven wat de gevolgen zijn voor de bedrijfsvoering van musea. Uit de archieven werd bijvoorbeeld duidelijk dat voor het tentoonstellingsontwerp zoveel extra spots en licht aangebracht moesten worden dat er een extra elektriciteitsvoorziening nodig was.¹⁸⁵ Hierdoor wordt zowel een beeld gegeven van de ontwikkelingen in de wijze van presenteren als de invloed daarvan op de musea en de bedrijfsvoering die hieruit voortkomt.

Identiteit en Imago

Een veel gesignaleerd belang in de literatuur is het belang van het archief voor de identiteit van het museum. Deiss verwoordde het als volgt:

Every museum has an identity that can be defined by its current activities and its purpose; this identity is formed by its past. If a museum is to have an identity it must understand its history, and that history is dependent upon the records created by the museum. Without those records the historian's sources consist only of the memories of individuals and published accounts.¹⁸⁶

Het museum moet zijn geschiedenis begrijpen en die geschiedenis is terug te vinden in museumarchieven. Zonder die archieven bestaan er volgens Deiss alleen de herinneringen van individuen en gepubliceerde informatie. Kennis over de institutionele geschiedenis ondersteunen de identiteit. Het zorgt zowel bij de bezoeker als bij de eigen medewerkers voor een beter begrip en

---

¹⁸³ Esner & Konijn, *Documenting Curatorial Practices*.

¹⁸⁴ P. Curtis, D. van den Heuvel, *Art on Display* (Lissabon 2019), 135.

¹⁸⁵ Ibidem.

¹⁸⁶ Deiss, *Museum Archives*, 8.

waardering voor hoe het museum zich heeft ontwikkeld tot wat het vandaag is.¹⁸⁷ Hoe duidelijker de identiteit is omschreven, hoe makkelijker het is om de juiste doelgroepen te vinden die je met het museum wilt verbinden als bezoeker en als donateur of sponsor. Weten wie je bent en waarom je doet wat je doet wordt gezien als de basis van ieder succesvol fondsenwervingprogramma, stellen Wanda Borter en Chantal Bleeker in hun rapport uit 2017 'Ondernemende musea'.¹⁸⁸ Dit is belangrijk omdat Nederlandse musea, net als in de Angelsaksische landen, steeds afhankelijker zijn van de bijdragen van donateurs en sponsors bij het realiseren van hun programma of het renoveren en uitbreiden van het museum. Deiss geeft als specifiek voorbeeld dat als in de museumarchieven terug te vinden is welke instanties bij de oprichting van het museum of op latere momenten hebben bijgedragen door subsidies of schenkingen, dit een goed startpunt kan zijn bij het opnieuw werven van fondsen.¹⁸⁹ Zij, of hun nazaten, zijn vaak geneigd om opnieuw bij te dragen en zo een familietraditie voort te zetten. Als bronnen worden hiervoor genoemd: oude jaarrekeningen, publicaties, correspondentiearchieven en zelfs in tentoonstellingsdossiers als daar bijvoorbeeld de uitnodigingenlijsten voor belangrijke openingen of diners bewaard zijn.¹⁹⁰ In veel publicaties wordt verder het nut genoemd van het gebruiken van historisch beeldmateriaal en cijfers voor subsidieaanvragen. Hiermee kan het belang van een verzoek onderbouwd worden met historische informatie en beeldmateriaal uit het archief, bijvoorbeeld als dat aantoont dat een project voortbouwt op de lange traditie van het museum.¹⁹¹

Institutionele geschiedenis

In de literatuur komen talrijke voorbeelden voor van musea die naar aanleiding van een jubileum voor het eerst uitvoerig onderzoek doen in hun archief. Vaak ontstaat bij musea in deze gevallen overigens het besef dat het belang van het archief groter is dan alleen terug te kunnen kijken bij een jubileum en worden archiveringsprogramma's opgezet en ontwikkelen archieven zich tot bedrijfsonderdeel van het museum.¹⁹²

Museumarchieven zijn een goede bron voor het schrijven van de eigen geschiedenis omdat het informatie bevat over de oprichting van het museum, personeelsgroei, financiën, en programmering, en geeft zo inzicht in de uitdagingen en ontwikkelingen van het museum door de jaren heen.¹⁹³

---

¹⁸⁷ Ambrose & Paine, *Museum Basics*, 229.

¹⁸⁸ Borter & Bleeker, *Ondernemende musea*, 19.

¹⁸⁹ Deiss, *Museum Archives*, 9.

¹⁹⁰ *Ibidem*.

¹⁹¹ Deiss, *Museum Archives*, 12.

¹⁹² Wythe, *Museum Archives*, Xi.

¹⁹³ Wythe, "The Museum Context", 12.

Daarnaast geeft het inzicht in het proces en besluitvorming als in een museumarchief niet alleen het resultaat terug te vinden is van beleid en veranderingen, maar ook het proces van die veranderingen. Dit blijkt uit de gespreksverslagen en correspondentie die de weerslag vormen van interne debatten. Een nog completer beeld kan worden geschetst als het ook reacties van de omgeving en belanghebbenden op plannen van het museum bevat, en de formele conclusies en besluiten die vastgelegd zijn in beleidsplannen en jaarverslagen. De taakuitvoering en besluitvorming is vastgelegd in beleidsnotities, notulen, correspondentie, financiële gegevens, foto's, objectlijsten, informatie over tentoonstellingen, publicaties, persuitingen en meer. De kracht van archieven is om deze verborgen geschiedenis van musea te borgen, zodat onderzoekers ze bloot kunnen leggen.

Geschiedenis van de museumwereld en Culturele veld

Esner en Konijn stellen dat een systematisch aanpak van archiveren, onderzoekers in staat zal stellen niet alleen een institutionele maar ook of museumoverstijgende geschiedenis van curatorische ontwikkelingen in kaart te brengen. Deze opvatting is niet nieuw. Al in 1979 werd tijdens de conferentie in Belmont beschreven dat de museumarchieven interessante informatie kunnen bevatten over zowel individuele kunstwerken, tentoonstellingen, de ontwikkeling van smaak, de kunstmarkt, kunstenaars en verzamelaars, handelaren, critici en wetenschappers. Deze informatie kan inzicht geven in de structuur van de kunstwereld in zowel binnen- als buitenland.¹⁹⁴ Dat het belangrijk is voor musea om hun geheugen op orde te hebben om de ontwikkelingen in de museumwereld te kunnen onderzoeken, bleek ook uit het onderzoek dat in 2015 uitgevoerd werd om een reconstructie te maken van de verzelfstandiging van de musea eind twintigste eeuw. Onderzoeker Manus Brinkman geeft in zijn onderzoeksrapport aan dat het lastig was om alle benodigde informatie te vinden omdat "in de musea nauwelijks relevante documenten uit die tijd te vinden waren. De meeste hoofdrolspelers hebben hun persoonlijke archieven verwijderd." Daardoor was hij voor zijn onderzoek voornamelijk afhankelijk van herinneringen van betrokkenen, al dan niet uit hun dagboeken of agenda aantekeningen.¹⁹⁵

In de inleiding van dit scriptieonderzoek is kort het belang van archieven genoemd om ook de zwarte pagina's uit de geschiedenis van het verzamelen en het museumveld te kunnen erkennen. Robert Joost Willink deed hier in 2006 onderzoek naar in het kader van zijn promotie en in zijn boek *De bewogen verzamelgeschiedenis van de West-Centraal-Afrikaanse collecties in Nederland (1856-1889)* wordt het belang van de deelarchieven van museumarchief duidelijk. Door de reisverslagen in de bibliotheken

---

¹⁹⁴"Conference on Museum Archives", 25.

¹⁹⁵ Brinkman, *De verzelfstandiging*, 42.

krijgt hij bijvoorbeeld inzicht in de overwegingen die de verzameldrift in musea stimuleerden en hoe de contacten verliepen tussen musea onderling en met de handelaren. Uit correspondentie uit archieven maakt hij op hoe de handelaren dachten over de 'inheemse' voorwerpen en hoe dit voor de musea paste in hun verzamelbeleid en tentoonstellingen. Uit de correspondenties kwam voor hem vooral een beeld naar voren van elkaar beconcurrerende instellingen, die een conflict niet uit de weg gingen.¹⁹⁶ Dit was niet mogelijk geweest als hij zich alleen op secundaire bronnen had kunnen baseren. Doordat deze interne documenten bewaard zijn, kan door zijn onderzoek niet alleen een museum zichzelf in de spiegel bekijken, ook de ontwikkelingen van de museumwereld kunnen geplaatst worden in de bredere ontwikkelingen in de samenleving.

(Historisch en sociaal wetenschappelijk) onderzoek samenleving

Zoals hierboven beschreven staat de geschiedenis van een museum als instituut en van de museumwereld niet op zichzelf. Er is een wisselwerking tussen musea en de samenleving. De informatie uit de museumarchieven biedt daardoor inzicht in maatschappelijke ontwikkelingen zoals inclusie, verzuiling en emancipatie. Uit museumarchieven blijkt bijvoorbeeld hoe het personeelsbestand was opgebouwd, welke doelgroepen het museum beoogde aan te trekken, en in een gunstig geval ook welke doelgroepen het museum bezocht hebben en wat zij daarvan vonden. Door informatie uit verschillende musea te vergelijken, kan geanalyseerd worden of de ontwikkelingen op een zelfde wijze verliepen als elders in de samenleving.

Al naar gelang de aard van het museum, hebben de museumarchieven volgens Deiss onderzoekswaarde op sociaal, cultureel, politiek, economisch, wetenschappelijk of technologisch vlak.¹⁹⁷ Wythe benoemt ook documentaires, publicaties, persoonlijk onderzoek en familieonderzoek als mogelijke onderzoeksdoeleinden.¹⁹⁸ Dat de archieven van musea ieder hun eigen onderzoekswaarde hebben lijkt voor de hand liggend; de archieven van een wetenschapsmuseum weerspiegelen de ontwikkelingen op het gebied van wetenschap meer dan een kunstmuseum dat zal doen. Zij beheren immers wetenschappelijke documentatie, onderzoeksarchieven over expedities, uitvindingen en ontwikkelingen die belangrijk zijn voor de geschiedenis van de wetenschap. In een natuurhistorisch museum waar taxonomisch onderzoek een belangrijke functie is, is het museum niet alleen een bron van de collectie zelf, maar kan het ook een bron zijn voor de ontwikkeling van dit

---

¹⁹⁶ R.J. Willink, *De bewogen verzamelgeschiedenis van de West-Centraal-Afrikaanse collecties in Nederland (1856-1889)* (diss. Universiteit Leiden) (Leiden, 2006), 21.

¹⁹⁷ Deiss, *Museum Archives*, 36.

¹⁹⁸ Wythe, "The Museum Context", 12.

onderzoeksveld, omdat wordt gedocumenteerd wie ze wanneer en waar heeft verzameld.¹⁹⁹ Veldrapporten en notities over opgravingen bevatten primaire data over locaties van opgravingen, verwoeste locaties, samenlevingen die niet meer bestaan of fundamenteel zijn veranderd. Deze informatie is zeer waardevol, stelt Deiss, omdat ze authentiek en uniek is. De gegevens zijn onbewerkt en niet door derden geïnterpreteerd of in een context van betekenis voorzien. Zonder deze primaire onderzoeksdata is kennis van bepaalde gebieden of onderwerpen niet meer te reconstrueren.²⁰⁰ Overigens geldt ook hierbij, net als bij het herkomstonderzoek, dat deze archiefstukken beoordeeld dienen te worden binnen hun context en in relatie tot andere archiefstukken in de collectie van het museum. De veldnotities zijn zowel een persoonlijk document als een product in opdracht van het museum.

Een museumarchief kan zelfs een inkijk geven in de ontwikkelingen op archiveringsvlak. Schrijver Tony Mitchell schrijft in 1981 in zijn artikel 'Museum archives: a case study - the Museum of Applied Arts and Sciences, Sydney' dat de archieven van het museum een unieke doorkijk bieden in de Australische samenleving in de periode van eind negentiende eeuw tot aan de Tweede Wereldoorlog. In de periode dat Australië door de Eerste Wereldoorlog afgesloten raakte van essentiële internationale informatiebronnen, werd er een beroep gedaan op het advies en de expertise die het museum had verzameld – met name de rapporten over handel, vervangende goederen en wetenschappelijke informatie. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd opnieuw een beroep gedaan op het museum. Naast de reconstructie van de samenleving, signaleerde Mitchell in de archieven een ontwikkeling in het archiveren zelf. Hij zag door de tijd heen een toename van de hoeveelheid en diversiteit aan informatie. Verder zag hij dat er een steeds complexere methode van registratie van de documenten gehanteerd werd. Volgens Mitchell is dit typerend voor de toenemende complexiteit van de administratieve bedrijfsvoering in een relatief kleine instelling. Het illustreert volgens Mitchell daarom de evolutie van de toenemende complexiteit en van de industrialisatie van de samenleving sinds het begin van de twintigste eeuw.²⁰¹

Archief als kennis- en onderzoekscentrum

Uit de literatuur komt tevens naar voren dat de archieven intern veel bruikbare informatie bevatten en niet alleen historische informatie verschaffen, maar ook onderzoeksmateriaal voor personeel en in

---

¹⁹⁹ Ibidem, 37.

²⁰⁰ S. Silverman, "Why Preserve Anthropological Records" (2022). Geraadpleegd op 4 september 2020, via <https://copar.umd.edu/copar-bulletins/copar-bulletin-1-why-preserve-anthropological-records/>.

²⁰¹ T. Mitchell, "Museum archives: a case study - the Museum of Applied Arts and Sciences, Sydney", *Archives and Manuscripts* vol 9, nr. 1 (1981), 71. Geraadpleegd op 2 september 2020, via <https://search.informit.org/doi/10.3316/ielapa.820304198>.

sommige gevallen voor externe onderzoekers. In wezen speelt het museumarchief voor de instelling de rol van onderzoekscentrum voor museummedewerkers. Dat deze rol uitgebouwd kan worden wordt gesignaleerd in diverse artikelen, wat aansluit bij de toenemende aandacht voor onderzoek en onderwijs in musea.²⁰² Door de digitalisering wordt het eenvoudiger om informatie te delen en op verschillende manieren te raadplegen en te interpreteren. Verschillende musea experimenteren met Linked Open Data: het vrij toegankelijk maken van informatie voor onderzoekers en het publiek.²⁰³ In een aantal musea worden daarnaast de archieven, bibliotheek en onderzoek samengevoegd. De afdeling Research Services van het Rijksmuseum is hier een goed voorbeeld van. Sinds 2016 is deze afdeling verantwoordelijk voor alle data en informatie over de collectie en de organisatie, waaronder de collectie-informatie en -documentatie, het archief, de Rijksmuseum onderzoeksbibliotheek en de wetenschappelijke onderzoeksdata.²⁰⁴

Archief als onderdeel van de programmering

Zijn museumarchieven dan vooral een kluis met belangrijke kennis, informatie en documentatie over een museum? Wythe en David Farneth, adjunct directeur van het Getty Research Institute, vinden van niet. Het archief kan volgens hen actief ingezet worden in de programmering en activiteiten om de doelstelling van de instelling te ondersteunen.²⁰⁵ De informatie in de documenten, alsook de fysieke vorm van archiefstukken, kunnen inspiratie bieden voor het ontwikkelen van tentoonstellingen of educatieve producten. Het Museum voor Schone Kunst (MSKG) ontwikkelde in 2015 bijvoorbeeld een actieve rondleiding voor jongeren onder de naam 'Museum Opgelicht', waarbij jongeren in de huid kropen van een journalist of detective, en aan de hand van informatie uit het archief een mogelijk scenario en oplossing bedachten.²⁰⁶

Er zijn ook verschillende voorbeelden waarbij de esthetische kant van archieven of het concept 'archief' als uitgangspunt en inspiratiebron dienden voor een tentoonstelling, kunstwerk of onderzoeksproject. Zoals het project 'Performing the Archive' uit 2006, een project van curator en kunstenaar Julie Bacon, Professor Kerstin Mey en archivaris Grainne Loughran. In een reeks conferenties, vergezeld van tentoonstellingen en trainingen, kwam een breed scala aan onderwerpen op het gebied van archieven aan bod. Het concept 'archief' werd vanuit verschillende perspectieven

---

²⁰² Farneth, "Museum Archives Reimagined".

²⁰³ Netwerk Digitaal Erfgoed, "Softwareleveranciers en erfgoedinstellingen".

²⁰⁴ Rijksmuseum, Jaarverslag 2016 (2017). Geraadpleegd op 10 oktober 2021, via <https://rijksweb.azurewebsites.net/nl/organisatie/jaarverslagen>

²⁰⁵ Society of American Archivists, *Museum Archives Section Standards and Best Practices Working Group, Museum Archives Advocacy Project* (2015), 14.

²⁰⁶ Van Bruwaene et al., "Museumarchieven", 21.

belicht en onderzocht. In totaal presenteerden meer dan vijftig kunstenaars, archivariissen, theoretici, curatoren, promovendi, academici, ambtenaren en historici hun werk in een interdisciplinaire en experimentele encenering van kunst, archieven, hedendaagse cultuur en ideeën.²⁰⁷

Tenslotte kan ook het museumarchief als ruimte onderdeel worden van het museumprogramma. Steeds vaker worden in musea standaard rondleidingen achter de schermen aangeboden en collectiedepots zo ontworpen dat de collectie continue te zien is. De *hard hat tours* tijdens de renovatie van het Rijksmuseum begin twintigste eeuw waren de start van vele hard hat tours in andere museumrenovatieprojecten. En het objectdepot van het Boijmans van Beuningenmuseum is nu al beroemd om zijn vooruitstrevende architectuur en werd in de volksmond omgedoopt tot 'De Pot' en 'Bloempot'.²⁰⁸ In de literatuur heeft men nog wel twijfels over de aantrekkingskracht van de depotruimtes. Of archiefdepots op eenzelfde enthousiasme en aantrekkingskracht kunnen rekenen als de objectdepots is de vraag. Gerald Beasley stelt dat archieven in depots in vergelijking tot objectdepots, meer en meer onzichtbaar worden door de steeds betere materiële verzorging in zuurvrije dozen in depotrekken in steriele klimaatgecontroleerde opslagruimtes. Ze lijden echter onder een imago probleem en hebben dezelfde anonieme uitstraling als een getuigenbeschermingsprogramma. Hij verwoordt het als volgt:

For conservation reasons, I am all in favor of this; but those of us who have to give guided tours to visitors and friends know that archives are not what you call "eye candy." They often look as if they have been guaranteed anonymity as part of a witness protection plan, which is a shame. For what goes on inside those boxes is often a far more riotous mix of material culture than anything a row of books or periodicals can provide. But in marketing terms, archives in storage suffer from an image problem.²⁰⁹

Alhoewel Beasley het hier niet specifiek heeft over museumarchieven, kan deze uitspraak eenvoudig van toepassing verklaard worden op de museumarchieven. De archieven van musea worden over het hoofd gezien, terwijl in de archiefdozen zich een wereld van verhalen en esthetische schoonheid bevindt.²¹⁰

---

²⁰⁷ J.L. Bacon. "portfolio", Geraadpleegd op 4 juni 2021, via <https://julielouisebacon.com/portfolio/performing-the-archive/>.

²⁰⁸ De Architect. "De Pot van MVRDV", september 29 2020. Geraadpleegd op 30 september 2020, via <https://www.dearchitect.nl/architectuur/blog/2020/09/blog-de-pot-van-mvrdv-101253419>; B. Hulsman, "In Rotterdam staat een zilveren bloempot vol kunst" *NRC* (Rotterdam) september 24 2020. Geraadpleegd op 7 juni 2021, via <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/09/24/zilveren-bloempot-vol-kunst-a4013470>

²⁰⁹ G. Beasley, "Curatorial Crossover: Building Library, Archives, and Museum Collections", *A Journal of Rare Books Manuscripts and Cultural Heritage* vol. 8, nr. 1 (2007), 20-28. DOI:10.5860/rbm.8.1.272

²¹⁰ VanderBerg, "Converging libraries, archives and museums".

Bijlage D - Transcripties interviews

In publicatie versie niet opgenomen

Museum A

Zakelijk Directeur
Hoofd Collecties
Informatiemanager

Museum B

Hoofd Collectie en Wetenschap
Secretaresse

Museum C

Hoofdconservator Kunstverzamelingen
Medewerker Archief

Museum D

Afdelingshoofd Collecties
Archivaris
Directiesecretaris bestuur

Museum E

Hoofd Collecties
Hoofd Bedrijfsvoering

Museum F

Hoofd Collectiemanagement
Hoofd Bibliotheek

Museum G

Directeur
Hoofd Collectie
Hoofd Bedrijfsvoering

Museum H

Directiesecretaris
Hoofd Research Services
Hoofd Collectie Informatie en Archief

Museum I

Senior Bibliothecaris en Archivaris
Hoofd Collecties

MUSEUMARCHIEVEN

Ultimately, it is only by looking back and building upon its past that a museum can look toward its future, learn from its experiences, and continue to thrive and function well into the next century. It isn't just about the art after all; archival records also document how the museum came to be, what it has done, and how it has impacted the community.

Master scriptie Archival and Information Studies UVA

Naam : R.W. Ubink

Studentnummer : 12436658

Datum : 3 februari 2022
